

Rud. Blaumanis

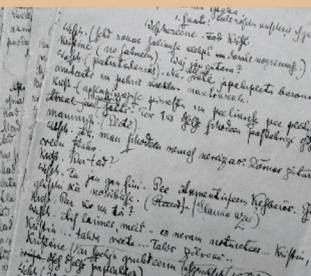
Rūdolfam Blaumanim – 150

Starptautiska zinātniska konference

Rūdolfs Blaumanis un 19./20. gs. mijas kultūras revolūcija Eiropā

Proza, drāma un teātris tekstā un kontekstā

TĒZES

Rīga, Ērgļi 2013. gada 14.–16. marts

www.lu.lv/blaumanis

International Scientific Conference
Rūdolfs Blaumanis and the Cultural Revolution in Europe
in the Turn of the Century Period
Prose, drama and theatre in text and context
Rīga, Ērgļi March 14–16, 2013

ABSTRACT

Internationale Konferenz
Rūdolfs Blaumanis und die europäische Kulturrevolution
der Jahrhundertwende
Prosa, Drama und Theater in Text und Kontext
Rīga, Ērgļi 14.–16. März 2013

THESEN

Konferences organizētāji:

Latvijas Universitāte

Latvijas Kultūras Akadēmija

Liepājas Universitāte

LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts

Baltijas-Vācijas Augstskolu birojs

Maincas Johanna Gūtenberga Universitātes Tulkošanas, valodas un kultūras zinātņu nodaļa

Ērgļu novada pašvaldība

Konferenci atbalsta:

Eiropas Savienības māja

Rīgas dome

Baltijas-Vācijas Augstskolu birojs ar Vācijas Akadēmiskās apmaiņas dienesta (DAAD) līdzekļiem no Vācijas Ārlietu ministrijas piešķirtajiem līdzekļiem

Valsts Kultūrkapitāla fonds

Ērgļu novada pašvaldība

Tulkotāji angļu valodā **Imants Mežaraups, Normunds Titāns**

Tulkotāja vācu valodā **Līga Drīliņa**

Maketu veidojusi **Baiba Lazdiņa**

KRISTIĀNA ĀBELE (RĪGA)	7
MĀKSLINIEKS UN VIŅA <i>ALTER EGO</i> RŪDOLFA BLAUMAŅA NOVELĒ «BALTAIS». KULTŪRVĒSTURISKAIS KONTEKSTS UN PSIHOĻOĢISKIE ASPEKTI / ARTIST AND HIS <i>ALTER EGO</i> IN RŪDOLFS BLAUMANIS' NOVELLA «THE WHITE ONE». CULTURAL AND HISTORICAL CONTEXT AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS	
LAIMUTĒ ADOMAVIČIENĒ (LIETUVA)	9
RŪDOLFS BLAUMANIS RECEPTION IN LITHUANIA / RŪDOLFA BLAUMAŅA DAIĻRADE LIETUVĀ	
UNA ALKSNE (RĪGA)	9
MITOLOĢISKI TĒLI UN LAIKMETU LIECĪBAS RŪDOLFA BLAUMAŅA BLAUMAŅA «VELNIŅU» ILUSTRĀCIJĀS (1928–2011) / MYTHOLOGICAL CHARACTERS AND EVIDENCE THROUGH THE AGES IN RŪDOLFS BLAUMANIS' «LITTLE DEVILS» ILLUSTRATIONS (1928–2011)	
HEINRICH BOSSE (DEUTSCHLAND)	10
RŪDOLFS BLAUMANIS UND DIE DORFGESCHICHTE / RŪDOLFS BLAUMANIS UN <i>CIEMA STĀSTS</i> / RŪDOLFS BLAUMANIS AND THE «VILLAGE STORY» (DORFGESCHICHTE) GENRE	
ILZE BRĒMERE (RĪGA)	12
SKATU ATKLĀTNE KĀ JAUNĀS VIZUALITĀTES REPREZENTANTS RŪDOLFA BLAUMAŅA DZEJĀ / SCENIC POSTCARD AS REPRESENTATIVE OF THE NEW VISUALITY IN RŪDOLFS BLAUMANIS' POETRY	
MAIJA BURIMA (DAUGAVPILS)	13
TELPLAIKA SEMANTIKA RŪDOLFA BLAUMAŅA PROZĀ / SPACETIME SEMANTICS IN RŪDOLFS BLAUMANIS' PROSE	
VALDA ČAKARE (RĪGA)	13
TOPOGRĀFIJA BLAUMAŅA LUGU JAUNĀKAJOS IESTUDĒJUMOS / TOPOGRAPHY IN RECENT STAGINGS OF BLAUMANIS' PLAYS	
PAULS DAIJA (RĪGA)	14
BLAUMAŅA VĀCIEŠI, BLAUMAŅA LATVIEŠI / GERMANS AND LATVIANS IN BLAUMANIS' WRITINGS	
JŪLIJA DIBOVSKA (RĪGA)	15
«NĀVES ĒNĀ»: CIK GARŠ IR CEĻŠ NO NOVELES LĪDZ KINOSCENĀRIJAM? / «IN THE SHADOW OF DEATH»: THE WAY FROM THE NOVELLA TO ITS SCREEN ADAPTATION	
DĀRTA DZENĪTE (RĪGA)	16
RŪDOLFS BLAUMANIS KĀ RĪGAS LATVIEŠU TEĀTRA RECENZENTS LAIKRAKSTĀ «ZEITUNG FÜR STADT UND LAND» LAIKĀ NO 1887. LĪDZ 1894. GADAM / RŪDOLFS BLAUMANIS AS A REVIEWER OF THE RIGA LATVIAN THEATRE FOR THE NEWSPAPER <i>ZEITUNG FÜR STADT UND LAND</i> FROM 1887 TO 1894	
EVA EGLĀJA-KRISTSONE (RĪGA)	18
RŪDOLFA BLAUMAŅA ATRAITNES: TEKSTI, TEĀTRIS UN DZIMTES REPREZENTĀCIJA / RŪDOLFS BLAUMANIS' WIDOWS: TEXTS, THEATRE, AND GENDER REPRESENTATION	
ROLF FÜLLMANN (DEUTSCHLAND)	19
SPEKTREN DER NOVELLENTHEORIE UM 1900 (UNTER BERÜCKSICHTIGUNG DER LETTISCHEN NOVELLEN VON RŪDOLFS BLAUMANIS) / NOVELES TEORIJAS SPEKTRI AP 1900. GADU (AR ATSKATU UZ RŪDOLFA BLAUMAŅA NOVELĒM) / SPECTRA OF THE NOVELLA THEORY IN THE PERIOD AROUND 1900 (WITH REFERENCE TO THE LATVIAN NOVELLAS BY RŪDOLFS BLAUMANIS)	

SILVESTRAS GAIŽŪNAS (LIETUVA)	22
RŪDOLFA BLAUMAŅA TEKSTU GAITAS LIETUVĀ. PROBLĒMAS UN PARADOKSI / THE LIFE OF RŪDOLFS BLAUMANIS' TEXTS IN LITHUANIA. PROBLEMS AND PARADOXES	
MĀRA GRUDULE (RĪGA)	23
RŪDOLFS BLAUMANIS UN BALTIJAS VĀCU PRESE / RŪDOLFS BLAUMANIS AND THE BALTIC GERMAN PRESS	
VIKTORS HAUSMANIS (RĪGA)	23
MĪLESTĪBAS LĪKLOČI «SKRODERDIENĀS SILMAČOS» / LABYRINTHS OF LOVE IN «TAILOR DAYS AT SILMAČI»	
HELENA JOHANSSON (FINLAND)	24
LIELIE EIROPAS NOVELISTI – RŪDOLFA BLAUMAŅA LAIKABIEDRI – SOMIJĀ / GREAT EUROPEAN NOVELLA WRITERS – RŪDOLFS BLAUMANIS CONTEMPORARIES – IN FINLAND	
BENEDIKTS KALNAČS (RĪGA)	25
RŪDOLFS BLAUMANIS, ĀBRAMS UN ANĢĻU-BŪRU KARŠ: NĀCIJAS KONSTRUEŠANA UN KOLONIĀLĀ DIFERENCE / RŪDOLFS BLAUMANIS, ĀBRAMS AND THE ANGLO-BOER WAR – CONSTRUCTING THE NATION AND THE COLONIAL DIFFERENCE	
IEVA KALNIŅA (RĪGA)	26
RŪDOLFA BLAUMAŅA RECEPCIJA LATVIEŠU MŪSDIENU KULTŪRĀ UN SADŽĪVĒ / RECEPTION OF RŪDOLFS BLAUMANIS IN CONTEMPORARY LATVIAN CULTURE AND EVERYDAY LIFE	
SINTIJA KAMPĀNE (RĪGA)	26
RŪDOLFA BLAUMAŅA DAIĻRADES POZĪCIJA LATVIEŠU LITERĀRĀS PASAKAS ATTĪSTĪBĀ 19. GS. BEIGĀS UN 20. GS. SĀKUMĀ / CONTRIBUTION OF RŪDOLFS BLAUMANIS TO THE DEVELOPMENT OF LATVIAN LITERARY TALE IN THE LATE 19 TH AND EARLY 20 TH CENTURIES	
ILZE KORMANE (RĪGA)	28
BĒRNA TĒLS RŪDOLFA BLAUMAŅA DAIĻRADĒ / SIGNIFICANCE OF CHILDREN CHARACTERS IN RŪDOLFS BLAUMANIS' WRITINGS	
ОЛЬГА КУПЦОВА (РОССИЯ)	29
ИСТОРИЯ ПЕРЕВОДОВ И СЦЕНИЧЕСКИХ ПОСТАНОВОК «БЛУДНОГО СЫНА» РУДОЛФСА БЛАУМАНИСА В РОССИИ / RŪDOLFA BLAUMAŅA LUGAS «PAZUDUŠAIS DĒLS» TULKOJUMU UN IESTUDĒJUMU VĒSTURE KRIEVIJĀ / HISTORY OF TRANSLATIONS AND STAGE PRODUCTIONS OF RŪDOLFS BLAUMANIS' «PRODIGAL SON» IN RUSSIA	
ROZANNA KURPNIECE, SVETLANA POGODINA (RĪGA)	30
REMARKAS PRAGMATIKA RŪDOLFA BLAUMAŅA LUGĀ «INDRĀNI» / PRAGMATICS OF STAGE DIRECTIONS FOR RŪDOLFS BLAUMANIS' PLAY «THE INDRANS»	
ИРИНА КУШНИР (УКРАЇНА)	30
ПРОСТРАНСТВО ДЕТСТВА В НОВЕЛЛАХ ЖАНА-МАРИ ГИСТАВА ЛЕ КЛЕЗИО / BĒRNĪBAS TELPA ŽANA MARĒ GISTAVA LE KLÉZIO NOVELĒS / CHILDHOOD SPACE IN JEAN-MARIE GUSTAVE LE CLÉZIO'S SHORT STORIES	
KARĪNE LAGANOVSKA (RĒZEKNE)	32
G. KELLERA NOVELES «ROMEO UN JŪLIJA SĀDŽĀ» UN R. BLAUMAŅA NOVELES «CIEMATA ROMEO UN JŪLIJA» KOMPARATĪVĀ ANALĪZE / A COMPARATIVE ANALYSIS OF GOTTFRIED KELLER'S NOVELLA «ROMEO AND JULIET OF THE VILLAGE» AND RŪDOLFS BLAUMANIS' NOVELLA «ROMEO AND JULIA»	
EDGARS LĀMS (LIEPĀJA)	33
NOVELES STATUSS UN TIPOĻOGISKAIS IZVĒRSUMS 20. GADSIMTA SĀKUMA UN 21. GADSIMTA SĀKUMA LATVIEŠU LITERĀTŪRĀ / THE NOVELLA'S STATUS AND TYPOLOGICAL EXPANSION IN THE EARLY 20 TH AND 21 ST CENTURIES IN LATVIAN LITERATURE	
ANTRA LEINE (RĪGA)	33
PARALĒLES TOMASA HĀRDIJA UN RŪDOLFA BLAUMAŅA DAIĻRADĒ / PARALLELS IN THOMAS HARDY'S AND RŪDOLFS BLAUMANIS' LITERARY WORKS	

IVETA LEITĀNE (RĪGA)	34
PROVIDENCES UN FORTŪNAS JĒDZIENI RŪDOLFA BLAUMAŅA DAIĻRADĒ / CONCEPTS OF PROVIDENCE AND FORTUNE IN RŪDOLFS BLAUMANIS' WORKS	
НАТАЛЬЯ ЛИХИНА (РОССИЯ, КАЛИНИНГРАД)	35
RUDOLFS BLAUMANIS UN HERMANIS ZÜDERMAN: DIALOGI TEKSTOS / RŪDOLFS BLAUMANIS UN HERMANN ZUDERMANN: TEXTS DIALOGS / RUDOLF BLAUMANIS AND HERMANN ZUDERMANN: DIALOGUE OF TEXTS	
LIINA LUKAS (EESTI)	36
DIE DEUTSCHBALTISCHE NOVELLE IM ZEITALTER VON RŪDOLFS BLAUMANIS / VĀCBALTU NOVELES RŪDOLFA BLAUMAŅA LAIKMETĀ / THE BALTIC GERMAN NOVELLA IN THE AGE OF RŪDOLFS BLAUMANIS	
ILONA MIEŽĪTE (RĪGA)	37
RELIGIĀSIE MOTĪVI RŪDOLFA BLAUMAŅA PROZĀ / RELIGIOUS MOTIFS IN RŪDOLFS BLAUMANIS' PROSE	
ANNELI MIHKELEV (EESTI)	38
REALISM, ROMANTICISM AND NATURE IN RŪDOLFS BLAUMANIS' AND EDUARD VILDES' WORKS / REĀLISMS, ROMANTISMS UN DABA RŪDOLFA BLAUMAŅA UN EDUARDA VILDES DARBOS	
AURELIJA MYKOLAITYTĒ (LIETUVA)	39
RŪDOLFA BLAUMAŅA UN ŽEMAITES LUGAS: DIVU BALTU KLASIKU RAKSTI TEĀTRIM / THEATRE WRITINGS OF THE TWO BALTIC CLASSICS – RŪDOLFS BLAUMANIS AND ŽEMAITĒ	
IVETA NARODOVSKA (RĪGA)	40
RŪDOLFA BLAUMAŅA NOVELE «RAUDUPIETE» SASTĀTĪJUMĀ AR NIKOLAJA ĻESKOVA «MCENSKĀS APGABALA LĒDIJU MAK BETU» / RŪDOLFS BLAUMANIS' NOVELLA «THE RAUDUPS' WIDOW» IN JUXTAPOSITION WITH NIKOLAI LESKOV'S «LADY MACBETH OF MTSENSK COUNTY»	
MĀRĪTE OPINCĀNE (RĒZEKNE)	41
CERĪBU ILŪZIJU UN VILŠANĀS SASNIEGTĀJĀ ATSPUGOĻOJUMS DŽOZEFA KONRADA AUTOBIOGRĀFISKAJĀS NOVELĒS / REFLECTION OF THE ILLUSIONS OF HOPE AND DISILLUSIONMENT WITH ONE'S ACHIEVEMENTS IN JOSEPH CONRAD'S AUTOBIOGRAPHICAL WORKS	
IVARS OREHOVS (RĪGA)	42
RŪDOLFA BLAUMAŅA NOVELE «NĀVES ĒNĀ» (1899) UN KARLA RUSVURMA KULTŪRVĒSTURISKAIS STĀSTS «ROŅU MEDĪŠANA» (1861/1874) – SIŽETA SPRIEDZES ASPEKTI / STORYLINE SUSPENSE ASPECTS IN RŪDOLFS BLAUMANIS' NOVELLA «IN THE SHADOW OF DEATH» (1899) AND KARL RUSSWURM'S CULTURAL-HISTORICAL STORY «SEAL HUNTING» (1861/1874)	
JĀNIS OZOLIŅŠ (RĪGA)	43
STĀSTĪJUMA JĒDZIENA BINARITĀTES METAKRITIKA / METACRITIQUE OF BINARITY IN THE NARRATIVE CONCEPT	
INGA PĒRKONE-REDOVIČA	44
RŪDOLFA MANTINIĒKS. JĀNIS STREIČS / RŪDOLFS BLAUMANIS' HEIR – JĀNIS STREIČS	
AIJA PRIEDĪTE (RĪGA)	45
VAI IEGĀTNIS IR SAIMNIEKS JEB VIENMĒR TIKAI IEGĀTNIS? RŪDOLFA BLAUMAŅA PIENESUMS IEGĀTŅU «ŽANRAM» / CAN IEGĀTNIS (A MARRIED-IN FARM-HAND) ALSO BE A MASTER OR ALWAYS REMAINS JUST AN IEGĀTNIS? RŪDOLFS BLAUMANIS' CONTRIBUTION TO THE «IEGĀTNIS' GENRE»	
IEVA RODIŅA (RĪGA)	45
RŪDOLFA BLAUMAŅA TEKSTU DEKONSTRUKCIJAS TENDENCES ELMĀRA SEŅKOVA REŽIJĀ / DECONSTRUCTION OF RŪDOLFS BLAUMANIS' TEXTS IN ELMĀRS SEŅKOV'S STAGE PRODUCTIONS	

ILZE RŪMNIECE (RĪGA)	47
RAUDUPIETE. VAI MĒDEJA? (FEMĪNĀ ASS PĀRI GADSIMTIEM) / THE RAUDUPS' WIDOW – OR MEDEA? (FEMININE AXIS ACROSS THE CENTURIES)	
OLGA SENKĀNE (RĒZEKNE)	50
RŪDOLFA BLAUMAŅA NOVELU NARATĪVS: TEKSTVEIDES STRATĒGIJAS ASPEKTS / NARRATIVE OF RŪDOLFS BLAUMANIS' NOVELLAS: AN ASPECT OF TEXT FORMATION STRATEGY	
ANNE SOMMERLAT (FRANCE)	51
THEODOR HERMANN PANTENIUS ALS DICHTER DER BALTISCHEN PARTIKULARITÄT / TEODORS HERMANIS PANTENIUS KĀ BALTIJAS PARTIKULARITĀTES RAKSTNIEKS / THEODOR HERMANN PANTENIUS AS A POET OF THE BALTIC PARTICULARITY	
VALENTĪNA ŠPUNE (RĪGA)	53
REDZĒŠANAS DISKURSS UN SUBJEKTA-ĶERMEŅA RELĀCIJA BLAUMAŅA DAIĻRADĒ / DISCOURSE OF SEEING AND SUBJECT-BODY RELATION IN BLAUMANIS' LITERARY WORKS	
NATAĻJA ŠROMA, ANASTASIJA VEDELA (RĪGA)	55
KRIEVU «INDRĀNI»: RŪDOLFA BLAUMAŅA DRAMATURGIJAS ESTĒTISKĀ VARIĀTĪVĪTĀTE / THE RUSSIAN «INDRANS»: AESTHETIC VARIEDNESS OF RŪDOLFS BLAUMANIS' DRAMA	
PAVELS ŠTOLLS (ČEHĪJA)	56
RŪDOLFA BLAUMAŅA DARBU RECEPCIJA ČEHIJĀ / RECEPTION RŪDOLFS BLAUMANIS' LITERARY WORKS BY THE CZECH READERSHIP	
EDĪTE TIŠHEIZERE (VALMIERA/LIEPĀJA)	57
RŪDOLFA BLAUMAŅA «POTIVĀRA NAMS» UN «GENOVEVA» – CEĻĀ UZ JAUNĀS DRĀMAS ESTĒTIKU / RŪDOLFS BLAUMANIS' «POTIPHAR'S HOUSE» AND «GENOVEVA»: TOWARDS AN AESTHETIC OF THE NEW DRAMA	
MAIJA TREILE (RĪGA)	58
TĒLPAS KONCEPCIJAS LOMA BLAUMAŅA DARBU INTERPRETĀCIJĀS JAUNĀKAJĀ LATVIJAS TEĀTRĪ / THE ROLE OF STAGE DESIGN CONCEPTIONS IN CONTEMPORARY INTERPRETATIONS OF BLAUMANIS' WORKS IN LATVIAN THEATRES	
LĪGA ULBERTE (RĪGA)	59
IRMAS BRAČAS DRĀMA «VELNI»: BLAUMAŅA KONTEKSTS / IRMA BRAČA'S DRAMA «THE DEVILS»: BLAUMANIS' CONTEXT	
VIESTURS VECGRĀVIS (RĪGA)	60
RŪDOLFA BLAUMAŅA UN JĀŅA PORUKA KONFLIKTS: DAŽAS HIPOTĒZES / THE CONFLICT BETWEEN RŪDOLFS BLAUMANIS AND JĀNIS PORUKS: A FEW HYPOTHESES	
KĀRLIS VĒRDIŅŠ (RĪGA)	61
RŪDOLFA BLAUMAŅA «BALTAIS» ZILO TEORIJAS LASĪJUMĀ / READING RŪDOLFS BLAUMANIS' NOVELLA «THE WHITE ONE» THROUGH THE LENS OF QUEER THEORY	
INGRĪDA VILKĀRSE (RĪGA)	62
RŪDOLFA BLAUMAŅA LUGAS «UGUŅI» UN NOVELES «PURVA BRIDĒJS» TRANSKRIPCĪJA MĀRAS ZĀLĪTES UN JĀŅA LŪSĒNA MŪZIKLĀ «HOTEL KRISTINA» / TRANSCRIPTION OF RŪDOLFS BLAUMANIS' PLAY «IN THE FIRE» AND NOVELLA «QUAGMIRE WALKER» IN MĀRA ZĀLĪTE'S AND JĀNIS LŪSĒNS' MUSICAL «HOTEL KRISTINA»	
JĀNIS ZĀLĪTIS (RĪGA)	63
TĀLAVAS TAURĒTĀJA TĒLS LATVIEŠU DZEJĀ / IMAGE OF THE TRUMPETER OF TĀLAVA IN LATVIAN POETRY	

KRISTIĀNA ĀBELE (RĪGA)

MĀKSLINIEKS UN VIŅA *ALTER EGO* RŪDOLFA BLAUMAŅA NOVELĒ «BALTAIS». KULTŪRVĒSTURISKAIS KONTEKSTS UN PSIHOLOĢISKIE ASPEKTI

Ikviens «Mājas Viesa Mēnešraksta» lasītājs, kas no 1896. gada augusta sākuma līdz septembra vidum Rīgā bija apmeklējis Latviešu etnogrāfiskās izstādes Dailes nodaļu, Rūdolfa Blaumaņa noveles «Baltais» pirmpublicējumā toruden varēja saskatīt tiešas paralēles ar savu neseno pieredzi jaunās glezniecības iepazīšanā. Pēterburgas akadēmiju tikko beigušais mākslinieks Jānis Kalnroze, kura ceļasoma Dvinskas–Rīgas vilcienā kādā jaukā 1895. gada dienā ir pilna impērijas galvaspilsētas preses atsauksmju par viņa gleznu «Baznīcas priekšā», – tas taču būs tas pats Janis Rozentāls, kura diplomdarbs «No baznīcas» («Pēc dievkalpojuma», 1894, tag. Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā) bija tikko notikušās izstādes slavenākais eksponāts, kas neatstāja vienaldzīgu arī nevienai vietējo vācu avīžu apskatnieku.

Apveltījis noveles vēstītāju Kalnrozi ar Rozentāla īpašībām, profesionālajiem atribūtiem un biogrāfijas detaļām, Blaumanis šim gleznotājam mājupceļā no stacijas liek iepazīties ar taipusē atklīdušu un vecāku mājās par puisī salīgušu jaunekli, kura klasiskais skaistums iejūsmina mākslinieka iztēli. Izšķirošo atslēgu vēstījuma izpratnei sniedz fakts, ka ceļabiedri izrādās vārdabrajī. Atbraucēja redzeslokā nonāk neparasts, savā ētiskajā kategoriskumā reizē apbrīnojams, paštaisns un viegli ievainojams cilvēks, kuru viņš iedēvē par Balto, juzdams līdzī šī *alter ego* liktenim un nesekmīgi cenzdamies novērst tā traģisko iznākumu. Ar reālistiskas ticamības mērauklu mērijot, noveles izšķirošie samezģlojumi, kas noved pie puisī pašnāvības, šķiet pārspilēti, un rakstnieka brālis Arvīds Blaumanis par šī tēla prototipu 1931. gadā liecināja, ka «nekāda traģiska gala Baltais nepiedzīvoja, bet dzīvo un darbojas vēl šodien». Taču viena Jāņa stāsts par otru Jāni un viņa bojāeju var būt lasāms kā lomās simboliski sadalīts, ar laikabiedru vērojumiem saausts un Latvijas lauku vidē izspēlēts hiperbolisks personības pretrunu (paš)portretējums. Baltais šajā divsejainajā Jānūsā – autora dvēselē – ir tas trauslais elements, kurš šķiet dodamies nāvē ik reizi, kad Blaumanim sāp paša nespēja «dzert no svešas glāzes», turpretī noveles mākslinieks pārstāv spēku sublimēt pieredzēto, pārradot to tēlos vai stāstos. Zīmīgs ir Kalnrozes vaicājums Baltajam abu pirmajā kopīgajā braucienā: «Vai jums prāts nenesas uz kādu mākslu? (...) Vai negribas taisīt tādas bildes, kādas mājās karājas? Vai neesiet kādreiz kādu dzejoli uzrakstījuši?» Atbilde skan: «Nē. Nekad. Man gan bildes un dzejoli ļoti patīk, bet gribas pašam tādus darbus darīt – tās nav.» Gleznotāja sastaptais Narciss, Antinojs un Tēbu Apollons zemnieka drānās kļūst par mākslinieciskas iedvesmas avotu, bet nav gatavs uz izglābšanos jaunrades ceļā.

ARTIST AND HIS *ALTER EGO* IN RŪDOLFS BLAUMANIS' NOVELLA «THE WHITE ONE». CULTURAL AND HISTORICAL CONTEXT AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS

Every reader of the *Mājas Viesis* monthly magazine who has attended the «Beauty» section of the Latvian Ethnographic Exhibition in Riga from early August to mid-September 1896 could then discern in the first edition of Rudofls Blaumanis' novella «The White One» («Baltais») direct parallels with their recent experience of getting to know the new painting style. Who is the artist Jānis Kalnroze, who just graduated from St. Petersburg Academy and whose suitcase in the Dvinsk-Riga train on a nice day of 1895 was packed full with imperial capital press reviews of his painting «In Front of the Church»? No doubt, he is the renowned Janis Rozentāls, whose graduation work «From the Church» (a.k.a. «After the Service», dated 1894, now displayed in the Latvian National Art Museum) was the most celebrated exhibit of the aforementioned exhibition, impressing every local German newspaper reviewer.

Endowing the novella's narrator Kalnroze with Rozentāls' traits, professional attributes and biographical details, Blaumanis makes this artist, on the way home from the station, to meet a young man straying in and hired as a farmhand at his parents' farmstead. The young man's classic beauty starts to captivate the artist's imagination. The circumstance that the artist and his new acquaintance met on the way home are namesakes becomes a key to understanding the text's message. The homecoming artist encounters an unusual person, who is all at once admirable, self-righteous in his ethical rigour, and vulnerable. The artist gives him a nickname the White One, sympathising with the fate of this *alter ego* of his and vainly trying to prevent the imminent tragic outcome. If considered from a realistic perspective, the entanglements of the novella's plot, leading to the young man's suicide, seem exaggerated, and, in 1931, the writer's brother Arvids Blaumanis witnessed about the character's real-life prototype that «the White One's life did not come to a tragic end, and he has been living and working up to this very day». However, the narration of one Jānis about the other Jānis and his death can be read as a hyperbolic (self)portrayal of the contrasting facets of Blaumanis' personality, symbolically cast into roles, acted out in the Latvian countryside and interwoven with observations of bystanders. In this double-faced Janus figure – the author's soul – the White One is that frail element who seems to face death every time Blaumanis suffers from his inability to «drink from a stranger's glass», while the artist in the novella represents the ability to sublimate experience, reinventing it in images or stories. Kalnroze's question to the White One during their first joint trip is notable: «How about yourself – aren't you considering some form of art? (..) Don't you wish to make paintings like those hanging on the walls at home? Have you ever written a poem?» The answer is: «No, never. Even though I like paintings and poems very much, I myself have other things to do – not these.» The artist's encountered Narcissus, Antinous, Theban Apollo in peasant's clothes becomes a source of artistic inspiration, at the same time not being ready for his own deliverance through creativity.

LAIMUTĒ ADOMAVIČIENĒ (LIETUVA)

Affiliation: Institute of Lithuanian Literature and Folklore (Vilnius)

RŪDOLFS BLAUMANIS RECEPTION IN LITHUANIA

This paper will survey the situation of Latvian classic Rūdolfis Blaumanis' (1863–1908) reception in Lithuania from 1908 till 2012. The reception of Blaumanis in Lithuanian culture is not very wide. The paper will analyse the creative work of Blaumanis': prose, drama, poetry and its translations. The first R. Blaumanis' play «Pikta dvasia» (The Evil Spirit) was published in Lithuanian in 1908 (in exile, in USA). Later into Lithuanian have been translated the other R. Blaumanis' plays: «Vagys» (Zagļi), 1909, «Indranai» (Indrāni), 1931. In Lithuanian, the first story was «Šalna pavasarī» (Frost in Spring) in the collection «From Latvian Literature» (Iš latvių literatūros), 1924. Some stories of R. Blaumanis' have been published in the collections of prose. Till today only three collections of prose have been published in Lithuanian: «Mirties šešėly» (In the Shadow of Death), 1932, «Šalna pavasarī» (Frost in Spring), 1957 and «Vyndedzēse greit vestuvēs!» (Vinddedzēs drīzi būs kāzas), 1969. Some R. Blaumanis' plays were staged in Lithuanian theatre but the most popular and often staged play is «Siuvējū dienos Silmačiuose» (Tailor-Days in Silmači).

Lietuvos Literatūras un folkloras institūts (Vilņa)

RŪDOLFA BLAUMAŅA DAIĻRADE LIETUVĀ

Referāts veltīts latviešu klasiķa Rūdolfā Blaumaņa (1863–1908) daiļrades iepazīšanai Lietuvā no 1908. gada līdz 1912. gadam. Blaumaņa daiļrade lietuviešu kultūrā nav pārāk plaši zināma. Referātā analizēts viņa radošais darbs: proza, drāma, dzeja un tās tulkojumi. Pirmā Blaumaņa luga «Ļaunais gars» lietuviešu valodā tika publicēta 1908. gadā (trimdā, ASV). Vēlāk lietuviski tika tulkotas citas Blaumaņa lugas: «Zagļi» (1909), «Indrāni» (1931). Pirmais stāsts lietuviešu valodā bija «Salna pavasarī», tas iekļauts krājumā «No latviešu literatūras» (1924). Daži Blaumaņa stāsti ir publicēti prozas darbu krājumos. Līdz šai dienai lietuviski ir izdoti tikai trīs prozas darbu krājumi – «Nāves ēnā» (1932), «Salna pavasarī» (1957) un «Vinddedzēs drīzi būs kāzas» (1969). Dažas Blaumaņa lugas ir uzvestas lietuviešu teātros, bet vispopulārākā un visbiežāk uzvestā ir «Skroderdienas Silmačos».

UNA ALKSNE (RĪGA)

MITOĻĪSKI TĒLI UN LAIKMETU LIECĪBAS RŪDOLFA BLAUMAŅA BLAUMAŅA «VELNIŅU» ILUSTRĀCIJĀS (1928–2011)

R. Blaumaņa pasakas «Velniņi» izdevumu ilustrācijas ir interesants izpētes objekts vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, pat starp pārējiem R. Blaumaņa darbiem šis teksts bauda īpaši lielu lasītāju mīlestību un cieņu, tādēļ tas laika posmā no 1928. gada (pirmais šī teksta izdevums atsevišķā grāmatā) līdz 2011. gadam (jaunākais izdevums grāmatas formātā) izdots septiņas reizes, neskaitot publicējumus periodikā un kopotajos rakstos. Otrkārt, bērnu grāmatas statuss nodrošina to, ka katrs no atsevišķajiem izdevumiem

ir ilustrēts (ilustrāciju autori: S. Vidbergs (1928), M. Kovaļevska (1953), A. Jēgers (1968), P. Šēnhofs (1975), A. Ozoliņa un U. Ozoliņš (1997), anim. filmu studija «Rija» (1999), A. Staka (2011)). Interesi raisa arī teksta – un līdz ar to ilustrāciju – saturs. Ilustratori ir saskārušies ar uzdevumu vizuāli attēlot vairākus mitoloģiskus tēlus, kuri tekstā nav detalizēti aprakstīti, atstājot daudz vietas mākslinieku interpretācijām. Velnu, princeses, vecās sieviņas un citu pasakas tēlu vizuālajā veidolā izpaužas katra ilustratora priekšstati un gaume, kā arī grāmatas iecere un mērķauditorija. Apskatot ilustrācijas ar laika distanci, iespējams saskatīt uzslāņojumu, ko teksta interpretācijā atstājis ilustratora laikmets ar tā estētiskajiem un politiskajiem uzskatiem. Ilustrācijās vērojamas arī līdzības, kuras lielākoties skaidrojamas ar visā kultūrā pastāvošiem vispārīnātiem priekšstatiem par mītiskām būtnēm, bet arī ar ietekmēm starp ilustratoriem. Saglabājot un padarot uzskatāmāku galveno teksta saturu, ilustrācijas katram izdevumam piešķir unikālu noskaņu un akcentus.

MYTHOLOGICAL CHARACTERS AND EVIDENCE THROUGH THE AGES IN RÜDOLFS BLAUMANIS' «LITTLE DEVILS» ILLUSTRATIONS (1928–2011)

R. Blaumanis' story «Velniņi» («Little Devils») illustrations are an interesting subject for study for several reasons. Firstly, among other works by R. Blaumanis, this text is especially beloved, and therefore from 1928 (the first publication of this work as a book) until 2011 (the newest publication) the work has been published seven times, not counting publications in periodicals and complete works editions. Secondly, the status as children's book ensures that each publication is illustrated (illustration authors: S. Vidbergs (1928), M. Kovaļevska (1953), A. Jēgers (1968), P. Šēnhofs (1975), A. Ozoliņa and U. Ozoliņš (1997), animation film studio «Rija» (1999), A. Staka (2011)). Interest is generated by the content of the text and the illustrations. The task of the illustrators was to draw several mythological characters that are not described in detail in the text, therefore leaving much to the artistic imagination. Devils, princesses, old wives and other characters are drawn according to the tastes of each illustrator, as well as in the interests of the readership. Looking at the illustrations at a time distance, it is possible to see a layering of the text's influence on the illustrator along with the aesthetic and political views of the time. One can see similarities in the illustrations, which reflect general views in all of culture regarding mythological figures, as well as influence between the various illustrators. Preserving and making overseeable the content of the text, the illustrations in each publication give unique colours and accents.

HEINRICH BOSSE (DEUTSCHLAND)

RÜDOLFS BLAUMANIS UND DIE DORFGESCHICHTE

Wohl die meisten Erzählungen von Rüdolfs Blaumanis spielen auf dem Lande. Dieser Umstand hat gewiß mit der agrarischen Entwicklung Lettlands im 19. und 20. Jahrhundert zu tun, er dürfte aber auch eine literarische Dimension haben. Zumindest in Deutschland hat sich um die Mitte des 19. Jahrhunderts die ‚Dorfgeschichten‘ als eigene Gattung herauskristallisiert. Durch seine «Schwarzwälder Dorfgeschichten» (1843–1854) ist Berthold Auerbach ihr bekanntester Vertreter in der deutschen Literatur; in

Livland könnte man ihm Theodor Hermann Pantenius mit «Um ein Ei» (1881) vielleicht an die Seite stellen. Literaturwissenschaftlich hat man früher die Dorfgeschichte eher der Idylle zugeordnet, zumal Arbeiter und Großstadt, sowie andere wichtige Themen der Modernisierung, in ihr fehlen. Die neuere Germanistik beginnt jedoch, diese Texte als Sozialentwürfe zu lesen, die sich kritisch mit der Modernisierung auseinandersetzen. Anstatt den Fortschritt dem Kapital oder der Bürokratie zu überlassen, stellen sie die Selbstorganisation innerhalb der Gemeinde (den Kommunitarismus) in den Vordergrund. Die Autonomie des Gemeinwesens tritt darin den Tendenzen der Normierung und Normalisierung entgegen. Blaumanis' wohl berühmteste Novelle vom Tod auf der Eisscholle darf dafür als ein Paradebeispiel angesehen werden.

RŪDOLFS BLAUMANIS UN CIEMA STĀSTS

Ļoti iespējams, lielākā daļa Blaumaņa stāstu sižetu notiek laukos. Šis apstāklis no- teikti ir saistīts ar Latvijas lauksaimniecības attīstību 19. un 20. gadsimtā, bet tam piemīt arī kāda literāra dimensija. Vismaz Vācijā 19. gadsimta vidū *ciema stāsts* izkristalizējās par atsevišķu rakstniecības žanru. Šī žanra pazīstamākais pārstāvis vācu literatūrā ir Bertolds Auerbahs ar darbu *Schwarzwälder Dorfgeschichten* (1843–1854). Līdzvērtīgs viņam, iespējams, bija vācbaltu rakstnieks Teodors Hermanis Panteniuss ar savu dar- bu *Um ein Ei* (1881). Skatoties no literatūrzinātnes viedokļa, agrāk *ciema stāsts* drīzāk bija idillisks, it īpaši tāpēc, ka tajā trūkst strādnieku un lielpilsētas, tāpat kā citu svarīgu modernizācijas tēmu. Jaunākā ģermānistikā tomēr šos tekstus sāk skatīt kā sociālus uzmetumus, kas kritiski diskutē par modernizācijas tēmu. Tā vietā, lai attīstību atstātu kapitāla vai birokrātijas ziņā, priekšplānā tiek izvirzīta pašu organizācija ciema iekšienē (komunitārisms). Kopienas autonomija šeit ir pretstatā standartizēšanas tendencēm. Tāpēc Blaumaņa pazīstamākā novele par nāvi uz ledus gabala var tikt uzskatīta par šī veida paraugu.

RŪDOLFS BLAUMANIS AND THE «VILLAGE STORY» (DORFGESCHICHTE) GENRE

Probably most stories of Rūdolfs Blaumanis take place in a countryside setting. Although this circumstance certainly has something to do with the agricultural development of Latvia in the 19th and 20th centuries, there should also be a literary dimension. At least in Germany around the middle of the 19th century, the «village story» (*Dorfgeschichte*) emerged as a distinct genre. With his *Black Forest Village Stories* (*Schwarzwälder Dorfgeschichten*, 1843–1854), Berthold Auerbach became the most prominent representative of this genre in German literature. Theodor Hermann Pantenius with his book *Um ein Ei* (1881) could perhaps be deemed his counterpart in Livonia. Considered from the viewpoint of literary science, formerly the village story was more associated with the idyllic, especially because they do not describe working class, the city as well as lack other important themes related to modernisation. In recent German studies, however, these texts are started to be read as social sketches that deal with the modernisation critically. Instead of leaving the advancement to the capital or bureaucracy, they put in the foreground the self-organisation within the community (communitarianism). The autonomy of the community counters the trends of standardisation and normalisation, and Blaumanis' most well-known novella about the death on the ice-floe may be regarded as a prime example of this.

SKATU ATKLĀTNE KĀ JAUNĀS VIZUALITĀTES REPREZENTANTS RŪDOLFA BLAUMAŅA DZEJĀ

Lai gan R. Blaumaņa atstātais dzejas mantojums nav liels, tas pelna ievēribu kā teksts, kas spilgti atspoguļo jaunās vizualitātes kategorijas. Jaunā vizualitāte kā domāšanas veids saistīta gan ar jauno poētiku, gan jauno glezniecību, kas Eiropas mākslā ienāk līdz ar impresionismu 19. gs. beigās. Jaunā vizualitāte pieņem, ka ne viss pasaulē ir mākslas darbs, un otrādi – jebkas pasaulē ir mākslas darbs. Redzējumu nosaka dabiski spontānie redzējuma likumi, ne tikai mākslas likumi.

R. Blaumanis apkārtējo pasauli redz kā scēnu, un viņa dzejoļi ir traktējami kā skatu atklātnes. Skatu atklātne kā īpašs vizuālā un verbālā vienlaicīgas reprezentācijas veids ļoti labi raksturo arī jaunās vizualitātes parametrus: detaļas nozīmīgums, vienkāršs, taču vienlaikus semantiski izvērstš sižets, vārda un attēla sintēze u.c. Minētās īpašības attiecināmas arī uz R. Blaumaņa dzeju – gan lirisko, gan satirisko. Tekstos, līdzīgi kā skatu atklātnēs, ir priekšmeti, personāži un īss, kodolīgs darbības apraksts. Referātā tiks atklāta skatu atklātnes semantiskā lauka reprezentācija dzejas tekstos.

Savukārt R. Blaumaņa dzejoļis «Bēklina gleznu «Miroņa sala» uzlūkojot» traktējams kā izvērsta, klasiskajiem mākslas darba apraksta principiem atbilstoša ekfrāze. Simbolista Arnolda Bēklina glezna ieņem īpašu vietu latviešu 20. gs. sākuma rakstniecībā. Latviešu dzejā ir maz sastopamas tādas pilnīgas, reālu mākslas darbu secīgi aprakstošas ekfrāzes, kas turklāt pievēršas laikabiedru radītiem mākslas darbiem. Tas ļauj pieņemt, ka arī savā nelielajā dzejas mantojumā Blaumanis ir novators latviešu literatūrā.

SCENIC POSTCARD AS REPRESENTATIVE OF THE NEW VISUALITY IN RŪDOLFS BLAUMANIS' POETRY

Although the poetic heritage left by R. Blaumanis is not voluminous, it deserves recognition as a body of texts that vividly reflect the categories of the new visuality – the way of thinking associated with both the new poetics and the new painting entering into the European art with Impressionism in the late 19th century. The new visuality presupposes that not everything in the world is a work of art, and vice versa – anything in the world can be a work of art. Vision is determined not only by its natural, spontaneous mechanisms but also by the rules of art.

R. Blaumanis perceives the surrounding world as a scene, and his poems could be interpreted as scenic postcards. A scenic postcard – as a special means of simultaneous representation of the visual and the verbal – perfectly characterises the parameters of the new visuality: the importance of details; a simple, yet semantically extended plot; synthesis of word and image, etc. These characteristics also apply to R. Blaumanis' poetry – to the lyrical and the satirical poems alike. Texts – like scenic postcards – contain objects, characters, and a succinct description of action. The paper demonstrates representations of the semantic fields of scenic postcards in poetic texts.

Furthermore, R. Blaumanis' poem «Looking at Böcklin's painting 'Isle of the Dead'» can be interpreted as an elaborated ekphrasis that meets the characteristic principles of a classic work of art. This painting of the symbolist Arnold Böcklin had a special place in Latvian literature of the early 20th century. Such complete ekphrases, sequentially

describing real works of art created by contemporaries, are a rare occurrence in Latvian poetry. This factor allows for making an assumption that Blaumanis has been an innovator in Latvian literature – notwithstanding that he has not written numerous poems.

MAIJA BURIMA (DAUGAVPILS)

TELPLAIKA SEMANTIKA RŪDOLFA BLAUMAŅA PROZĀ

R. Blaumaņa prozas telplaiks ir sarežģīts poētiskais konstrukts: no vienas puses, tas stilizē patriarhālo un pastorālo vidi, tādējādi reizumis pat «vecinot» daiļdarbu telplaiku. Blaumaņa prozas teksti ir Latvijas lauku ainavai raksturīgu toposu kopojums ar specifiskām estētiskām un ētiskām konotācijām. Atsevišķos tekstos vērojama abstrahēšanās no laikmeta ar universālu telplaika modeļu tēlojumu, piedēvējot tiem tradicionālu, konservatīvu, statisku, nemainīgu semantiku, un tādējādi ekscerpējot no laikmeta procesu korekcijām.

No otras puses, gan tieši, gan netieši – ar noklusējumu, mājienu starpniecību, tekstos reprezentēts modernitātes iespaids uz Blaumaņa laika sociālās un ekonomiskās dzīves norisēm. Tas marķēts kā sentiments par veco, aizejošo laiku un jaunā, atnākošā laika draudīgums. Šādā perspektīvā šķietami reālistiskais vēstījums ar daudzu spilgtu simbolu klātbūtni var tikt uztverts kā vektors virzienā uz modernisma poētiskā tipa formēšanos.

SPACETIME SEMANTICS IN RŪDOLFS BLAUMANIS' PROSE

Spacetime in R. Blaumanis' prose is a complex poetic construct. On the one hand, it stylises the patriarchal and pastoral environment, thereby sometimes even making the literary spacetime «oldish». Blaumanis' prose texts are an aggregate of topoi characteristic of the Latvian countryside scenery, with specific aesthetic and ethical connotations. In some texts, one can discern abstraction from the era by means of representing universal spacetime models, attributing them with traditional, conservative, static, unchangeable semantics, in that way excerpting them from the adjustments introduced by the processes of the era.

On the other hand – both directly and indirectly, i.e. by means of hinting or passing over in silence – the texts represent the impact of modernity on the processes of social and economic life in Blaumanis' times. This aspect is marked as a sentiment towards the old, passing time and the menacing advent of the new time. From this perspective, the apparently realistic message with the presence of many vivid symbols can be perceived as a vector in the direction of formation of the modernist poetic type.

VALDA ČAKARE (RĪGA)

TOPOGRĀFIJA BLAUMAŅA LUGU JAUNĀKAJOS IESTUDĒJUMOS

Dzīves pieredze ir izsakāma ne tikai laika, bet arī telpas metaforās. Cilvēks vienmēr atrodas kādā vietā, viņa dzīve vienmēr risinās kaut kur, un to ir neiespējami aprakstīt, neaprakstot telpu. Blaumaņa telpiskā iztēle raksturojama kā pastorāla – lauku ainavai

viņa lugās ir svarīga loma nozīmes radīšanā. Taču Blaumaņa pastorālismam piemīt iekšēja spriedze, ko rada konflikts starp pastorālo ideālu un apziņu par atsvešinošas pilsētvīdes eksistenci. Visredzamāk šis konflikts izpaužas lugā «Indrāni», kuras jaunākajiem iestudējumiem būs veltīts mans referāts. Elmāra Senkova un Valtera Siļļa piedāvātajās «Indrānu» skatuves versijās Blaumaņa luga tiek telpiskota, izmantojot visdažādākās stratēģijas – atmiņas telpas un iekšējās realitātes vizualizāciju, fiziskās telpas paplašinājumu videoprojekcijās, ainavas sensorās pieredzes uzsverumu u.c. Referātā tiks aplūkotas attiecības starp spēles telpu, tās atveidoto ainavu un Blaumaņa dramatisko pasauli, īpašu uzmanību pievēršot konkrētiem reprezentācijas paņēmieniem un tehnikām.

TOPOGRAPHY IN RECENT STAGINGS OF BLAUMANIS' PLAYS

Life experience can be expressed not only by means of the metaphors of time but also by those of space. A human beings are always situated at a particular place, their lives are always lived somewhere, and this life cannot be described without depicting space. The spatial imagination of Blaumanis can be characterised as pastoral – in his plays, the rural landscape has an important role in the creation of meaning. However, there is an intrinsic tension in the pastoralism of Blaumanis, and it is caused by the conflict between pastoral ideals and awareness of the existence of alienating urban environment. This conflict is most visibly manifested in Blaumanis' play «The Indrans», and this paper will focus on its latest stagings. In the stage versions of «The Indrans» produced by Elmārs Senkovs and Valters Silis, the respective play of Blaumanis is spatialised using a variety of strategies – such as visualisations of memory space and internal world, physical space extensions into video projections, emphasis on the sensory experience of landscape, etc. The paper will look at the relationships among the space of the play, scenery reproduced therein and the dramatic world of Blaumanis, paying particular attention to the specific methods and techniques of representation.

PAULS DAIJA (RĪGA)

BLAUMAŅA VĀCIEŠI, BLAUMAŅA LATVIEŠI

19. gadsimta vidus un otrās puses latviešu literatūrā dažādos posmos vācbaltiešu tēlu reprezentācijai ir būtiska, kaut gan ne vienmēr līdzīgi interpretējama nozīme – sākot ar mēģinājumiem sniegt vairāk vai mazāk utopiskus vācbaltiešu un latviešu vēsturisko attiecību risinājuma modeļus sentimentālisma literatūrā līdz pat šo pašu modeļu šķietami neitrālai analīzei reālisma prozā un dramaturģijā, vācbaltiešu tēls funkcionē kā neatņemama, taču nereti margināla daļa no latviešu lauku un pilsētu sabiedrības ainavas. Referāts pievēršas vācbaltiešu tēla reprezentācijai Rūdolfa Blaumaņa daiļradē, tuvāk aplūkojot trīs problēmu lokus: pirmkārt, šo tēlu kontekstualizāciju ar citiem 19. gadsimta latviešu literatūrā atrodamajiem vācbaltiešu un latviešu vēsturisko un aktuālo attieksmju variantiem; otrkārt, kontinuitāti starp minētajiem tēliem un apgaismības laikmeta latviešu literatūrā fiksētajiem paraugiem; treškārt, koloniālajām implikācijām, kuras pavada referātā analizējamās tēmas literārās reprezentācijas. Atsacīdamies no eksplīcītas vācbaltiešu idealizācijas vai demonizācijas, R. Blaumanis tieši vai netieši par refleksijas objektu ļauj kļūt nevis vācbaltiešu tēlam, bet gan minētajam pretstatam

Šī tēla atšķirīgajās reprezentācijās, ko iespējams arī formulēt kā opozīciju starp «savējo» un «svešo», kas R. Blaumaņa daiļradē iegūst potenciālu transformēties no opozīcijas sintezē. Referāta centrā ir tēze, ka R. Blaumanis sniedz būtiski atšķirīgu vācbaltiešu tēla koncepciju, paradoksālā kārtā turpinādams savā daiļradē ekspluatēt virkni sava laikmeta literatūrai raksturīgo poētisko un ideoloģisko paņēmieni.

GERMANS AND LATVIANS IN BLAUMANIS' WRITINGS

Representation of the image of a Baltic German plays a significant role in various stages of Latvian literature in the second half of the 19th century, although this role is not always uniformly interpreted. From attempts to provide more or less utopian solution models for the historical relations between Baltic Germans and Latvians in sentimentalist literature to the seemingly neutral analysis of the same models in realist prose and drama, the image of a Baltic German functions as an integral, even if often marginal, part of the picture of Latvian rural and urban societies. The paper focuses on representation of the image of a Baltic German in Rūdolf Blaumanis' writings, taking a closer look at three problem areas: first, contextualisation of these images with other alternatives of historical and actual attitudes of Baltic Germans and Latvians towards each other found in the 19th century Latvian literature; second, continuity between these images and paragon found in the Latvian literature of the Enlightenment period; third, colonial implications that accompany the literary representations of the subject analysed in this paper. Refraining from explicit idealisation or demonisation of Baltic Germans, R. Blaumanis, directly or indirectly, makes the object of reflection not the image of a Baltic German, but the said contrast in different representations of this image, which can also be formulated as the opposition between «one of us» and a «stranger», which acquires the potential of transformation from opposition to synthesis in R. Blaumanis' writings. The key argument of the paper is that R. Blaumanis renders a substantially different idea of the image of a Baltic German, at the same time, paradoxically, but using in his creative work a range of poetic and ideological practices typical to literature in his era.

JŪLIJA DIBOVSKA (RĪGA)

«NĀVES ĒNĀ»: CIK GARŠ IR ČEĻŠ NO NOVELES LĪDZ KINOSCENĀRIJAM?

1971. gadā latviešu režisors Gunārs Piesis ir uzņēmis filmu pēc Rūdolf Blaumaņa noveles «Nāves ēnā». Scenārija veidošanā piedalījās gan pats režisors, gan literatūrzinātnieks Jānis Kalniņš.

Ir zināms, ka G. Pieša kinoscenāriji, no kuriem lielākā daļa veidoti pēc noteikta latviešu literatūras darba, praktiski neatkāpjās no izvēlēta pirmavota satura un struktūras pat detaļu ziņā (zīmīgi piemēri ir ne tikai Raiņa lugas «Pūt, vējiņi», bet arī Andreja Upīša romāna «Laikmetu griežos» ekranizācijas). Viens no R. Blaumaņa noveles «Nāves ēnā» rosinātajiem problēmjautājumiem: pēc dažu kinoprofesionāļu viedokļa šis literārais darbs ir pārāk statisks un nepiemērots, netipisks padomju ekranizēšanas kultūrā. Vai novele padomju «stagnācijas» periodā, kad uzplaukst Vissavienības kino industrija, ir iveriesusi jaunu prozas kinematogrāfiskuma izpratnes aspektu?

Kādas izmaiņas scenārija autori bija spiesti veikt, lai «Nāves ēnā» ekranizēšanas process panāktu arī maksimāli precīzu prozas teksta ilustrāciju filmā? Vai ekranizāciju šajā gadījumā var saukt par absolūtu ekvivalentu prozas tekstam?

Rosinot skatīt pēc literāra darba radītu kinoscenāriju ne tikai kā īpatnēju interpretāciju, bet arī kritisko metodi, rietumu pētnieki būtībā pielīdzina scenārija autoru literatūras kritiķim. Vai šādas intences ir vadījušas Jāni Kalniņu un režisoru Gunāru Piesi?

Uz šiem un daudziem citiem jautājumiem var sniegt atbildes ne tikai ieskats noveles «Nāves ēnā» ekranizēšanas procesā un vēsturē, bet arī divu mediju satuvinājums un mijiedarbība ar «starptieku» – kinoscenāriju.

«IN THE SHADOW OF DEATH»: THE WAY FROM THE NOVELLA TO ITS SCREEN ADAPTATION

In 1971, the Latvian film director Gunārs Piesis made a film based on Rūdolfs Blaumanis' novella «In the Shadow of Death» («Nāves ēnā»). The script was a joint effort of the director himself and the literary scholar Jānis Kalniņš.

The screenwritings of G. Piesis, most of which are composed on the basis of particular Latvian literary works, practically do not deviate from the selected source in terms of content, structure and even minute details (telling examples are the cinematographic adaptations of Rainis' play «Blow, the Wind, Blow» («Pūt, vējiņi!») and Andrejs Upīts' novel «At the Turn of an Epoch» («Laikmetu griežos»). One of the issues arising from R. Blaumanis' novella «In the Shadow of Death»: in view of some cinema experts, this literary work is too static and inadaptable, in a word – atypical for the Soviet film culture. A question is, whether the adaptation of the novella in the Soviet «stagnation» period – when the All-Union film industry was thriving – has introduced a new dimension in the understanding of prose cinematography?

What kinds of changes were the script writers required to make during the screen adaptation process of «In the Shadow of Death» to achieve the most exact representation of the prose text in the film? Can the screen adaptation in this case be deemed a perfect equivalent to the prose text?

Suggesting to perceive a screenplay based on a literary work not only as a peculiar interpretation but also a critical method, western scholars basically liken the scriptwriter to a literary critic. Did Jānis Kalniņš and the filmmaker Gunārs Piesis have such intentions?

Insight into history and the screen adaptation process of the novella «In the Shadow of Death», as well as convergence and interaction of the two forms of art through screenwriting as the «intermediary», can provide some answers to the aforementioned and many other questions.

DĀRTA DZENĪTE (RĪGA)

RŪDOLFS BLAUMANIS KĀ RĪGAS LATVIEŠU TEĀTRA RECENZENTS LAIKRAKSTĀ «ZEITUNG FÜR STADT UND LAND» LAIKĀ NO 1887. LĪDZ 1894. GADAM

1887. gadā R. Blaumanis sāk strādāt kā teātra recenzents laikrakstā *Zeitung für Stadt und Land*. Laikrakstā viņu pieņem tā redaktors Rihards Rics, kurš jau 1882. gadā publicēja R. Blaumaņa pirmo sarakstīto stāstu *Wiedergefunden* (tulk. – Atkalatrastā). Iepriekš

par Rīgas Latviešu teātra izrādēm ir atrodamas tikai pāris kritikas, tādēļ var uzskatīt, ka R. Blaumanis ir pirmais nopietnais Latviešu teātra recenzents laikrakstā. Salīdzinoši ar citām kritikām vācbaltiešu laikrakstos laikā no 19. gs. 80. gadu beigām līdz 90. gadu sākumam R. Blaumaņa recenzijas ir personiskākas, asākas, ar dziļāku ieinteresētību. Recenzijās tiek apspriesti vācu valodā rakstīto lugu lokalizēšanas jautājumi, tāpat arī tiek analizēts aktieru sniegums, norādot par atsevišķu aktieru tēlošanas mākslas trūkumiem un ieguvumiem. Referātā ir raksturotas R. Blaumaņa recenzijas kopumā, kā arī tiek sniegts salīdzinājums ar vācbaltiešu recenzijām, tādējādi norādot R. Blaumaņa darba veikuma nozīmi.

Referātā ir sniegts ieskats laikraksta *Zeitung für Stadt und Land* raksturojumā, kā arī aplūkota Rīgas Latviešu teātra darbība laika posmā no 19. gs. 80. gadu beigām līdz 90. gadu sākumam. Ir atspoguļots Rīgas Latviešu teātra darbības laiks, vide, kuru R. Blaumanis iepazīst, strādājot laikrakstā *Zeitung für Stadt und Land*. Tāpat ir arī veikts ieskats izrādēs un recenzijās, izzinot, kuras no R. Blaumaņa recenzētajām lugām ir bijušas pirmizrādes.

Referātā recenzijas ir sistematizētas, ļaujot uzzināt, cik daudz recenziju ir sarakstīts laika posmā no 1887. līdz 1894. gadam, kuras recenzijas sniedz jaunu papildinājumu to apkopojumam. Referātā auditorija tiks iepazīstināta ar divām jaunām recenzijām, kuras ir atrastas 2012. gadā un kuras līdz šim nav apkopotas R. Blaumaņa kopotajos rakstos. Jaunatklātas recenzijas sniedz jaunu ieskatu R. Blaumaņa apcerējumu kompozīcijas struktūrā, kā arī valodas izteiksmes līdzekļu izmantošanā. Ir atklāts, ka viena no recenzijām ir par pirmizrādi.

RÜDOLFS BLAUMANIS AS A REVIEWER OF THE RIGA LATVIAN THEATRE FOR THE NEWSPAPER *ZEITUNG FÜR STADT UND LAND* FROM 1887 TO 1894

In 1887, R. Blaumanis began working as a theatre reviewer for the newspaper *Zeitung für Stadt und Land*. He was hired by the newspaper's editor in chief Richard Ruetz, who published R. Blaumanis' first short story «Wiedergefunden» («Found Again») in 1882. Before that, there were only a few theatre reviews published about the Riga Latvian Theatre performances, so it is legitimate to regard R. Blaumanis as the first serious Latvian theatre reviewer for a newspaper. Compared to other reviews in Baltic German newspapers in the late 1880s and early 1890s, those written by R. Blaumanis are more personal, sharper, showing a deeper interest. The reviews discuss the issues of localization of plays written in German as well as analyse the actors' performance, pointing out the failures and successes in their acting. The paper gives a general picture of R. Blaumanis' reviews as well as a comparison with Baltic German reviews, highlighting the importance of R. Blaumanis' work on their background.

The paper also describes the profile of the newspaper *Zeitung für Stadt und Land* and discusses activity of the Riga Latvian Theatre in the late 1880s and early 1890s. In addition, the paper reflects on the historical context and social environment of that period, coinciding with R. Blaumanis' work for the newspaper. Notably, the paper identifies which of the performances reviewed by Blaumanis were premieres.

Furthermore, the paper systematises Blaumanis' reviews – allowing to find out the number of reviews written in the period from 1887 to 1894 – and identifies reviews that supplement the collection. In fact, the paper will acquaint the audience with two previously unknown reviews, which were found in 2012 and have not been included

in R. Blaumanis' collected works. These texts provide new insights in the compositional structure of R. Blaumanis' sketches and his use of expressive means of language. It is worth noting that one of these newly-discovered reviews is about a premiere.

EVA EGLĀJA-KRISTSONE (RĪGA)

RŪDOLFA BLAUMAŅA ATRAITNES: TEKSTI, TEĀTRIS UN DZIMTES REPREZENTĀCIJA

Blaumaņa radītie atraitnes tēli, sievietes aptuveni trīsdesmitgadnieces (spilgtākie tēli – Raudupiete novelē «Raudupiete», Antonija lugā «Skroderdienas Silmačos» un Rembēniete lugā «Trīnes grēki»), ir teicams piemērs tam, kā veidojas noteiktas sociālās grupas stereotipizācija savā laikā un cauri nākamajiem gadsimtiem. Pieminētās atraitnes raksturo tas, ka tās ir pārtikušu māju saimnieces, kuru vīri, kas bijuši vecāki par viņām, miruši. Antonijai un Raudupietei ir pa bērnam, un visas kā nākamās saimnieces ir izraudzījušas par sevi jaunākus puīšus. Kā Blaumanis risina netipisko bildinājumu, kur iniciatīva pieder sievietei, kāds ir skatījums uz vecuma starpību, kāda ir ekonomiskās situācijas un nodrošinājumu nozīme, vai tiek izmantots «jautrās atraitnes» motīvs un kāda loma atraitnes statusa gadījumā paliek sievišķībai un instinktiem – šie un citi jautājumi atbildami gan caur oriģināltekstiem, gan to skatuves versijām. Paralēli skatot atraitnes tēlu latviešu literatūras kontekstā un sastatījumā ar Eiropas literatūru, teātra mākslas atveidojumos (aktrīšu izvēle un tēlojums) un analizējot plašāk sabiedrības un masu mediju nostādnes atraitņu jautājumā, paveras nopietns lauks secinājumiem par dzimtes reprezentācijas aspektiem, sievišķās būtības izpratni un interpretāciju.

Atraitnes vairs nav sievas un mātes ar skaidri noteiktu dzimumu lomu māsaimniecības ietvaros, jo ietilpināmas diskusijā par sociāli būvētu dzimumu lomām. Kultūras, juridiskie, sabiedriskie, un ekonomiskie ideāli, kā rāda Blaumaņa darbi un citi naratīvi, nodrošināja uzskatu, ka atraitnēm nav paredzēts ilglaicīgi turēt rokās varu un kontroli, kas parasti rezervēta vīriešiem. Tomēr, tā kā viņām nākas pārņemt ģimenes galvas funkciju māsaimniecībā, tika sagaidīts, lai viņas pārraudzītu ģimeni un pārstāvētu tās intereses. Lai arī literārās atraitnes netiks skatītas kā «citādās» salīdzinājumā ar precētajām sievietēm, tomēr ir pamats secinājumam, ka atraitnes ir nozīmīga sabiedrības grupa, jo, no vienas puses, ir savas apkārtējās sabiedrības definētājas un konstruētājas, no otras, var tapt par tās upuri.

RŪDOLFS BLAUMANIS' WIDOWS: TEXTS, THEATRE, AND GENDER REPRESENTATION

Blaumanis' widow characters, women aged about thirty (the most striking characters – Raudupiete in the novellas «Raudupiete», Antonija in the play «Skroderdienas Silmačos» and Rembēniete in the play «Trīnes grēki»), is a good example of how a certain social group is stereotyped in its time and through the next centuries. The aforementioned widows are characterized by being wealthy homemakers whose husbands, being older than them, have passed away. Antonija and Raudupiete each have one child, and they all choose younger men to be their nexts husbands. How Blaumanis handles the atypical marriage proposal in which the woman is the initiator,

what is the view of the age difference, what is the economic situation, is the «merry widow» motif used, and what role does the widow's femininity and instincts play – these and other questions can be answered by the original texts and the stage versions. Looking at parallels of widow characters in Latvian literature and in comparison to European literature, the role of the actress in the theatre, and analysing society's and mass media attitudes towards widows, a serious field for conclusions to be made about gender representation aspects opens up.

Widows are no longer wives and mothers with a definite gender role in house-keeping, they are to be included in discussion about socially structured gender roles. Cultural, legal, social and economic ideals as shown in the works of Blaumanis and others created the view that widows cannot for long hold onto power and control that is usually reserved for men. Nevertheless, since they had to take over the function of head of the household, it was expected that they would oversee the family and look out for its interests. Although literary widows are not seen to be «different» from married women, there is nonetheless a basis to conclude that widows are a significant social group, which on the one hand can define and construe society, but on the other hand can become its victim.

ROLF FÜLLMANN (DEUTSCHLAND)

SPEKTREN DER NOVELLENTHEORIE UM 1900 (UNTER BERÜCKSICHTIGUNG DER LETTISCHEN NOVELLEN VON RÜDOLFS BLAUMANIS)

Eine Gattungsdefinition der Novelle um 1900 muss verschiedene Spektren beachten, die sich in der europäischen Literaturgeschichte übereinander schichten. Die Einzelaspekte der Novellenpoetik formten sich letztlich erst durch den Aufsatz von *Oskar Walzel*, *Die Kunstform der Novelle* von 1915 zu einer geschlossenen Novellentheorie im deutschsprachigen Raum. Den gesamteuropäischen Novellendiskurs gibt es jedoch schon seit der Renaissancepoche.

In den Novellen von Rudolfs Blaumanis spiegeln sich sämtliche Spektren der Novellistik Europas wider.

1. Die älteste Schicht bildet die altitalienische Novellistik sowie ihre neoaristotelisch-renaissancehafte Regelpoetik. Letzere ist in der Poetik Francesco Boncianis (1552–1619) ‚Lezione sopra il comporre delle novelle‘ (1574) textlich fixiert worden. Hier erfolgt die systematische Einordnung der seinerzeit relativ neuen Novellengattung in die ‚Rota Vergilii‘. Die Nähe zum Komödiantischen und zur Komödie sowie die Darstellung mittlerer und unterer Volksschichten – wie z. B. in den komischen Bauernnovellen von Rudolfs Blaumanis (etwa *Stāsts par cūku, kura runājuse*, 1895) – ist hier vorgeprägt.
2. Ein weiteres Spektrum der Novellistik um 1900 macht die nachklingende Orientierung an der Blütezeit des Genres im Realismus aus. Im Falle der Novellen von Blaumanis ist vor allem die von Berthold Auerbach begründete Untergattung der realistischen ‚Dorfgeschichte‘ (Schwarzwälder Dorfgeschichten, 1843–1854) zu beachten. Die ‚Lettische Novelle‘ liegt in diesem Kontext nahe, weil mit Hilfe dieser neuen Nebengattung ein tragisch-realistisches Bild nationaler Identität und Mentalität entworfen werden kann.

3. Die Novellistik von Rudolfs Blaumanis geht desweitem erzähltechnisch weit über die realistische Ästhetik des 19. Jahrhunderts hinaus. Dass der bezeichnende Untertitel der frühen deutschsprachigen Novellette von Rudolfs Blaumanis 'Wiedergefunden' (1882) 'Weihnachtsskizze' lautet, passt zur Novellenkonzeption der Moderne. Gerhart Hauptmann fügt z. B. seinem 'Bahnwärter Thiel' (1888) die Gattungsbezeichnung 'Novellistische Studie' hinzu, die ebenso aus der Bildenden Kunst stammt und das Skizzenhafte der Avantgarde-Novelle betonen soll. Die neue Novelle soll sich im Fin de Siècle von der monumentalen Gründerzeitnovelle durch ein Konzept der Schlichtheit absetzen.

Alle drei wesensbestimmenden Schichten oder Spektren der Novellenpoetik um 1900 bilden sich im Novellenwerk Rudolfs Blaumanis ab, das sich somit in einen weiten gesamteuropäischen Kontext stellt und gerade deswegen die Novellentradition um eine spezifisch nationale Note ergänzen kann.

NOVELES TEORIJAS SPEKTRI AP 1900. GADU (AR ATSKATU UZ RŪDOLFA BLAUMAŅA NOVELĒM)

Apskatot noveles definīciju laikā ap 1900. gadu, ir jāņem vērā dažādi spektri, kas izveidojās eiropēiskās literatūras vēsturē. Noveles poētikas atsevišķie aspekti vienotā noveles teorijā vāciski runājošā telpā izveidojās ar Oskara Valcela 1915. gada rakstu *Die Kunstform der Novelle*. Tomēr diskusijas par kopīgu eiropēisku romānu ir bijušas jau kopš renesanses laikmeta.

Rūdolfā Blaumaņa novelēs atspoguļojas visi Eiropas novelistikas spektri.

1. Vecāko kārtu veido senitāliešu novelistika, kā arī tās neoaristoteliski renesansveidīgā noteikumu poētika. Teksta veidā tas ir fiksēts Frančesko Bončani (1552–1619) darbā *Lezione sopra il comporre delle novele* (1574). Šeit notiek tam laikam relatīvi jaunā noveles veida iekļaušana '*Rota Vergilii*'. Tuvums komiskajam un komēdijai, kā arī vidējā un zemākā tautas slāņa atspoguļojums, piemēram, Rūdolfā Blaumaņa komiskajās zemnieku novelēs (*Stāsts par cūku, kura runājuse*, 1895), šajā spektrā ir īpaši izteikti.
2. Citu novelistikas spektru ap 1900. gadu veido žanra ziedu laikā reālismā balstītais virziens. Blaumaņa novelēm ir novērojama saistība galvenokārt ar Bertolda Auerbaha veidotajiem reālistiskajiem ciema stāstiem (*Schwarzwälder Dorfgeschichten*, 1843–1854). Latviešu novele šajā kontekstā ir līdzīga, jo tā iezīmē traģiski reālistisku nacionālās identitātes un mentalitātes atspoguļojumu.
3. Turklāt Rūdolfā Blaumaņa novelistika stāstījuma tehnikas ziņā ievērojami pārsniedz 19. gadsimta reālistisko estētiku. Rūdolfā Blaumaņa agrīnās vācu valodā sarakstītās noveles *Wiedergefunden* (*Atkal atrasts*, 1882) apakšvirsraksts ir *Weihnachtsskizze* (*Ziemassvētku skice*), un tas atbilst moderno laiku noveles koncepcijai. Gerharts Hauptmanis, piemēram, savam darbam *Bahnwärter Thiel* (1888) pievieno apzīmējumu «Novelistiska studija», kas ir cēlies no tēlotājmākslas un akcentē avangarda noveles skices veida dabu. *Fin de siècle* beigās jauno romānu vienkāršībā pārspētu Vācijas straujās rūpnieciskās attīstības laika monumentālais romāns.

Visas trīs noveles poētikas būtību noteicošās kārtas jeb spektri ap 1900. gadu iezīmējās Rūdolfā Blaumaņa novelēs – tās iekļaujas visaptverošā eiropēiskā kontekstā, un tieši tāpēc tās var papildināt noveles tradīcijas ar specifisku nacionālo noskaņu.

SPECTRA OF THE NOVELLA THEORY IN THE PERIOD AROUND 1900 (WITH REFERENCE TO THE LATVIAN NOVELLAS BY RŪDOLFS BLAUMANIS)

Considering the genre definition of the novella around 1900, one must take note of various layered spectra in the history of European literature. Individual aspects of the novella poetics were joined into a uniform novel theory in the German-speaking area first of all in the essay «The Art Form of the Novella» by Oskar Walzel (1915), even though there had been discussions about the novella throughout Europe already from the Renaissance era.

All spectra of the European novella theory are reflected in the novellas of Rūdolf Blaumanis.

1. The oldest layer is the early Italian novella and neo-Aristotelian Renaissance-kind rule-governed poetics. The latter is textually fixed in the poetics of Francesco Bonciani (1552-1619), particularly in his *Lezione sopra il comporre delle novella* (1574). Here one can find a systematic inclusion of the then relatively new kind of novella in «Rota Vergilii». Proximity to the comedic and comedy as well as representation of the middle and lower class folk – like in the comic peasant novellas of Rūdolf Blaumanis (e.g., «Story About the Talking Pig», 1895) – is pre-marked here.
2. Another spectrum of the novella of the period around 1900 is represented in the lingering orientation towards the heyday of the genre in realism. In the case of Blaumanis' novellas, one can mainly observe the sub-genre of the realistic «village story» (*Dorfgeschichte*) introduced by Berthold Auerbach (*Black Forest Village Stories*, 1843-1854). The «Latvian novella» is close in this context, because, by means of this new side-genre, one can draw a tragically-realistic picture of national identity and mentality.
3. From the storytelling point of view, the novellas of Rūdolf Blaumanis by far exceed the realistic aesthetics of the 19th century. «Christmas Sketch» («Weihnachtsskizze») – the subtitle of Blaumanis' early novella «Found Again» («Wiedergefunden», 1882), written in German – fits into the conception of the novella of modernity. Gerhart Hauptmann, e.g., supplements the title of his *Thiel the Crossing-Keeper* (1888) with the genre designation «A Novella-like Essay/Sketch» («Novellistische Studie») – which also comes from visual arts and is meant to emphasise the sketchiness of the avant-garde novella. At the *fin de siècle*, the new novella, through the concept of simplicity, would be surpassed by the monumental novella of the German rapid industrial development years.

All these three essential layers or spectra of the novella poetics in the period around 1900 can be reproduced in Rūdolf Blaumanis' novellas, which can therefore be positioned in a broader European context and, vice versa, can for that same reason complement the novella tradition with a specific national note.

RŪDOLFA BLAUMAŅA TEKSTU GAITAS LIETUVĀ. PROBLĒMAS UN PARADOKSI

Blaumaņa tekstu reprezentācija Lietuvā sākas 20. gs. sākumā: 1909. gadā Viļņā grāmatas veidā iznāk «Zagļi». Uz skatuves Blaumaņa personāži lietuviski sāk runāt vispirms Rīgā: 1907. gadā tiek iestudēti «Zagļi». Ar šo tulkojumu saistās pirmais paradokss: uz grāmatas vāka Blaumaņa uzvārda nav, ir tikai tulkotāja Joza Pleira uzvārds. Tā līdz šim visur šo lugu iestudē nevis kā Blaumaņa, bet kā Pleira lugu. Šai laikā Blaumaņa lugas vairākas reizes iestudē Rīgas lietuviešu biedrība, bet kritika tās vērtē diezgan pavisā.

20. gs. trīsdesmitajos gados Blaumaņa lugas iestudē arī profesionāli Lietuvas teātri, diemžēl, par kritikas profesionālismu runāt nevaram: tā joprojām Blaumaņa tekstus interpretē diezgan vienpusīgi. Par Blaumani Lietuvā ziņas joprojām ļoti pieticīgas. Tai pašā laikā parādās arī pirmie Blaumaņa prozas tulkojumi lietuviešu valodā. Kā prozas, tā arī lugu tulkojumiem raksturīgs tas, ka tie tiek lituanizēti (piem., Blaumaņa personāžu uzvārdi), lokalizēti.

Lietuvas profesionālie teātri piecas reizes iestudēja «Skroderdienas Silmačos». Kā īpašu notikumu jāmin «Skroderdienu» fragmentu iestudējums Baltoskandijas akadēmijā 1992. gadā ar latviešu aktrisēm V. Singajevsku, I. Tomsoni un I. Tirolī.

Blaumaņa dzeja lietuviešu valodā tiek publicēta 20. gs. beigās.

THE LIFE OF RŪDOLFS BLAUMANIS' TEXTS IN LITHUANIA. PROBLEMS AND PARADOXES

The texts authored by Blaumanis reached Lithuania in the early 20th century, with «Thieves» released in a book form in Vilnius in 1909. Blaumanis' stage characters started talking in Lithuanian for the first time in Riga, when «Thieves» were staged in the Lithuanian language in 1907. This translation involves the first paradox: the book cover does not have Blaumanis' name on it, only the translator's – Juozas Pleirys. So, up until now, wherever the play is staged in Lithuanian, it goes under the name of Pleirys, not Blaumanis'. The Riga Lithuanian Society staged Blaumanis' plays several times then, although critics paid only a superficial attention to these stagings.

In the 1930s, professional Lithuanian theatres also started staging Blaumanis' plays. Unfortunately, these stagings also were not subject to competent criticism; critics still interpreted Blaumanis' texts in a somewhat biased manner. Information about Blaumanis was still quite scarce in Lithuania. At the same time, the first Lithuanian translations of Blaumanis' prose started to appear. The translations of prose and plays at that time were typically Lithuanised (e.g., surnames of characters), localised.

Lithuanian professional theatres staged the «Tailor Days at Silmači» for five times. Mention can be made of a special event – staging of the fragments of «Tailor Days» at the Academy of Baltoscandia in 1992, with participation of the Latvian actresses V. Singajevska, I. Tomsoni and I. Tirole.

Blaumanis' poetry, in turn, was published in Lithuanian at the end of the 20th century.

MĀRA GRUDULE (RĪGA)

RŪDOLFS BLAUMANIS UN BALTIJAS VĀCU PRESE

Rūdolfā Blaumaņa dzīve ar Baltijas vācu kultūru ir saistīta jau kopš agras bērnības. Tā saglabā savu būtisku lomu visā viņa mūža garumā. Rūdolfis Blaumanis uzsāk rakstnieka gaitas vācu valodā, vairākus savas dzīves gadus viņš pats aktīvi publicējies vācbaltiešu presē, un starp Blaumaņa draugiem ir arī Baltijas vācu rakstnieks Viktors fon Andrejanovs.

No otras pusēs – Rūdolfis Blaumanis ir viens no tiem retajiem latviešu rakstniekiem, par kura darbiem neatslābstošu interesi izrādījusi arī Baltijas vācu sabiedrība. Priekšlasījuma galvenā uzmanība būs vērsta uz Rūdolfā Blaumaņa lugu iestudējumu analīzi Baltijas vācu presē, kas seko arvien jau nākamajā dienā pēc pirmizrādes un kuru raksturo tieksme pēc objektivitātes, iedziļināšanās lugas tekstā un rūpīgs aktierdarba vērtējums.

Uz vācbaltiešu kritikas izšķirošo nozīmi Blaumaņa pašvērtējumā savās atmiņās norādījusi Anna Brigadere.

RŪDOLFS BLAUMANIS AND THE BALTIC GERMAN PRESS

Rūdolfis Blaumanis' life was intertwined with the Baltic German culture already from an early age, and this culture retained its essential role throughout his lifetime. After all, Rūdolfis Blaumanis started his writer's career in German, and he even actively published in the Baltic German press for a number of years. Mention can also be made that the Baltic German writer Victor von Andrejanoff was among Blaumanis' friends.

At the same time, Rūdolfis Blaumanis is one of the few Latvian writers, whose works have incited a relentless interest in the Baltic German circles. The presentation will mainly focus on reviews of stagings of Rūdolfis Blaumanis' plays in the Baltic German press, which usually appeared on the very next day after the premiere. Striving for objectivity, in-depth examination of the text of the play and elaborate assessment of actors' performance are some of the characteristic marks of these reviews.

Anna Brigadere indicated in her memoirs that criticism of the Baltic Germans had a decisive influence on Blaumanis' self-evaluation.

VIKTORS HAUSMANIS (RĪGA)

MĪLESTĪBAS LĪKLOČI «SKRODERDIENĀS SILMAČOS»

Referātā izsekots mīlestības daudzveidību attiecībām R. Blaumaņa lugā «Skroderdienas Silmačos». No pirmā acu uzmetiena tā neliekas nekāda mīlestības cildinājuma luga, taču, dziļāk tajā ielasoties, prieku sagādā tā mīlestības attiecību daudzveidība, kas strāvo pretī no «Skroderdienām», un cieņu izraisa Blaumaņa prasme, tēlojot parastas, ikdienišķas norises kādā lauku sētā, reizē atklāt mīlestību kā galveno faktoru, galveno spēku, kas pavada cilvēku tikpat kā no šūpuļa līdz mūža rietam. Blaumanis tēlo jaunlaulāto – Pičuka un Auces – mīlestību pret savu jaundzimušo dēlēnu, citāda veida mīlestība – rūpes par pēcnācēja nākotni – parādās gan Ābrama, gan Pindaka izturēšanās pret savu dēlu vai meitu. Mīlestības dzirkstelīte koši staro jauniešu Kārlēna un Leviņas sirdīs,

veikli Zārai grib pieglaimoties Rūdis, bet īsta kvēla mīlestība dzirksteļo starp Joski un Zāru. Īpaši krāšņa mīlestība ir Elīnas un Alekša starpā, kurā grib ielauzties arī Antonija: uzliesmo īstas kaislības, taču Blaumanis nebilst ne pušplēsta vārda par seksu, kā tas tik bieži notiek mūsdienu lugās un izrādēs, bet būtībā luga «Skroderdienas Silmačos» ir pārpilna ar mīlestību, kaut par mīlestības un var tikai apbrīnot R. Blaumaņa smalkjūtību un prasmi jūtu tēlojumā.

LABYRINTHS OF LOVE IN «TAILOR DAYS AT SILMAČI»

The paper follows the variety of love relationships in R. Blaumanis' play «Tailor Days at Silmači» («Skroderdienas Silmačos»). At first glance it does not seem to be a play in praise of love, but delving further, the variety of love pleases, coming from «Skroderdienas», and admiration is elicited by Blaumanis' ability to portray everyday events at a rural farmstead, while at the same time revealing love as the main strength that accompanies a person from birth to the grave. Blaumanis portrays the newlyweds' – Pičuks and Auce – love for their newborn son, another kind of love – concern for the future of offspring – appears in Ābrams', and Pindaks' attitude toward their son or daughter. A spark of love is seen among several main characters – Kārlēna, leviņa, Zāra, Rūdis, Joske and Zāra. Especially bright love is between Elīna and Alekšis, in which Antonija wants to break in: real passion erupts, but there is no mention of sex, as there is so often in modern plays and shows. One can only admire R. Blaumanis for his sensitive portrayal of love and the feelings of his characters.

HELENA JOHANSSON (FINLAND)

LIELIE EIROPAS NOVELISTI – RŪDOLFA BLAUMAŅA LAIKABIEDRI – SOMIJĀ

Novēle somu literatūrā bija ārkārtīgi populārs žanrs 19. gs. beigās, 20. gs. sākumā. Somu rakstnieki Minna Canth (1844 Tampere – 1897 Kuopio), Juhani Aho (1861 Lapinlahti – 1921 Helsinki), Teuvo Pakkala (1862 Oulu – 1925 Kuopio), Maria Jotuni (1880 Kuopio – 1943 Helsinki), Arvid Järnefelt (1861 Pietari – 1932 Helsinki), Aino Kallas (1878 Kiiskilä – 1956 Helsinki) publicēja nelielus prozas darbus, kuri bieži attēlo sievietes un bērna dzīvi, mīlestības trūkumu, nabadzību, netaisnību. Noveles tiešām ir meistarīgas Eiropas līmenī. Novēļu autori apraksta arī nozīmīgu laikmetu somu kultūras vēsturē.

GREAT EUROPEAN NOVELLA WRITERS – RŪDOLFS BLAUMANIS CONTEMPORARIES – IN FINLAND

Novella was an extremely popular genre in Finnish literature at the turn of the centuries. Such Finnish writers as Minna Canth (1844 Tampere – 1897 Kuopio), Juhani Aho (1861 Lapinlahti – 1921 Helsinki), Teuvo Pakkala (1862 Oulu – 1925 Kuopio), Maria Jotuni (1880 Kuopio – 1943 Helsinki), Arvid Järnefelt (1861 Pietari – 1932 Helsinki), and Aino Kallas (1878 Kiiskilä – 1956 Helsinki) used to publish short prose texts which often portray women and children's lives, shortage of love, poverty, injustice, etc. Their novellas are indeed masterful at a European level. The authors also describe an important era in the history of Finnish culture.

RŪDOLFS BLAUMANIS, ĀBRAMS UN ANĢĻU-BŪRU KARŠ: NĀCIJAS KONSTRUĒŠANA UN KOLONIĀLĀ DIFERENCE

Referātā aplūkots nācijas identitātes konstruēšanas jautājums salīdzināmā koloniālā kontekstā. Kā atslēgas koncepts izmantots ebreja tēls Blaumaņa daiļradē un rakstnieka publicistiskās apceres par anġļu-būru karu 19. un 20. gadsimta mijā. Iztirzājot minētos piemērus, latviešu nācijas koloniālās atšķirības situācija aplūkota saistībā ar modernitātes/kolonialitātes paradigmu Eiropas kultūrā, kopš Renesanses laikmeta konstruējot gan eiropiešu/ne-eiropiešu koloniālo pretstatu (piemēram, Amerikas iekarošana), gan iekšējo atšķirību pašā Eiropas kontinentā (spāņu pretstatījums arābiem un ebrejiem Ibērijas pussalā; anġļu pretstatījums spāņiem jeb t.s. 'melnā leģenda', Mignolo, 2007). Latviešu tapšanā no nedominējošas etniskas grupas par nāciju (Hroch, 2000) būtiski ir abi pozicionējuma aspekti. Anġļu-būru konflikta atspoguļojumā nepārprotamas ir Blaumaņa simpātijas būriem kā teritorijas pamatiedzīvotājiem (sal. Boehmer, 2011). Kaut gan rakstnieks salīdzinoši neievērotu atstāj afrikāņu likteņi, attiecības ar 'iekšējo citu' (kas būtu līdzvērtīgas būru un afrikāņu attiecībām) Blaumaņa daiļradē kontekstualizējamas latviešu un ebreju attieksmju tēlojumā. Ebreju portretējums rakstnieka darbos uzskatāms par augstākā mērā simpātisku, kas atklāj arī latviešu nācijas identifikācijas iezīmes šo tēlu veidojumā. Īpašības, kas ir Blaumaņa ironijas objekts (piemēram, mantas kāre), līdzīgi iezīmētas arī latviešos; savukārt pozitīvie risinājumi rāda ebreju un latviešu identitātes meklējumus. Spilgts piemērs ir Antonijas un Dūdara, Alekša un Elīnas, Joskes un Zāras paralēlie likteņi skatu lugā «Skroderdienas Silmačos». Referātā minēto aspektu detalizēta analīze un to teorētiskie konteksti liecina, ka nācijas konstruēšanā Blaumaņa darbos būtisku vietu ieņem starpnacionāls dialogs un koloniālās atšķirības apzināšanās.

RŪDOLFS BLAUMANIS, ĀBRAMS AND THE ANGLO-BOER WAR – CONSTRUCTING THE NATION AND THE COLONIAL DIFFERENCE

The paper examines the question of the making of a nation's identity in a comparative colonial context. A key concept used is the Jewish character in Blaumanis' works and the author's publications about the Anglo-Boer war at the turn of the 19th and 20th centuries. In analysing the aforementioned examples, the Latvian nation's colonial differences are examined in connection with the modernity/colonialism paradigm in European culture, since the Renaissance period constructing European/non-European colonial contrasts (for example, the taking of America), as well as internal differences in the European continent (the Spanish contrast with Arabs and Jews on the Iberian peninsula; the English contrast with Spaniards in the so-called «black legend», Mignolo, 2007). In Latvia's becoming a nation from a non-dominating ethnic group (Hroch, 2000) important are both positioning aspects. In reflecting the Anglo-Boer conflict one can see Blaumanis' sympathies towards the Boers as the basic inhabitants of their territory. (comp. Boehmer, 2011). Although the author comparatively leaves the fate of Africans unnoticed, his relationship with the 'inner other' (that would be equal in importance to the Boer/African relations) is contextualized in the portrayal of Latvian and Jewish relations. The portrayal of Jews in the works of the author is to be seen as sympathetic to the highest degree, revealing also the portrayal of the Latvian nation's

identification aspects. Characteristics that are objects of Blaumanis' irony (for example, greed) are also drawn in Latvians; positive solutions create searches for Latvian and Jewish identity. A striking example is Antonija and Dūdars, Aleksis and Elīna, Joske's and Zāra's parallel fates in the play «Tailor Days at Silmači» («Skroderdienas Silmačos»). The paper's detailed analysis of the mentioned aspects in a theoretical context shows that the making of a nation and international dialog are important in Blaumanis' works, as is the cognition of colonial differences.

IEVA KALNIŅA (RĪGA)

RŪDOLFA BLAUMAŅA RECEPCIJA LATVIEŠU MŪSDIENU KULTŪRĀ UN SADZĪVĒ

Rūdolfu Blaumani šodien mēs atpazīstam ne tikai caur viņa darbiem, bet arī no viņa recepcijas latviešu kultūrā un sadzīvē. Mūsdienu dramaturģijā izmantoti R. Blaumaņa sižeti, tēli un motīvi M. Zālītes, E. Sniedzes un L. Gundara lugās, pasaka «Velniņi» ir pamatā latviešu pirmajai datorspēlei, animācijas filmai un dziesmuspēlei. Novele «Nāves ēnā» ironiski raksturota «Sviesta kino» filmiņā. Virtuālajā vidē darbojas aktīvs notikumu komentētājs Blaumanis. Lielveikalos no maizes klaipiņa iesaiņojuma raugās pats Blaumanis, bet apēst mēs varam torti «Kristīne». Lauku saimniecībās mēs varam sastapt mājvārdus «Indrāni» un «Silmači», kāzu tērpus nopirkt veikalā «Kristīne un Edgars». Blaumanis pats un viņa tēli ir ap mums.

RECEPTION OF RŪDOLFS BLAUMANIS IN CONTEMPORARY LATVIAN CULTURE AND EVERYDAY LIFE

We recognise Rūdolfs Blaumanis today not only through his work but also from his reception in the Latvian culture and everyday life: Blaumanis' plots, characters and motifs have been used in contemporary drama, e.g. in the plays by M. Zālīte, E. Sniedze and L. Gundars; Blaumanis' tale «The Little Devils» was taken as a basis for the first Latvian computer game as well as for an animation cartoon and a musical comedy; Blaumanis' novella «In the Shadow of Death» has been included in the ironical «Butter Movies» educational animation series; in the virtual environment, an active commentator of topical issues writes under the cover name «Blaumanis»; in supermarkets, Blaumanis himself is staring at us from the bread loaf packaging; we can eat up a cake named «Kristīne»; in the countryside, we can run across such farmstead names as «Indrāni» and «Silmači»; in case we need a wedding dress, we can go to the shop «Kristīne and Edgars», etc. etc. In a word, Blaumanis himself and his images are all around us.

SINTIJA KAMPĀNE (RĪGA)

RŪDOLFA BLAUMAŅA DAIĻRADES POZĪCIJA LATVIEŠU LITERĀRĀS PASAKAS ATTĪSTĪBĀ 19. GS. BEIGĀS UN 20. GS. SĀKUMĀ

Apgaismes reālismā un romantisma kultūrā reanimējot folkloras nozīmi un vienlaikus to transformējot romantiskā individuālisma ietvaros, tika aktualizēta literārās pasakas nozīme. Saistībā ar to vācu literatūrā izkristalizējās monolītas literārās figūras,

kuras atstājušas būtisku iespaidu arī latviešu literatūrā. Līdz ar apgaismes reālisma un sentimentālisma tendencēm un paralēli ar romantisma nostiprināšanos latviešu literatūrā sāka attīstīties literārās pasakas tradīcija. Būtisks atskaites punkts literārās pasakas modernizācijā ir izveidojies 19. gadsimta beigās, kad perifērijā tika novirzīta līdz šim dominējusi pasakas didaktiskā funkcija. Šajā mirklī arī Rūdolfā Blaumaņa (1863–1908) daiļradi raksturo zīmīga pozīcija, kura saistās ar novatorisku literāro formu izkopšanu, iezīmējot 20. gadsimta sākuma literāros paņēmienus.

Atklājot Rūdolfā Blaumaņa pasakas «Velniņi» un «Auseklis, Rieteklis un Sārta», ir iespējams ievērot dvīņu arhetipa klātbūtni, kas ietver triksterā tēla un dubultnieka kā antivaroņa simbolisko slodzi. Tāpat arī literārajās pasakās zīmīga ir iziešana no tumšas robežām kā iniciācija un latviešu folkloras tēlu klātbūtne. Mēģinot noteikt Rūdolfā Blaumaņa kā rakstnieka pozīciju viņa literārajās pasakās, jāatklāj ne vien autora literārā pieredze un tās kontūras konkrētajā daiļrades posmā, kuru caurstrāvo vācu kultūras atbalsis, bet arī viņa laikabiedru nozīme šajā žanrā.

Šajā momentā caur dvīņu arhetipisko prizmu būtiska ir Jāņa Poruka pasaku caurskatīšana un ēnainā dubultnieka vai triksterā tēla aizmetņu meklējumi Kārļa Skalbes un Andrieva Niedras pasakās.

CONTRIBUTION OF RŪDOLFS BLAUMANIS TO THE DEVELOPMENT OF LATVIAN LITERARY TALE IN THE LATE 19TH AND EARLY 20TH CENTURIES

Literary tale acquired new relevance in the attempts of the Enlightenment Realism and Romanticism to reanimate the significance of folk culture, at the same time transforming it within the Romantic individualism. In this context, monolithic literary figures emerged in German literature, and these figures also have left a significant impact on Latvian literature. Thus, with the tendencies of Enlightenment realism and sentimentalism, and in parallel with Romanticism gaining more and more ground in Latvian literature, the tradition of the literary tale began to develop. An important point of reference in the modernisation of the literary tale was the end of the 19th century, when its didactic function dominant until then became peripheral. At this point, the literary work of Rūdolfs Blaumanis (1863–1908) also takes on a distinctive character, associated with innovative refinement of literary forms using the literary devices of the early 20th century.

Looking deeper into Rūdolfs Blaumanis' tales «The Little Devils» and «Auseklis, Rieteklis and Sārta», one can detect the presence of the archetype of a twin, which entails the symbolic load of the image of a trickster and Doppelgänger as an anti-hero. Other aspects noteworthy in the literary tales are the exit from darkness as initiation and the presence of Latvian folklore figures. In attempts to identify the position of Rūdolfs Blaumanis as a writer with respect to his literary tales, one should uncover not only the author's experience and its contours in the relevant period of his creative work, full of echoes from the German culture, but also the influence of his contemporaries on the genre in question.

In this respect, Jānis Poruks' tales can also be read through the prism of the archetypical twins. Likewise, Kārlis Skalbe's and Andrievs Niedra's tales can be perused in search for the signs of the shadowy Doppelgänger or trickster.

BĒRNA TĒLS RŪDOLFA BLAUMAŅA DAIĻRADĒ

19./20. gs. mijas literatūrā jau var runāt par bērna tēla lomu un nozīmi bērniem adresētajos literārajos darbos jeb t.s. bērnu literatūrā (J. Poruka «Kauja pie Knipskas», A. Brigaderes «Sprīdītis», R. Blaumaņa «Velniņi») un pieaugušajiem adresētajā literatūrā (R. Blaumaņa noveles «Raudupiete», «Nāves ēnā» u.c., stāsti «Nezāle», «Īsa pamācība milēšanā», «Bērtuļa pirksts», «Īstā līgaviņa» u.c., J. Poruka stāsti).

Atšķirībā no bērnu literatūras, kur bērna tēlam ir centrālā loma, pieaugušajiem adresētajā literatūrā bērna tēlam ir sekundāra loma (izņēmums ir R. Blaumaņa novele «Raudupiete», kur Matīšam ir nozīmīga loma noveles sižeta attīstībā).

Ar bērna tēla palīdzību tiek risinātas gan sociāli ētiskās problēmas, gan sadzīviska rakstura problēmas, gan atainots 19./20. gadsimta mijas kopnoskaņojums sabiedrībā. Tāpat ar bērnu tēlu palīdzību autori spilgti ataino pretstatu starp garā stipro un garā vājo cilvēku, kā arī parāda cilvēka iespējamo ceļu uz emocionālo un garīgo izaugsmi.

Runājot par bērna tēlu R. Blaumaņa daiļradē, jāpiemin arī S. Radzobes raksts «Rūdolf Blaumanis un jaunā drāma. Daži aspekti», kurā novele «Raudupiete» un Matīša tēls ir skatīts modernisma virziena aspektā, kas ļauj uz R. Blaumaņa (un arī viņa laikabiedru) daiļradi paskatīties no mūsdienu skatu punkta un secināt, ka bērna tēls 19./20. gs. mijas literatūrā nebūt nav tik nenozīmīgs kā sākumā var šķist.

SIGNIFICANCE OF CHILDREN CHARACTERS IN RŪDOLFS BLAUMANIS' WRITINGS

With regard to the literature of the turn of the century, one can already start talking about the role and importance of the character of a child in literary works addressed to children – also known as children's literature (J. Poruks' «The Battle by Knipska», A. Brigaderes' «Tom Thumb», R. Blaumanis' «The Little Devils») – and also those addressed to adults (R. Blaumanis' novellas «The Raudups' Widow», «In the Shadow of Death», et al., and stories «Weed», «A Short Guide to Loving», «Bartholomew's Finger», «The Chosen Bride», et al., as well as Poruks' stories).

In distinction from children's literature, where children characters occupy the central positions, they have only a secondary significance in adult literature (with the exception of R. Blaumanis' novella «The Raudups' Widow», where the little Matiss has an important role in the development of the novella's storyline).

Children characters are used to address socio-ethical and domestic issues as well as to reflect the overall frame of mind in society at the turn of the century. Likewise, through children characters, the authors vividly depict the contrast between those who are strong in the spirit and those who are weak, as well as show a possible way to emotional and spiritual growth.

Speaking of children characters in the literary works of R. Blaumanis, mention might also be made of S. Radzobe's article «Rūdolf Blaumanis and the new drama. Some aspects», where Blaumanis' novella «The Raudups' Widow» and the little Matiss' character are viewed in the context of Modernism, also making possible looking at the literary work of R. Blaumanis (and his contemporaries) from today's point of view and to draw a conclusion that children characters in the literature of the turn of the century are not as insignificant as may seem at first sight.

**ИСТОРИЯ ПЕРЕВОДОВ И СЦЕНИЧЕСКИХ ПОСТАНОВОК «БЛУДНОГО СЫНА»
РУДОЛФА БЛАУМАНИСА В РОССИИ**

Знакомство русского читателя и зрителя с драматургией латышского писателя Р. Блауманиса началось в 1893 г., когда в журнале «Дневник артиста» была опубликована рецензия о постановке в берлинском Новом театре его «Блудного сына», еще не переведенного на русский язык. Поворотным моментом стал сезон 1915/1916 г. После двух спектаклей латышского Нового театра («Блудный сын», «Индраны») в сентябре 1915 г. в журнале «Библиотека и искусство» появился первый перевод драматургического текста Блауманиса на русский язык – пьесы «Блудный сын» (перев. В. Яковлева). Доклад посвящен сравнительному анализу этого и последующих переводов пьесы (перев. Я. Бордовского и Н. Осмоловского, 1956; перев. Л. Блюмфельда, 1959), а также истории сценических постановок «Блудного сына» в России.

**RŪDOLFA BLAUMAŅA LUGAS «PAZUDUŠAIS DĒLS» TULKOJUMU UN
IESTUDĒJUMU VĒSTURE KRIEVIJĀ**

Krievu lasītāja un skatītāja iepazīšanās ar latviešu rakstnieka R. Blaumaņa dramaturģiju sākās 1893. gadā, kad žurnālā «Mākslinieka Dienasgrāmata» («Дневник артиста») bija publicēta recenzija par viņa darba «Pazudušais dēls», kas vēl nebija iztulkots krievu valodā, iestudējumu Berlīnes Jaunajā teātrī. Atkārtota tikšanās bija 1915./1916. gada sezonā. Pēc divām latviešu Jaunā teātra izrādēm («Pazudušais dēls», «Indrāni»), kas notika 1915. gada septembrī, žurnālā «Bibliotēka un Māksla» («Библиотека и искусство») pirmo reizi tika publicēts Blaumaņa dramaturģiska teksta tulkojums krievu valodā – luga «Pazudušais dēls» (tulk. V. Jakovļevs). Referāts veltīts šī un nākamo tulkojumu (tulk. J. Bordovskis un N. Osmolovskis, 1956; L. Blumfelda, 1959) salīdzinošai analīzei, kā arī «Pazudušā dēla» iestudējumu vēsturei Krievijā.

**HISTORY OF TRANSLATIONS AND STAGE PRODUCTIONS
OF RŪDOLFS BLAUMANIS' «PRODIGAL SON» IN RUSSIA**

Acquaintance of the Russian readership and audience with the dramaturgy of the Latvian writer R. Blaumanis began in 1893, when the *Artist's Journal* («Дневник артиста») magazine published a review of the staging of Blaumanis' «Prodigal Son» at the Berlin New Theatre, before it has been translated into Russian. The season of 1915/1916 was the turning point. After two performances by the Latvian New Theatre («The Prodigal Son», «The Indrans»), the first Russian translation of a dramatic text of Blaumanis – «The Prodigal Son» play (translated by V. Yakovlev) – appeared in the *Library and Art* («Библиотека и искусство») magazine in September 1915. The paper focuses on the comparative analysis of this and subsequent translations of the play (by Y. Bordovskiy and N. Osmolovskiy in 1956 and L. Bloomfeld in 1959) as well as on the history of stage productions of «The Prodigal Son» in Russia.

REMARKAS PRAGMATIKA RŪDOLFA BLAUMAŅA LUGĀ «INDRĀNI»

Remarka ir netradicionāls materiāls pragmatikas pētījumiem. Dramatiskā diskursa telpā remarku komplekss ir galvenais autora ieceres pavadonis. Katra remarka realizē iezīmes, kas tai raksturīgas kā autora izteikumam. Šis pragmatiskais elements var tikt interpretēts kā skaidrojoši informatīvā gultnē, tā arī kā direktīvs pragmatisks uzstādījums.

Remarkas iekšējo diskursīvo funkciju nosaka tās vieta teksta telpā: dialogu iekšienē remarka skaidro attiecības starp personāžiem, ārējās remarkas raksturo skatuves darbību vai ar dažādu detaļu palīdzību – atsevišķas nianšes.

Autora remarkas R. Blaumaņa lugā «Indrāni» ir daudzskaitlīgas un tipoloģiski daudzveidīgas. Remarku komplekss iekļauj sevī kā vispārīgas (statiskas un dinamiskas), tā arī atsevišķas situatīvas (priekšmetu, personāžu, modāli emocionālas) remarkas.

PRAGMATICS OF STAGE DIRECTIONS FOR RŪDOLFS BLAUMANIS' PLAY «THE INDRANS»

Stage directions are not a traditional material for pragmatics research. A complex of stage directions is the author's key companion in introducing his/her intentions in the dramatic discourse space. Every stage direction epitomises features that are characteristic to it as the author's statement. This pragmatic element can be interpreted in an explanatory-informative manner, or else as a pragmatic precept of a directive kind.

The internal discursive function of a stage direction depends on its place in the text space: within a dialogue, the stage direction elucidates relationships between the characters, whereas external stage directions characterise on-stage actions or, by means of different details – particular nuances.

Author's stage directions for R. Blaumanis' play «The Indrans» are numerous and typologically diverse. The complex includes both general (static and dynamic) as well as individual, situational (object- and character-related, modally-emotional) stage directions.

ИРИНА КУШНИР (УКРАЇНА)

ПРОСТРАНСТВО ДЕТСТВА В НОВЕЛЛАХ ЖАНА-МАРИ ГИСТАВА ЛЕ КЛЕЗИО

Разочарованный и неудовлетворенный теми ответами, которые дает современная жизнь на его вопросы, Ж. М. Г. Леклезие обращается к тем кто, как он считает, постиг смысл жизни – это дети. Они часто становятся героями его новелл воплощая авторское видение нового чистого мира как продолжения детства.

Поэтому доклад посвящен анализу детских образов в новеллах сборников «Мондо и другие истории», «Серце жжет и другие романы». Объектом изучения стали новеллы «Мондо», «Лулаби», «Небесный народ» и другие, а предметом – образы детей. Живя в современной цивилизации, эти персонажи сумели отбросить ее блага, создать свой мир дружбы и любви, найти общий язык с окружающими: они остались простыми и настоящими в искусственном мире.

Для детей мир остался загадкой, которую нужно разгадывать терпеливо и сосредоточенно: и у них это получается. Так автор наводит на мысль об существовании идеального общества золотого века в наше время, которое сумели сберечь индианские племена Мексики и Амазонии. Проживая вместе с ними Ж. М. Г. Леклезю на собственном опыте убедился, что это альтернатива современной жизни: эту первозданную чистоту он видит только в глазах детей. Поэтому детские образы детей особенно важны для понимания его концепции изменения мира.

BĒRNĪBAS TELPA ŽANA MARĪ GISTAVA LEKLĒZIO NOVELĒS

Vīlies un neapmierināts ar tām atbildēm, kuras uz viņa uzdotajiem jautājumiem sniedz mūsdienu dzīve, Ž. M. G. Leklēzio pievēršas tiem, kas, kā viņš uzskata, ir apjautuši dzīves jēgu – tie ir bērni. Viņi bieži kļūst par Leklēzio noveļu galvenajiem varoņiem, iemiesojot autora redzējumu par jaunu, šķīstu pasauli kā bērniības turpinājumu.

Tāpēc referāts ir veltīts bērnu tēlu analīzei krājumu «Mondo un citi notikumi» («Mondo et autres histoires»), «Sirds degšana un citas romances» («Cœur brûlé et autres romances») novelēs. Pētījuma objekts bija noveles «Mondo», «Šūpuļdziesma» («Lullaby»), «Debesu tauta» («People du ciel») un citas, bet pētījuma priekšmets – bērnu tēli. Dzīvojot mūsdienu civilizācijā, šie personāži spējuši atteikties no materiālajiem labumiem un radījuši savu draudzības un mīlestības pasauli, spējuši atrast kopīgu valodu ar apkārtējiem: viņi palikuši vienkārši un īsti mākslīgā pasaulē.

Bērniem pasaule joprojām ir mikla, kura ir jāmin pacietīgi un koncentrējoties: un tas viņiem izdodas. Tā autors uzvedina uz domām, ka mūsdienās pastāv zelta laikmeta ideāla sabiedrība, kuru spējušas nosargāt indiāņu ciltis Meksikā un Amazonas baseinā. Dzīvodams kopā ar tām, Ž. M. G. Leklēzio pats ir pārlicinājies, ka tā ir mūsdienu dzīves alternatīva, un to pirmatnējo skaidrību viņš redz tikai bērnu acīs. Tāpēc bērnu tēli ir īpaši nozīmīgi, lai saprastu viņa pasaules izmaiņšanas koncepciju.

CHILDHOOD SPACE IN JEAN-MARIE GUSTAVE LE CLÉZIO'S SHORT STORIES

Disappointed and dissatisfied by the answers that modern life can give to his questions, J. M. G. Le Clézio turns to those who, in his view, have got to the bottom of the meaning of life – children. They often are protagonists of his novellas, embodying the author's vision of a new, chaste world as a continuation of childhood.

On this account, the paper is devoted to analysis of children characters in the novellas of collections *Mondo and Other Stories* and *The Burned Heart and Other Romances*. The object of the study are the novellas «Mondo», «Lullaby», «The Cloud People», et al., and the subject – children characters. Living in the contemporary civilisation, these characters have succeeded in casting aside its benefits and creating their own world of friendship and love, finding common ground with others; they have remained simple and genuine in an artificial world.

For children, the world remains a mystery to be solved patiently and attentively: and they succeed. In this way, the author insinuates the reality of an ideal society of the golden age in our own time – still preserved by the Native American tribes of Mexico and the Amazon. Living with them, J. M. G. Le Clézio experienced this alternative to the modern life firsthand. Only the eyes of children are still able to reflect this pristine purity. Hence, children characters are particularly telling in order to understand his idea of changing the world.

G. KELLERA NOVELES «ROMEO UN JŪLIJA SĀDŽĀ» UN R. BLAUMAŅA NOVELES «CIEMATA ROMEO UN JŪLIJA» KOMPARATĪVĀ ANALĪZE

Rūdolfā Blaumaņa literārāajā izaugsmē būtiska loma ir bijusi vācu kultūrai un literatūrai, tostarp Gotfrīdam Kelleram. 1856. gadā G. Kellera noveļu krājumā «Łaudis no Seldvilas» («Die Leute von Seldwyla») tiek publicēta novele «Romeo un Jūlija sādžā» («Romeo und Julija auf dem Dorfe»). G. Kellera noveles ierosinātājs bija nevis Šekspīra drāma «Romeo un Dželjeta», bet gan reāls tā laika notikums – laikrakstā «Cīrihes piekt-dienas avīze» («Züricher Freitagszeitung») izlasītā ziņa par divu jauniešu pašnāvību. Sākotnēji par šo tēmu viņš mēģināja uzrakstīt dzejoli, tomēr galarezultātā radās prozas darbs.

Savukārt R. Blaumaņa novele «Romeo un Jūlija» ir iznākusi 1897. gadā (aptuveni 40 gadus vēlāk), un tās sižeta līniju veido identiski klasisks stāsts par tēvu naidu, jauniešu mīlestību un bojāeju, tomēr izteikti blaumaniskā izpildījumā.

Analizējot un salīdzinot abu rakstnieku noveļu motīvus, tēlus, problemātiku, savstarpējo attiecību modeļus, laiktelpu struktūru utt., tiek atklāts kopīgais un atšķirīgais izcilā Šveices vācu novelista G. Kellera un ne mazāk spilgtā latviešu novelista R. Blaumaņa tekstos, kuros klasiskais motīvs par jauniešu nelaimīgo mīlestību un bojāeju iegūst laikmetīgu redzējumu un iezīmē savdabīgu kultūrtelpu, katrā darbā citādu. Daiļdarbu komparatīvā analīze ļauj novēlkt paralēles un iezīmēt pretstatus, aktualizējot katra teksta idejiski estētisko jēgu, iezīmējot nacionālo raksturu un māksliniecisko vērtību. Noveļu salīdzinošā analīze ieskicē arī literāro procesu attīstības tendences 19.– 20. gs. kultūrā.

A COMPARATIVE ANALYSIS OF GOTTFRIED KELLER'S NOVELLA «ROMEO AND JULIET OF THE VILLAGE» AND RÜDOLFS BLAUMANIS' NOVELLA «ROMEO AND JULIA»

In Rüdolfs Blaumanis' literary development an important role has been played by German culture and literature, including Gottfried Keller. In the 1856 publication of G. Keller's novellas «People from Seldwyla» («Die Leute von Seldwyla») was published the novella «Romeo and Juliet of the Village» («Romeo und Julija auf dem Dorfe»). The inspiration for Keller's novella was not Shakespeare's «Romeo and Juliet», but rather a real-life event described in the Zurich Friday Newspaper («Züricher Freitagszeitung») about the suicide of a young couple. At first he tried to write a poem about this event, but in the end turned to prose.

R. Blaumanis' novella «Romeo and Juliet» appeared in 1897 (roughly 40 years later), and its plot is the classic tale of feuding between fathers and a young couple's love and demise in a very «Blaumanistic» way.

In analysing and comparing both authors' novella motifs, characters, problematics, relationship models, time-space structure, etc., the texts of G. Keller and R. Blaumanis are compared and contrasted in which the classic tale of ill-fated love of a young couple gains a contemporary quality. The comparative analysis reveals both works' aesthetic sense, national character, and artistic worth. The comparative analysis also sketches the development tendencies in literary processes in 19th-20th century culture.

NOVELES STATUSS UN TIPOLOĢISKAIS IZVĒRSUMS 20. GADSIMTA SĀKUMA UN 21. GADSIMTA SĀKUMA LATVIEŠU LITERATŪRĀ

Referātā iztīrīts noveles kā ekskluzīva literatūras žanra stāvoklis 20. un 21. gadsimta sākumā.

Noveles žanra prasības pēc neordināriem satura metiem un pēc disciplinētas formveides, un, galu galā, pēc abu šo aspektu organiskas vienības padara noveli par paaugstinātu kritēriju mākslas produktu tiklab pagātnē, kā šodienā.

Līdz ar to noveles žanra nelielais īpatsvars starp citiem demokrātiskākiem prozas žanriem un starp citām literatūras formām gan 20., gan 21. gadsimtā ir objektīvs rādītājs.

Ja latviešu noveles apgrūtinātā attīstība 20. gadsimta sākumā pamatojama ar profesionālās literatūras evolūcijas neilgo pieredzi un kopumā tomēr raksturojama kā perspektīva un daudzsološa, tad niecīgais pieprasījums pēc estētiski pilnvērtīgām mākslas formām, to skaitā pēc noveles, kā arī šaurais žanra piedāvājums mūsdienu postklasiskajā dzīvē ir ne tikai satraucošs, bet pat biedējošs signāls.

THE NOVELLA'S STATUS AND TYPOLOGICAL EXPANSION IN THE EARLY 20TH AND 21ST CENTURIES IN LATVIAN LITERATURE

The paper analyses the condition of the novelette as an exclusive literary genre in the 20th and early 21st century.

The novelette genre's demands for extraordinary content outlines and disciplined form and the need for an organic unity of these aspects make the novelette a heightened criterion as an art product in the past as well as the present.

So the novelette's slightly larger proportion among other prose genres and literary forms in the 20th and 21st centuries is an objective indicator.

If the hindered development of the Latvian novelette in the early 20th century is due to the short experience in the evolution of professional literature, but as yet it was promising, then the insignificant demand for aesthetically well-developed art forms, including for novelettes, and the narrow offerings in our present-day postmodern life is not only alarming, but frightening.

ANTRA LEINE (RĪGA)

PARALĒLES TOMASA HĀRDIJA UN RŪDOLFA BLAUMAŅA DAIĻRADĒ

Rūdolfā Blaumaņā un angļu rakstnieka Tomasa Hārdija ievērojamākie reālistiskie lauku dzīvi atainojošie darbi tapuši gandrīz vienā laikā deviņpadsmitā gadsimta nogalē. Lai arī Rūdolfs Blaumanis un Tomass Hārdijs pieder dažādām kultūrām un būtiski atšķirīgi ir arī latviešu un angļu sociālekonomiskie apstākļi attiecīgajā laika periodā, tomēr abu rakstnieku darbos samērā daudz vienojošā un kopīgā gan tēmu izvēlē, gan tēlu traktējumā. Tajā pašā laikā gan rakstnieku personīgā pieredze, gan latviešu un angļu lauku vides atšķirīgās tradīcijas un dažādās dominējošās vērtības šajās sabiedrībās liek rakstniekiem līdzīgas situācijas risināt krasi atšķirīgi, tādēļ pētījumā sīkāk tiks apkopots un analizēts gan kopīgais, gan atšķirīgais Tomasa Hārdija un Rūdolfā Blaumaņa darbos.

PARALLELS IN THOMAS HARDY'S AND RŪDOLFS BLAUMANIS' LITERARY WORKS

Rūdolf Blaumanis and the English writer Thomas Hardy wrote their most remarkable realistic works about rural life roughly at the same time at the end of the 19th century. Although the two writers belonged to different cultures, and socio-economic conditions in Latvia and England were also fundamentally different in the respective period, their works have quite a lot in common in terms of the choice of motifs and rendering of characters. At the same time, the writers' distinct personal experiences, the different traditions in the Latvian and English countryside, and the dominant values in these societies required the authors to address similar situations in very different manners. Accordingly, the paper summarises and analyses similarities and differences in Thomas Hardy's and Rūdolf Blaumanis' works.

IVETA LEITĀNE (RĪGA)

PROVIDENCES UN FORTŪNAS JĒDZIENI RŪDOLFA BLAUMAŅA DAIĻRADĒ

Hernhūtismam raksturīgā Dievišķās providences idejas ciešā sasaiste ar kontingences jēdzienu neprasa īpašus komentārus. Tā rod izpausmi, cita starpā, lozes vilkšanā, kuras nolūks ir izdibināt Dieva gribu konkrētajā situācijā. Nejaušība (tostarp veiksmē, fortūna) nevarēja konkurēt ar Dievišķo vadību, bet izrādījās tai nepieciešami pakļauta. Apgaismības ideāli turpretī piešķīra īpašu nozīmi laimes (tostarp fortūnas) jēdzienam. Sociālekonomiskie apstākļi Latvijā 19. gadsimta beigās formēja jaunas nejaušības un veiksmes konstelācijas, darot iespējamu fortūnas ideju emancipāciju no Dievišķās providences jēdziena. Rūdolf Blaumaņa reakcija uz šādu emancipācijas procesu ir ambivalenta. Abu principu iespējamai harmonizācijai veltīta ievērojama daļa viņa daiļrades. Agrīnajās novelēs «Raudupiete» (1889), «Laimes klēpi» (1898), «Salna pavasarī» (1898), «Nāves ēnā» (1899), «Purva bridējs» (1898) un lugā «Pazudušais dēls» (1893) tēlotā fortūnas emancipācija no dievišķās providences svārstās starp abu principu savstarpēju izaicinājumu līdz to harmonijai. Kalkulēšana un izšķiršanās tajās ieņem nozīmīgu vietu. Luga «Pazudušais dēls» iesaista vēl latviešu literatūrā neizvērstus kontingences un spēles motīvus. Lugā «Skroderdienas Silmačos» (1902) minētā harmonizācija nosacīti sasniedz savu augstāko punktu. Vēlīnajā drāmā «Indrāni» (1904) šāda harmonizācija tiek apšaubīta. Veiksmes kalkulācija tiek konfrontēta ar šādas kalkulācijas tainīgumu, un šajā aspektā Blaumanis novirzās no paradigmatiskiem paraugiem Eiropas literatūrā. Providences jēdziens te iegūst autonomu raksturu, kas vairs neparedz veiksmes (fortūnas) «pakļaušanu», bet gan to izslēdz. Atgriežoties pie jau tematizētā jautājuma jaunā kontekstā, savu nozīmi maina arī atsevišķi lugā «Ugunī» (1904) iesaistītie motīvi. Providence vs. Fortūna kļūst par šī perioda vadmotīvu.

CONCEPTS OF PROVIDENCE AND FORTUNE IN RŪDOLFS BLAUMANIS' WORKS

The close connection of the idea of the divine providence characteristic of Pietism with the concept of contingency does not call for particular comments. This connection is manifest, among other things, in drawing lots with the aim to find out God's will in a given situation. Coincidence (including luck, fortune) could not compete with the

divine guidance, and the former had to be subject to the latter. In contrast to that, the ideals of the Enlightenment assigned special importance to the concept of happiness (including fortune). The socio-economic conditions in Latvia at the end of the 19th century formed new constellations of coincidence and luck, making possible the emancipation of the ideas of fortune from the concept of the divine providence. Rūdolf Blaumanis' reaction to this emancipation process is ambivalent. A significant part of his work is devoted to the possible harmonisation of the two principles. The emancipation of fortune from the divine providence pictured in Blaumanis' early novellas «The Raudup's Widow» («Raudupiete», 1889), «In the Lap of Happiness» («Laimes klēpī», 1898), «Frost in the Spring» («Salna pavasarī», 1898), «In the Shadow of Death» («Nāves ēnā», 1899), «Quagmire Walker» («Purva bridējs», 1898) and in the play «The Prodigal Son» («Pazudušais dēls», 1893) ranges from the two principles mutually challenging each other to their harmonisation. Calculation and decision-making play an important role. The play «The Prodigal Son» involves the motifs of contingency and play that had not yet been elaborated in Latvian literature. The aforementioned harmonisation relatively reaches an apex in the play «Tailors' Days at Silmači» («Skröderdienas Silmačos», 1902). In the later drama «The Indrans» («Indrāni», 1904), in turn, such a harmonisation is being questioned. Calculation of fortune is confronted with its justice – in this aspect, Blaumanis deviates from the paradigmatic models of European literature. The concept of providence here acquires an autonomous nature that does not any longer envisage the «submission» of luck (fortune) and instead requires its exclusion. Returning to the issue in question in a new context, individual motifs involved in the play «In the Fire» («Ugunī», 1904) take on a different meaning. Providence versus fortune becomes the leitmotif of this period.

НАТАЛЬЯ ЛИХИНА (РОССИЯ, КАЛИНИНГРАД)

РУДОЛФС БЛАУМАНИС И ГЕРМАН ЗУДЕРМАН: ДИАЛОГ ТЕКСТОВ

Известно, что художественный текст включает и преобразует в себе множество других текстов, предшествующих ему и параллельно существующих.

Творчество Рудольфа Блауманиса и Германа Зудермана объединяет на уровне формы новеллистичность, нарративная установка, текстуальная гетерогенность, реалистический принцип создания характеров, психологизм, авторская метапозиция; на уровне содержания – социальная тематика, типизированность, драматизация конфликта, сюжетные клише, внимание к крестьянскому миру, поэтизация человека труда.

RŪDOLFS BLAUMANIS UN HERMANIS ZŪDERMANIS: TEKSTU DIALOGS

Ir zināms, ka mākslinieciskā tekstā ietverti un pārveidoti daudzi citi teksti, kas pastāvējuši jau pirms tā un arī joprojām pastāv.

Rūdolfā Blaumaņa un Hermaņa Zūdermaņa daiļradi formas līmenī līdzīgu padara noveles veida forma, vēstījuma veids, tekstuālais neviendabīgums, raksturu izveides reālistiskais princips, psiholoģisms, autora metapozīcija, savukārt satura līmenī – sociālā tematika, tēlu tipizācija, konfliktu dramaturģija, sižeta klišejas, pievēršanās zemniecībai, darba cilvēka poetizēšana.

RUDOLF BLAUMANIS AND HERMANN SUDERMANN: DIALOGUE OF TEXTS

It is known that in an artistic text are included and transformed many other texts that pre-existed and exist still.

The form of the works of Rüdolfs Blaumanis and Hermann Sudermann is made similar due to the novelette's form, the way of the message, textual plurality, realistic principles of character formation, psychology, and the author's meta-position. In terms of content, important are social thematism, character typology, conflict in plot, plot clichés, poeticization of working class people and farmers.

LIINA LUKAS (EESTI)

DIE DEUTSCHBALTISCHE NOVELLE IM ZEITALTER VON RÜDOLFS BLAUMANIS

Rüdolfs Blaumanis, vergleichbar mit dem estnischen Dichter Eduard Vilde, begann sein literarisches Werk auf Deutsch, als Mitarbeiter der deutschbaltischen «Zeitung für Stadt und Land». Sein Werk ist als ein Gewächs des multilingualen baltischen literarischen Feldes zu betrachten. In meinem Vortrag möchte ich einen Überblick über die deutschbaltische Novelle um die Jahrhundertwende geben und die Frage nachgehen, ob und welche Wirkung die deutschbaltische Literatur auf die von Blaumanis ausüben können hätte. Ich gestehe, dass mein Vorhaben zu gewagt ist, da ich die Novelle von Blaumanis nur nach seinen estnischen Übersetzungen (erschienen im Jahre 1960 im *Eesti Riiklik Kirjastus*) kenne.

Die Kurzformen der literarischen Prosa, u.a. auch die Novelle, sind in der Literatur der Jahrhundertwende sehr beliebt. In der estnischen Literatur sind es vor allem Friedebert Tuglas, aber auch Jaan Oks und A. H. Tammsaare, die am Anfang des 20. Jahrhunderts die Gattung der Novelle pflegen. In der deutschbaltischen Literatur treten als Meister der Novelle vor allem Eduard von Keyserling und Manfred Kyber auf, Novellensammlungen veröffentlichen aber fast alle Dichter und Dichterinnen der Zeit (Viktor von Andrejanoff, Theodor Hermann Pantenius, Theophile von Bodisco, Èlisar von Kupffer, Maurice von Stern, Laura Marholm, Alide von Röhne, Woldemar von Üxküll, Korfiz Holm, Karl von Freymann, Richard Wilpert, Theodor Neander). Meine besondere Aufmerksamkeit verdient die deutschbaltische Bauernnovelle (Elise von Keyserling, Theodor Hermann Pantenius, Alexander von Hirschheydt, Hanny Brentano, Peter Zoege von Manteuffel).

VÄCBALTU NOVELES RÜDOLFA BLAUMAŅA LAIKMETĀ

Rüdolfs Blaumanis salīdzinājumā ar igauņu dzejnieku Eduardu Vildi, savus literāros darbus sāka rakstīt vācu valodā, strādādams vācbaltu laikrakstā «Zeitung für Stadt und Land». Viņa darbi tiek uzskatīti par pirmsākumu daudzvalodu baltu literatūras laukam. Savā referātā vēlos sniegt pārskatu par vācbaltu novelēm gadsimtu mijā un noskaidrot jautājumu, vai un kā vācbaltu literatūra varēja ietekmēt Blaumaņa darbus. Atzīstu, ka mana apņemšanās ir ļoti riskanta, jo Blaumaņa noveles esmu iepazīnusi tikai no igauņu tulkojumiem (izdoti 1960. gadā izdevniecībā *Eesti Riiklik Kirjastus*).

Literārās prozas īsās formas, to skaitā arī noveles, gadsimtu mijas literatūrā bija ļoti iecienītas. Nozīmīgākās personības, kas 20. gadsimta sākumā igauņu literatūrā izkopa

noveles veidu, bija Frīdeberts Tuglass, Jāns Okss un A. H. Tamsāre. Vācbaltu literatūrā galvenokārt par noveles meistariem tika uzskatīti Eduards fon Keizerlings un Manfrēds Kibers, tomēr noveļu krājumus publicēja gandrīz visi tā laika rakstnieki un rakstnieces (Viktors fon Andrejanovs, Teodors Hermanis Panteniuss, Teofile fon Bodisko, Elizars fon Kupfers, Mauris fon Šterns, Laura Marholma, Alīde fon Rēne, Voldemārs fon Ikskils, Korfics Holms, Karls fon Freimanis, Ričards Vilperts, Teodors Neanders). Manu īpašu uzmanību ir izpelnījušās vācbaltu zemnieku noveles (Elīze fon Keizerlinga, Teodors Hermanis Panteniuss, Aleksandrs fon Hiršheids, Hanija Brentano, Pēters Zēge fon Mantoifels).

THE BALTIC GERMAN NOVELLA IN THE AGE OF RÜDOLFS BLAUMANIS

Rūdolfs Blaumanis, comparably to the Estonian writer Eduard Vilde, began his literary work in German, as an employee for the Baltic German newspaper *Zeitung für Stadt und Land*. His literary work can be regarded as a product of the Baltic multilingual literary field. In my presentation, I will give an overview of the Baltic German novella in the period of the turn of the century and explore the question of whether the Baltic German literature could have exerted any effect on Blaumanis and, if it could – what kind of the effect. I must admit that my undertaking is risky, because I know the novellas of Blaumanis only from Estonian translations (published by Eesti Riiklik Kirjastus in 1960).

The short forms of literary prose, inter alia the novella, were very popular in the literature of the period around the turn of the century. In Estonian literature, Friedebert Tuglas, as well as Jaan Oks and A. H. Tammsaare, were the ones who above all cultivated the genre of the novella in the beginning of the 20th century. In the Baltic German literature, in turn, Eduard von Keyserling and Manfred Kyber were the ones who ultimately emerged as the masters of the novella, even though almost all poets and poetesses of the time published collections of novellas (Viktor von Andrejanoff, Theodor Hermann Pantenius, Theophile von Bodisco, Ēlisar von Kupffer, Maurice von Stern, Laura Marholm, Alide von Röhne, Woldemar von Üxküll, Korfiz Holm, Karl von Freymann, Richard Wilpert, Theodor Neander). I will pay special attention to the Baltic German peasant novella (Elise von Keyserling, Theodor Hermann Pantenius, Alexander von Hirschheydt, Hanny Brentano, Peter Zoege von Manteuffel).

ILONA MIEŽĪTE (RĪGA)

RELIGIJSKIE MOTĪVI RÜDOLFA BLAUMAŅA PROZĀ

Aplūkojot reliģiskos motīvus R. Blaumaņa prozā, var spriest gan par paša autora pozīciju pasaules uzskata jautājumos, gan par garīgajiem procesiem tā laika sabiedrībā. Blaumaņa agrīnā daiļradē 19. gadsimta 80. gadu otrajā pusē liecina, ka viņš mantojis kristīgo pasaules uzskatu un ieaudzis tajā. Tomēr jau daiļrades sākumposmā rakstnieks dziļi sajutis arī garīgo jautājumu smagumu. Vēlāk, 19. gadsimta 90. gados un 20. gadsimta sākumā, rakstnieks sarežģītāk un daudzplākšņaināk skata dzīvi un cilvēka esību, arī reliģiskos jautājumus. Nozīmīga Blaumaņa prozā ir ciešanu jēgas un līdz ar to – Dieva taisnīguma problemātika, tomēr rakstnieks arvien meklē ceļus, kā pieņemt Dieva gribu. Mūža nogalē būtiska ir atziņa – ticības pamats nav jāmeklē ārējās lietās, bet vispirms paša cilvēka sirdī.

RELIGIOUS MOTIFS IN RÜDOLFS BLAUMANIS' PROSE

Considering the religious motives in R. Blaumanis' prose, one can make conclusions as regards both the author's own position in terms of worldview and the spiritual processes in the society of that time. Blaumanis' early literary work in the late 1880s shows that he has inherited and assimilated a Christian worldview. To be sure, already in early stages of his literary work, the writer had a deep sense of the gravity of spiritual issues. Later on, in the 1890s and early 1900s, Blaumanis perceived life and human existence, including religious issues, in a quite complex and multifaceted manner. For instance, the theme of the meaning of suffering and the related religious issue of God's justice are prominent in Blaumanis' prose, and the writer was continually looking for ways to accept God's will. Toward the end of his life, the idea that faith has nothing to do with external matters but above all with the human heart gains significance.

ANNELI MIHKELEV (EESTI)

REALISM, ROMANTICISM AND NATURE IN RÜDOLFS BLAUMANIS' AND EDUARD VILDE'S WORKS

The main aim of this paper is to analyse and compare the short stories of the Latvian writer R. Blaumanis and his Estonian friend E. Vilde, how they synthesize the styles of Realism and Romanticism in their literary works. Vilde translated Blaumanis' stories from German into Estonian, and he noticed that Blaumanis represented nature very poetically in his stories. It seems we cannot take the works of Blaumanis and Vilde only as realist stories.

The main motifs of Blaumanis' and Vilde's literary works, which will be analysed and compared in the context of the 19th century European Romanticism and Realism, are nature, manors, peasant culture in villages, and adventures of noble peasants, who are typical protagonists of Vilde's and Blaumanis' short stories. The main question is how European literatures (mainly German and Russian) have influenced Blaumanis' and Vilde's literary works, do they represent pure Realism or a more synthesized style?

REĀLISMS, ROMANTISMS UN DABA RÜDOLFA BLAUMAŅA UN EDUARDA VILDES DARBOS

Šī referāta primārais mērķis ir analizēt un salīdzināt latviešu rakstnieka R. Blaumaņa un viņa igauņu drauga E. Vildes īsos stāstus, kā viņi savos literārajos darbos sintezē reālisma un romantisma stilus. Vilde tulkoja Blaumaņa stāstus no vācu valodas igauņu valodā, un viņš pamanīja, ka Blaumanis savos stāstos ļoti poētiski attēlo dabu. Šķiet, ka Blaumaņa un Vildes darbi nav interpretējami tikai kā reālisma stāsti. Galvenie motīvi Blaumaņa un Vildes literārajos darbos, kas tiks analizēti un salīdzināti 19. gadsimta Eiropas romantisma un reālisma kontekstā, ir daba, muižas, zemnieku kultūra ciematos un Vildes un Blaumaņa īso stāstu tipisko varoņu – dižciltīgo zemnieku piedzīvojumi. Galvenais jautājums ir, kā Eiropas literatūras (galvenokārt vācu un krievu) ir ietekmējušas Blaumaņa un Vildes literāros darbus? Vai tie pārstāv tīru reālismu, vai tomēr stilu, kas sintezēts ar romantismu?

RŪDOLFA BLAUMAŅA UN ŽEMAITES LUGAS: DIVU BALTU KLASIĶU RAKSTI TEĀTRIM

Rūdolfis Blaumanis (1863–1908) un Žemaiete (1845–1921) rakstīja teātrim gan drīz vienā un tajā pašā laikā: latviešu klasiķa lugas bija sacerētas no 1890. līdz 1908. gadam, slavenās lietuviešu rakstnieces komēdijas un monologi – no 1897. līdz 1913. gadam. Neviens nevarētu noliegt šo divu autoru talantu: lugas jau vairāk nekā simt gadu nenoiet no skatuves. Žemaites komēdija «Trīs mīļās» 2012. gadā tika no jauna inscenēta Lietuvas Krievu drāmas teātrī, luga ir ļoti populāra amatieru skatuvē: tikpat kā nav iespējams sarēķināt, cik reižu un kur bijusi parādīta. R. Blaumanis zināms gan Latvijā, gan aiz savas dzimtenes robežām: Lietuvā ir iestudētas lugas «Launais gars», «Pazudušais dēls», «Skroderdienas Silmačos», «Indrāni» un «Zagli». Interesanti ir salīdzināt šo divu izcilo dramaturgu rakstus teātrim un mēģināt saprast, kas viņiem bija visvairīgākais, kādus konfliktus abi ieraudzīja savā vidē un kā to izteica lugās.

Abi autori ir ļoti atšķirīgi: viens rakstīja amatieriem, otrs – jau profesionālam teātrim, viena lugas tika publicētas nelegāli, ignorējot cenzūru, otrs bija spiests pielāgoties apstākļiem. Viens izvēlējās satīru, otrs – humoru un vieglu ironiju. Neskatoties uz šīm atšķirībām, gan R. Blaumanim, gan Žemaiete visvairīgākais bija cilvēks, sieviešu un vīriešu pūles pārvarēt dzīves šķēršļus ap sevi un arī sevī. «Māksla ir nepieciešama, jo tā ir cilvēka pašinterpretācija,» – apgalvo Volfgangs Iseris (*Wolfgang Iser*). Mēs paliktu nabadzīgāki, ja nebūtu tādu pašinterpretāciju, kādas mums atstāja abi baltu klasiķi – R. Blaumanis ir Žemaiete.

THEATRE WRITINGS OF THE TWO BALTIC CLASSICS – RŪDOLFS BLAUMANIS AND ŽEMAITĒ

Rūdolfis Blaumanis (1863–1908) and Žemaitė (1845–1921) wrote for theatre roughly in the same period: the Latvian classic composed his plays over the period from 1890 to 1908, and the famous Lithuanian writer penned her comedies and soliloquies from the 1897 to 1913. No one would doubt the talent of these two authors: their plays have been staged and recast already for more than a hundred years. Žemaitė's comedy «The Three Sweethearts» was re-staged at the Lithuanian Russian Drama Theatre in 2012. The play is very popular in amateur theatres, so that it is impossible to determine exactly how many times and where it has been performed. R. Blaumanis is well known not only in Latvia but also abroad. His plays «The Evil Spirit», «The Prodigal Son», «Tailors' Days at Silmači», «The Indrans» and «Thieves» have been staged in Lithuania. It is interesting to compare the theatre writings of these two excellent playwrights and try to understand what were their ultimate concerns, what kinds of conflicts they both discerned in their milieus, and how they expressed that in their plays.

The two authors are very different: one wrote for amateurs, the other – for professional theatres, one's plays were published underground, ignoring the censorship, the other was forced to adapt to the circumstances. One chose satire, the other – humour and mild irony. Regardless of these differences, both authors had a common overarching central theme – human being, men's and women's efforts to overcome the obstacles of life around as well as inside themselves were of utmost

significance for R. Blaumanis and Žemaitė alike. As Wolfgang Iser says, art is necessary because it is human self-interpretation. We would certainly be poorer without the self-interpretations that the two Baltic classics – R. Blaumanis and Žemaitė – have handed over to us.

IVETA NARODOVSKA (RĪGA)

RŪDOLFA BLAUMAŅA NOVELE «RAUDUPIETE» SASTATĪJUMĀ AR NIKOLAJA ĻESKOVA «MCENSKAS APGABALA LĒDIJU MAKĒTU»

Referātā Rūdolda Blaumaņa novele «Raudupiete» (1889) tiks aplūkota sastatījumā ar Nikolaja Ļeskova «Mcenskas apgabala lēdiju Makbetu» (1864). Abi darbi ir tipoloģiski tuvi – tiem ir līdzīga sižeta līnija: galvenās varones apprecas ar gados vecākiem, turīgiem vīriešiem, aiz aprēķina, uzlabojot savu materiālo un sociālo stāvokli. Abas sievietes laulībā ir nelaimīgas, abas vēlas izjust sievietes laimi. Gan Katerina Ļvovna, gan Raudupiete izjūt kaisli pret gados jaunākiem, zemākas kārtas vīriešiem. Sava mērķa sasniegšanai varones pastrādā noziegumus – Katerina Ļvovna nogalina savu vīratēvu, vīru un vīra īpašuma mantinieku – mazo Fedeņku (slepkavības N. Ļeskova darbā notiek pieaugošā secībā, analogi Šekspīra lugai «Makbets» – katra nākamā slepkavība no morāles aspekta ir šausminošāka par iepriekšējo), bet Raudupiete rada apstākļus, lai viņas miesīgais bērns nokļūtu nelaimē, ļaujot viņam aiziet bojā. Abi reālisma literatūras pārstāvji atveido 19. gs. beigu lauku vidi, nereti viņu darbu pamatā ir reāli notikumi. Tuvs ir R. Blaumaņa un N. Ļeskova prozas psiholoģiskums – abus autorus interesē personāžu rīcības psiholoģija. Abu rakstnieku darbos vērojamas arī atšķirīgas iezīmes – N. Ļeskova darbā ir literāras asociācijas (par ko liecina garstāsta nosaukums), tam ir izteikts reliģiski morālais aspekts, darbam raksturīgs detalizēts personāžu portreta apraksts u.c.

RŪDOLFS BLAUMANIS' NOVELLA «THE RAUDUPS' WIDOW» IN JUXTAPOSITION WITH NIKOLAI LESKOV'S «LADY MACBETH OF MTSENSK COUNTY»

In this paper, Rūdolfs Blaumanis' novella «The Raudups' Widow» (1889) will be considered in juxtaposition with Nikolai Leskov's «Lady Macbeth of Mtsensk County» (1864). Both works are typologically close – they have a similar story line: their protagonists get into a marriage of convenience with older, wealthy men to improve their own financial and social status. Both women are unhappy in their marriage, and both are longing for a woman's happiness. Both Katherina Lvovna and the Raudups' widow have passion for a younger man of a lower social status. To achieve their goals, both protagonists commit a crime: Katherina Lvovna murders her father-in-law, husband and the heir of his estate – the little Fedya (the murders in N. Leskov's work come about in increasing order, analogous to Shakespeare's play «Macbeth» – from a moral point of view, each subsequent murder is more outrageous than the previous one), whereas the Raudups' widow arranges conditions for her own child to have a fatal accident and deliberately lets him die. Both authors represent Realism in literature, portraying the rural environments of the late 19th century. Often their work is based on real events. The two authors are also close with respect to the psychological aspects of their prose – both are interested in the psychological motives behind their characters'

actions. At the same time, distinct features can also be observed in the works of the two writers: N. Leskov's work has literary associations (as evidenced by the novella's title), an explicit morally-religious aspect, detailed descriptions of the character portraits, etc.

MĀRĪTE OPINCĀNE (RĒZEKNE)

CERĪBU ILŪZIJU UN VILŠANĀS SASNIEGTĀJĀ ATSPUGOĻOJUMS DŽOZEFA KONRADA AUTOBIOGRĀFISKAJĀS NOVELĒS

Gandrīz divdesmit gadus ilgajā jūrnieka pieredzē apmēram divus gadus Džozefs Konrads bija kuģu kapteinis. Trīs no viņa novelēm – «Slepenais līdzinātājs», «Falks» un «Ēnas līnija» atspoguļo cerību ilūzijas un vilšanos sasniegtajā. Noveles attēlo, kā nepamatotas cerības izzūd pirmās kuģu vadīšanas pieredzes laikā. Noveles dramatiskā nepabeigtu iniciāciju, kad katrs vēstītājs atkārtoti rada savu *es*, saskaroties ar jaunu pieredzi. Dž. Konrada tēli reti gūst panākumus dzīvē, jo viņi ir uz mērķi orientētas eksistences lingvistisku ilūziju upuri. Rakstnieka novelēs orientēšanās uz mērķi ved uz neproduktīvu apstāšanos, kas izolē protagonistu, kad viņš ir cerību pārņemts, un tādējādi viņš neprot izmantot pašreizējo situāciju. Visas trīs noveles beidzas ar vēstītāja centieniem izmantot triumfu pasaulē, kurā galvenokārt valda divkosība un tukšums. Kapteinis novelē «Slepenais līdzinātājs» ir kā nezināms *es*. Novele atklāj simbolisku iedziļināšanos savā *es*. Dž. Konrads ironiski norāda uz vilinošajām un nomierinošajām Rietumu civilizācijas ilūzijām. Rakstnieks it kā ved lasītāju uz durvīm, kuras tā arī paliek aizslēgtas, noveles beigas satur daudz vairāk noslēpumu nekā atklājumu. Novelē «Falks» Konrads attēlo civilizāciju kā primitīvu mežonju sabiedrību. Dzīvojot sapņos un maldos, Dž. Konrada tēli attēlo eksistenci kā kanibālu konkurenci un izdzīvošanu džungļos, jūrās vai Eiropas pilsētās. «Ēnas līnija» rakstnieku un viņa protagonistu šķir ēnas līnija, kas iezīmē robežu starp gaišu pašapziņu un maldinošu pašapmānu.

REFLECTION OF THE ILLUSIONS OF HOPE AND DISILLUSIONMENT WITH ONE'S ACHIEVEMENTS IN JOSEPH CONRAD'S AUTOBIOGRAPHICAL WORKS

Joseph Conrad was a captain for about two years from his almost twenty years long experience of a seaman. Three of his works – «The Secret Agent», «Falk» and «The Shadow Line» – reflect on the illusions of hope and disillusionment with one's achievements in life. The novellas describe how unfounded hopes disappear during the first navigation experience. The novellas dramatize an unfinished initiation, where each narrator recreates his own self in facing new experiences. G. Conrad's characters seldom achieve something in life, as they fall victim to a linguistic illusion of goal-oriented existence. In the novellas, orientation towards a goal leads to an unproductive standstill, resulting in the protagonist's isolation due to being overwhelmed by the hope and thereby unable to avail of the current situation. All three novellas end with the narrator's efforts to use the triumph of the world where hypocrisy and emptiness prevail. The captain in the novella «The Secret Agent» is like an unfamiliar self, and the novella discloses the captain's symbolic immersion into this self. G. Conrad ironically refers to the alluring and soothing illusions of Western civilisation. It is as if he guided the reader towards the door that after all always remains locked – at the end of the novella, there are more

mysteries than disclosures. In the novella «Falk», G. Conrad depicts the civilization as a primitive savage society. Living in dreams and illusions, G. Conrad's characters represent existence which is like cannibal competition for survival in the jungle, seas, or European cities. In the novella «The Shadow Line», the writer and his protagonist are separated by a shadow line that marks a boundary between clear self-consciousness and misleading self-delusion.

IVARS OREHOVS (RĪGA)

RŪDOLFA BLAUMAŅA NOVELE «NĀVES ĒNĀ» (1899) UN KARLA RUSVURMA KULTŪRVĒSTURISKAIS STĀSTS «ROŅU MEDIŠANA» (1861/1874) – SIŽETA SPRIEDZES ASPEKTI

Rūdolfā Blaumaņa pazīstamā novele *Nāves ēnā* pirmo reizi publicēta žurnāla *Mājas Viesa Mēnešraksts* 1899. gada 12. numurā. Literatūrvēsturiska informācija vēsta, ka autoram par sižeta spriedzes avotu kalpojušas 1898. gada ziņas presē (skat., piemēram: Kārlis Egle, *Komentāri // Rūdolfis Blaumanis, Kopoti raksti*. Trešais sējums, LVI: Rīga, 1958; 413.–414. lpp.).

Novadpētnieks un Hāpsalu (Igaunijā) skolu inspektors Karls Ruswurms (*Karl Russwurm*, 1812–1883) izdevumā *Rigascher Almanach* vācu valodā 1861. gadā publicējis kultūrvēsturisku stāstu *Der Robbenfang*. Šis darbs kā kultūrvēsturiskas vērtības apliecinājums atsevišķā izdevumā latviešu valodā ar virsrakstu *Roņu medīšana* iznācis 1874. gadā G. Forstmaņa tulkojumā. Autors savu vēstījumu sācis ar etnogrāfisku ievaddaļu par 'Runö', jeb latviski – Roņu salas, un citu Baltijas jūras austrumkrasta jau no aptuveni 14. gadsimta līdz Otrajam pasaules karam zviedru cilmes iecelotāju apdzīvoto salu ļaužu ikdienu un galveno nodarbošanos – roņu medīšanu. Pēc šīs ievaddaļas seko R. Blaumaņa noveles *Nāves ēnā* dramatisma literārai spriedzei pietuvināts tēlojums, tiesa gan – ar laimīgām beigām, par Nukē (Igaunijā) mednieku grupas piedzīvojumiem uz ledus gabala 1796. gada martā.

Abu dažādos žanros publicēto darbu sižeta spriedzes aspektiem veltīta literāri salīdzinoša izpēte ir sniegtā materiāla galvenais uzdevums.

STORYLINE SUSPENSE ASPECTS IN RŪDOLFS BLAUMANIS' NOVELLA «IN THE SHADOW OF DEATH» (1899) AND KARL RUSSWURM'S CULTURAL-HISTORICAL STORY «SEAL HUNTING» (1861/1874)

Rūdolfis Blaumanis' well-known novella «In the Shadow of Death» for the first time appeared in the *Mājas Viesa Mēnešraksts* magazine (1899, issue no.12). Literary-historical information says that the author used the 1898 press news as the storyline suspense source (see, e.g., Kārlis Egle, *Komentāri // Rūdolfis Blaumanis, Kopoti raksti*. Vol. III, LVI: Rīga, 1958, 413f).

Ethnographer and Haapsalu (Estonia) school inspector Karl Russwurm (1812-1883) published a cultural-historical story «Seal Hunting» («Der Robbenfang») in German in the *Rigascher Almanach* in 1861. This work, as a testimony of historical and cultural value, was published in a separate volume in Latvian under the same title (*Roņu medīšana*) in G. Forstmanis' translation in 1874. The author began his account with

an ethnographic introductory text describing the everyday life of the immigrants of a Swedish descent who populated Runõ (Seal) Island (Roņu sala in Latvian) and other islands of the East coast of the Baltic Sea from about the 14th century until the World War II and whose main means of subsistence was seal hunting. After this introductory part, there follows a narration of the adventures of a group of hunters from Nuke (Estonia) on an ice floe in March 1796. Notably, the narration has a dramatic suspense close to that of R. Blaumanis' novella «In the Shadow of Death», only with a happy end.

A comparative literary study of the storyline suspense aspects in these two works of different genres is the main objective of the material presented.

JĀNIS OZOLIŅŠ (RĪGA)

STĀSTĪJUMA JĒDZIENA BINARITĀTES METAKRITIKA

Stāstījuma (naratīva) jēdziena binaritāte ir viens no trūkumiem, kuru virknei nozīmīgāko naratoloģijas teorētiķu nav bijis spēkos pārvarēt. Meklējot jaunus ceļus un par izejas pozīciju izvēloties binaritātes noliegumu vai definīcijas paplašinājumu ar kādu jaunu kategoriju, vienmēr norisinās atgriešanās sākumpunktā. Binaritāte ir viens no būtiskākajiem klasifikācijas paņēmieniem, kas piedāvā vispārīgu atlasī, taču viens no iespējamajiem izpētes virzieniem vienmēr būs mazsvarīgāks, pakārtots otram vai pat pasludināts par otršķirīgu. Stāstījuma teoriju kontekstā tie ir fabulas un sižeta jēdzieni, kas vairākkārt piedzīvojuši atkārtotu definēšanas procesu, par būtiskāko izpētes objektu izvirzot sižetu. Pirmo nošķiruma eksplikāciju sniedz krievu formālisti, izmantojot gan Platona un Aristoteļa idejas, kur aprakstīts stāstījuma teorijām tik būtiskais atdarināšanas (*mimesis*) un atstāstījuma (*diegesis*) pretstats, gan 19. gs. dzimušo krievu literatūrpētnieku atziņas. Kritiskāk jēdzieniem pievēršas strukturālisti gan Francijā (*histoire/récit/narration*), gan ASV (*story/narrative discourse*). Taču pat kognitīvajai pieejai, kas šobrīd dominē humanitārajās zinātnēs, stāstījuma teoriju gadījumā nav izdevies šo binaritāti izskaust, gluži pretēji, tā uzplaukusi ar jaunu vērienu. Referāta mērķis ir izsekot minētās binaritātes ģenēzei un tās kritikai literatūras teorijā 20. gs., par pamatu izvēloties pētniecības virzienus, kas visplašākajā mērā izmantojuši formālo pieeju tekstu analizē no krievu formālisma līdz pat kognitīvajai naratoloģijai.

METACRITIQUE OF BINARITY IN THE NARRATIVE CONCEPT

Binarity in the narrative concept is one of the shortcomings that a number of major narrative theorists have not been able to overcome. Looking for new ways and choosing as a starting position the denial of binarity or extension of the definition with some new category, return to the starting point is inevitable. Binarity is one of the most important classification methods that provides for a general selection, whereas one of the possible study directions will always be less important, subordinated to the other, or even declared to be second-class. In the context of narrative theories, fables and plot concepts are the elements that have repeatedly undergone the process of re-definition, setting forth the plot as the main object of study. Russian formalists give the first explication of the distinction, using not only the ideas of Plato and Aristotle, who described the contrast between imitation (*mimesis*) and narration (*diegesis*)

so important for narrative theories, but also those of the 19th century Russian-born literary critics. Concepts are treated in a more critical manner by structuralists in France (histoire/récit/narration) and the USA (story/narrative discourse). Nevertheless, even the cognitive approach, which currently dominates the humanities, has not been able to eliminate this binarity in the case of narrative theories; to the contrary, it is gaining a new momentum. The aim of this paper is to trace the genesis of the aforementioned binarity and its criticism in literary theory in the 20th century, focusing on study divisions that have most extensively used the formal approach to the analysis of texts – from Russian formalism up to cognitive narratology.

INGA PĒRKONE-REDOVIČA

RŪDOLFA MANTINIEKS. JĀNIS STREIČS

«Publikas garša: kino un Blaumanis,» Rainis 1923. gadā rakstīja savā dienasgrāmātā. Rūdolf Blaumanis diez vai varēja iedomāties, ka tehniskais brīnums – kinematogrāfs – izrādīsies ideāls medijs viņa prozas tēliem. *Blaumanisma* gēns nav meklējams tikai viņa darbu tiešajās ekranizācijās («Salna pavasarī», «Purva bridējs», «Nāves ēnā», «Vainīgais», «Īsa pamācība mīlēšanā» u.c.), tas ietekmējis latviešu filmu darbības vidi, raksturus un attiecības kopumā.

Blaumaņa iespaids īpaši redzams Jāņa Streiča darbos, un tas ir viens no būtiskiem cēloņiem skatītāju mīlestībai pret režisoru.

Referātā aplūkošu tēlus, situācijas, poētiku, kas vieno abus meistarus – Rūdolfu Blaumani un Jāni Streiču.

RŪDOLFS BLAUMANIS' HEIR – JĀNIS STREIČS

«The public taste: cinema and Blaumanis» – Rainis put these words in his diary in 1923. Rūdolf Blaumanis could have hardly imagined that the technological miracle – cinema – would turn out a perfect medium for his prose characters. The «gene» of «Blaumanism» is found not only in the direct cinematographic adaptations of his works («Frost in the Spring», «Quagmire Walker», «In the Shadow of Death», «Guilty», «A Short Guide to Loving», et al.); it has also affected the Latvian film settings, characters and relationships in general.

Blaumanis' influence is particularly noticeable in the work of Jānis Streičs, and this is one of the main reasons why the audience loves this director.

In this paper, I will discuss characters, situations and poetics which are common to both masters – Rūdolf Blaumanis and Jānis Streičs.

AIJA PRIEDĪTE (RĪGA)

VAI IEGĀTNIS IR SAIMNIEKS JEB VIENMĒR TIKAI IEGĀTNIS? RŪDOLFA BLAUMAŅA PIENESUMS IEGĀTŅU «ŽANRAM»

Interesantu vietu latviešu lauku sētas apsaimniekošanā ieņem iegātnis. Domājams patriarhālās sistēmas un domāšanas iespaidā, iegātnim kā tādām jau ir mazliet negatīva pieskaņa, sēta nav viņa īpašums, viņš, vīrietis, ieiet sievas īpašumā. Latviešu zemnieku literatūrā iegātņa tēls ir plaši atspoguļots, bieži pievēršot lielāku uzmanību apkaimes vērtējumam nekā paša iegātņa domām. Šajā analizē aplūkoti vairāki latviešu literatūras teksti par lauku dzīvi, kuros lauku sētā ienāk vai vēlas ienākt iegātnis. Labs piemērs ir Rūdolfas Blaumaņas plaši pazīstamā luga «Skroderdienas Silmačos», kur iegātnim ir centrālā varoņa vieta, taču viņa apkārtnē šo ieiešanu iegātņos vērtē ļoti dažādi. Šeit analizētie piemēri rāda, ka iet iegātņos, būt par iegātņi nav neitrāla saimnieka pozīcija, tā dažādu iemeslu dēļ tiek vērtēta. No analizētajiem piemēriem rodas jautājums, vai iegātnis ir tikai labs, uzticams darbspēks, labs saimniekotājs, jeb viņš ir arī īsts atiecīgo māju saimnieks?

CAN IEGĀTNIS (A MARRIED-IN FARM-HAND) ALSO BE A MASTER OR ALWAYS REMAINS JUST AN IEGĀTNIS? RŪDOLFS BLAUMANIS' CONTRIBUTION TO THE «IEGĀTNIS' GENRE»

iegātnis (a poor farm-hand who has married a wife with a farm) has an interesting status in the management of the Latvian farmstead. Supposedly as a result of the patriarchal system and thinking, the designation *iegātnis* as such already has slightly negative connotations, as the farmstead is not his property, and he – the man – enters into (*iegātnis* literally means «in-goer») his wife's estate. *Iegātnis* as a character is widely represented in the Latvian peasant literature, often focusing more attention to the neighbours' judgment than to the man's own thoughts. This paper examines several Latvian literary texts about rural life, where an *iegātnis* enters into a farmstead or wishes to do so. A telling example is Rūdolfs Blaumanis' well-known play «Tailors' Days at Silmači», where the protagonist is an *iegātnis*, while his neighbours' judgments regarding his entry into the *iegātnis'* rank are very diverse. From the examples analysed here, one can see that entry into the *iegātnis'* status, to be an *iegātnis*, is not a neutral master's position; contrary to that, it is judged for various reasons. A question arises from the analysed examples: Is *iegātnis* just a good, reliable farm labourer, a good hand, or is he a real owner of the farmstead?

IEVA RODIŅA (RĪGA)

RŪDOLFA BLAUMAŅA TEKSTU DEKONSTRUKCIJAS TENDENCES ELMĀRA SEŅKOVA REŽIJĀ

Referātā paredzēts pētīt jaunākajā latviešu dramatiskajā teātrī veiktās Rūdolfas Blaumaņas oriģināltekstu transformācijas, konkrēti, tekstu dekonstrukcijas tendences Elmāra Seņkova režijā.

Referātā plānots analizēt divus jaunākā laika latviešu teātra iestudējumus, kas aplicina šīs tendences aktualitāti mūsdienu teātrī – režisora Elmāra Seņkova iestudēto izrādi «Purva bridējs» (2012) pēc Rūdolfa Blaumaņa noveles Nacionālajā teātrī, kā arī noveles «Raudupiete» uzvedumu Valmieras Drāmas teātrī (2013).

Abi Rūdolfa Blaumaņa noveļu iestudējumi Elmāra Seņkova režijā iekļaujas 21. gs. latviešu teātrī aktuālajā postdramatiskā teātra kontekstā, kur teksts zaudē dominanti un kļūst par līdzvērtīgu elementu izrādes vizuālajām, audlālajām zīmēm, aktiera ķermeņa valodai u.tml. elementiem.

Nacionālā teātra izrādē «Purva bridējs» režisors dekonstruējis noveles tekstu, izmantojot to dažādās funkcijās – gan veidojot teicēja vēstījumu 3. personā, gan dialogus un monologus, gan izmantojot tikai valodas skanisko līmeni paralēli izrādes muzikālajam noformējumam. Izrādē, ilustrējot Kristīnes tēla dualitāti, darbojas divas Kristīnes.

Valmieras Drāmas teātrī tapušajā uzvedumā «Raudupiete» radoši izmantots Rūdolfa Blaumaņa tāda paša nosaukuma noveles teksts, kura struktūra dekonstruēta, noveles vēstījuma funkcijas piešķirot vairākiem režisora darbībā ieviestiem varoņiem – diviem puskorjiem, kā arī no citas Blaumaņa noveles («Salna pavasarī») pārņemtajam Mālnieka tēlam. Izrādes tekstā mijas gan noveles oriģinālteksts, gan dramaturģes Rasas Bugavičutes jaunradīts teksts, gan tieši, gan netieši (arhetipiski) citāti no citām Blaumaņa novelēm.

DECONSTRUCTION OF RŪDOLFS BLAUMANIS' TEXTS IN ELMĀRS SEŅKOV'S STAGE PRODUCTIONS

The aim of this paper is to examine transformations that the original texts of Rūdolfs Blaumanis have undergone in latest Latvian dramatic theatre performances, in particular – text deconstruction tendencies in Elmārs Seņkovs' stage productions.

The paper will analyse two recent Seņkovs' stagings after Rūdolfs Blaumanis' novellas, confirming the relevance of this tendency in the present-day Latvian theatre: «Quagmire Walker» staged at the National Theatre (2012), and «The Raudups' Widow» – at the Valmiera Drama Theatre (2013).

Both E. Seņkovs' stagings of Blaumanis' novellas fit well into the relevant 21st century post-dramatic Latvian theatre context, where the text loses dominance and becomes an element on a par with visual and auditory signs, the actor's body language and other elements of the performance.

In the «Quagmire Walker», the director has deconstructed the novella text, using it in different functionalities – in composing the narrator's message uttered in third person, in dialogues and monologues, as well as using only the sound element of language concurrently with the musical presentation of the performance. Furthermore, two Kristīnes act in the performance, illustrating the duality of this character.

In «The Raudup's Widow», the director has creatively transformed the novella's text, deconstructing its structure, assigning the functions of the narration to several newly-introduced characters – two half-choirs, as well as Mālnieks' character taken from another novella of Blaumanis («Frost in the Spring»). The original text of the novella, a newly-created text by the playwright Rasa Bugavičute, direct quotes and (archetypal) allusions from other novellas of Blaumanis are interspersed throughout the performance text.

RAUDUPIETE. VAI MĒDEJA? (FEMĪNĀ ASS PĀRI GADSIMTIEM)

Latviešu Blaumanis un sengrieķu Euripīds – meklēt šķietami tik tālas līdzības nozīmē vērot laikos un kultūrās nemainīgo, kādu asi, kas aizvien satur un griež ap sevi daudz atvasinātu iezīmju, darbību, situāciju un notikumu.

Liela daļa izteiksmīgāko sengrieķu mītu tēlu laika un tekstu radīšanās gaitā kļuvuši par atpazīstamiem simboliem noteiktām iezīmēm, situācijām un to risinājumiem. To noteikti var teikt arī par Mēdeju – Kolhīdas valdnieka meitu, kura, mīļotajam svešiniekam izpatīkot un palīdzot, pazudina savējos, mīlas iekvēlināta dodas līdzi Jāsonam uz Hellādu, kļūstot par viņa sievu un divu bērnu māti. Kad Jāsons paziņo, ka vēlas apņemt jaunu sievu – valdnieka meitu, Mēdeja, neredzot citu (ie)spēju dzīvot un atbrieties Jāsonam, izšķiras par bērnu nogalināšanu.

Mēdejas un Blaumaņa Raudupietes tēlus paralēli skatīt mudināja, protams, pirmkārt savu bērnu nogalināšanas (vai nepretošanās to nāvei) motīvs. Tā kā tādu pret dabīgu rīcību abi autori ieliek sievietes mātes rokās/domās, noderīgi vispirms ieskicēt abām potenciāli kopīgo vai līdzīgo:

- kaisles sieviete un sieviete māte kā arhetipiskais pretstatījums; ja tie pretmeti, tad noteikti atrodas mūžīgā svārstībā (uz ko tekstos norāda Mēdejas un Raudupietes iekšējie monologi);
- vīrieša atraidīta/aizvainota sieviete;
- tiece pēc ģimenes: Mēdejas gadījumā tā vīra jauno plānu dēļ jāzaudē, Raudupietes gadījumā – to ir cerība iegūt (jaunu, mīlamāku par iepriekšējo);
- naidis uz tēvu/bērniem (Mēdeja) un uz bērnu/beigās uz potenciālo patēvu (Raudupiete), kas raisās un izvirst vienpusējās kaisles dēļ; bērnu nāve kā kaut kāds risinājums kaisles strupceļam;
- sāncense, kura Mēdejas gadījumā liek zaudēt vīru, Raudupietei – liedz iegūt Kārli par vīru; abos pētāmajos tekstos uzsvērts, cik nevērtīga salīdzinājumā ar pašu (Mēdeju, Raudupieti), proti, bez redzamiem nopelniem vīrieša labā, ir šī sāncense (Raudupiete: «... es tevīs dēļ tik daudz esmu padarījuse»; Mēdeja vairākkārt atkārtoti savus veikumus Jāsona labā Kolhidā un aizbraucot no tās);
- sākotnējais solis – bērnus/bērnu pagrūst pretī nāvei; Mēdeja to paveic, sūtīt bērnus pie sāncenses ar dāvanu – saindētām rotām, Blaumaņa Raudupiete – pamazām ļaujot Matīsiņam arvien lielāku vaļu rotaļās un rotaļriku izvēlē;
- vīriešu (Jāsons, Kārlis) vērtējums: sievietes runas un rīcība kā neprāts (Kārlis par Raudupieti: «trakā bāba, sātans»; Jāsons: «tevi viss ir neprātīgs»);
- dievs: piesaukšana, iedomāšanās par viņu ļauj dalīt ar viņu bailes/šausmas pirms briesmu darba, novelt daļu vainas no sevis.

Dažas atšķirības situāciju līdzībā:

- Mēdejai zūd bijušais, līdzšinējais (bērni, kopdzīve, statuss), Raudupiete zaudē nākamību (kopdzīve; bērni?; statuss); Mēdejas nopelni vērtējami pagātnē, Raudupietes – varētu izpausties potenciālajā nākotnē, sniedzot Kārlim saimnieka vietu bagātā saimniecībā;
- Raudupietē vērojama vienaldzība, pat apnikums pret bērnu (invalidu), Mēdejai bērni līdz liktenīgajam Jāsona paziņojumam – lielākais lepnums un acuraugs;

- Mēdeja, bērņus nogalinot, neiegūst nekā «pozitīva», tikai atriebi par zaudēto/nodoto mīlestību («ar to es vīram dzīļi sirdi cirtīšu»); Raudupiete – cer uz ieguvumu (Kārlis nāks uz Raudupēm?!), domājas iegūstam, ja nebūs vairs Matisiņa («viņš caur savu nāvi mani darītu laimīgu»);
- nāvē iegrušto bērņu atriebe (Raudupiete Kārlim: «lai bērņa gars māc tavu dvēseli») – piesaukta abos tekstos, bet Blaumanis to pārceļ uz Kārļa jauno ģimeni, Euripīds liek šo domu atkārtot te tēvam, te mātei.

Iezīmējot Blaumaņa «Raudupietes» un Euripīda «Mēdejas» žanriskos krustpunktus, iespējams novērtēt stāsta naratīva pietuvinājumu drāmas teksta principiem, kas ietverams šādās būtiskākajās tēzēs:

- Blaumaņa ļaudis («aizstāvi»), Raudupietes situāciju apcerot, izklausās teju kā koris (vispārpieņemamais, vairuma viedoklis) sengrieķu traģēdijā;
- TU – stāstījums-uzruna otrajā personā «Raudupietē» (piemēram, ainā, kad Matisiņš tikko noslēcis un Raudupietei jāsaprot, vai kāds nav bijis liecinieks viņas bezdarbībai sliktā laikā) ir gluži kā sengrieķu drāmas dialoga/monologa paņēmiens, kas veido arī lasītājam klātbūtnes efektu;
- Blaumaņa teksts atsevišķās epizodēs uztverams kā lugas scenogrāfijas uzmetums;
- sižetiskā risinājuma noslēgumā braucējs, braukšana; rati – kā savdabīgs *deus ex machina* paņēmiens (Euripīdam Mēdeju aizved prom no nozieguma vietas vectēva Saules dieva Hēlija sūtītie rati), tas darbojas arī «Raudupietē», jo kāds gan vēl varētu būt risinājums dzīvei pēc pēdējās trakās atklāsmes sarunas ar Kārli?!

Tomēr noteikti daudzas iezīmes un aspekti šo abu sieviešu tēlu izpratnē un izveidē paliek precīzi nefokusēti, piemēram, Raudupietes vārdi uz Kārli «tu man biji mīļāks nekā bērņš» – vai tos varētu piedēvēt arī Mēdejai uz Jāsonu?

THE RAUDUPS' WIDOW – OR MEDEA? (FEMININE AXIS ACROSS THE CENTURIES)

The Latvian writer Blaumanis and the Greek tragedian Euripides – to look for similarities in such seemingly remote authors means to discern something unchangeable across times and cultures, some axis, which still pulls together and orbits around itself a variety of derived traits, actions, situations and events.

In the course of time and text creation, many well-known Ancient Greek mythological figures have become recognisable symbols for certain traits, situations and possible courses of action in these situations. This can certainly be said of Medea – the daughter of the king of Colchis – who, helping the beloved stranger and ingratiating herself with him, brings her own kin to ruin; enkindled by love, goes with Jason to Hellas, becoming his wife and mother of two children. When Jason announces that he wants to marry another woman – the king's daughter – Medea, seeing no other way to be able to live on and take revenge on Jason, decides to murder their own children.

Of course, killing of one's own children (or letting them die) was the primary motif for making a comparison of Medea and Blaumanis' character – the Raudups' widow. Since both authors attribute such an unnatural action/intention to a woman/mother, it could be in the first place helpful to outline the potential similarities between the two women:

- the archetypal contrast between the woman of passion and the woman-mother; if they are opposites, then certainly in perpetual oscillation (indicated in the texts by the internal monologues of Medea and the Raudups' widow);
- the woman rejected/offended by a man;
- disposition towards establishing a family: in the case of Medea, the family is lost due to the new plans of the husband;
- hatred for the father/children (Medea) and for the child and later – for the potential stepfather (Raudups' widow), which is incited and break out due to one-sided, unanswered passion; death of a child/children as a solution of sorts for the impasse as a result of the passion;
- the presence of a rival who, in the case of Medea, makes her lose Jason, and, in the case of Raudups' widow, prevents her from having Kārlis as a husband; both of the studied texts emphasise how insignificant this rival is, of no avail for the man, compared to the protagonist herself (Raudups' widow: « ... I've done so much for you...»); Medea recounts for several times her merits for Jason in Colchis and after departure from there);
- the initial step – to give the children/child a push towards death; Medea accomplishes this by sending her children with a gift to the rival – the poisoned dress and coronet; Raudups' widow – by gradually giving the little Matiss more and more freedom in play and choice of toys;
- men's (Jason's, Kārlis') judgment: the woman's speech and action as madness (Kārlis about the Raudups' widow: «crazy skirt, Satan»; Jason: «everything in you is madness»);
- God: invoking a god/God, thinking of him allows for sharing with him the fear/horror before the atrocious deed, laying part of the blame off herself onto him.

A few differences in the similarity of situations:

- Medea loses everything she previously had and presently has (children, family life, status), whereas Raudups' widow loses the future (cohabitation, children?, status); Medea's merits can be measured with reference to the past, while those of the Raudups' widow could manifest in the potential future, by granting Kārlis a master's position in a well-to-do farm;
- Raudups' widow shows indifference, even weariness of her (disabled) child, whereas Medea's children are her biggest pride and treasure – until Jason's fateful announcement;
- Medea, by killing her children, does not gain anything «positive», only revenge for the lost/betrayed love («with this I will strike deeply into his heart»), whereas Raudups' widow hopes to benefit (Kārlis would settle in the farmstead?!), thinks of a gain if the little Matiss is no more («through his death, he would make me happy»);
- vengeance of the children that have been put to death (Raudups' widow to Kārlis: «may the child's spirit weigh upon your soul») appears in both texts; while Blaumanis directs the vengeance to Kārlis' new family, Euripides makes both the father and the mother to repeat the curse here and there.

Marking the points of intersection of Blaumanis' «The Raudups'Widow» and Euripides' «Medea» in terms of genre, it is possible to highlight the approximation of the story's narrative to the principles of drama, which can be expressed in the following key theses:

- Blaumanis' folks («advocates»), reflecting of the Raudups' widow's situation, sound like a choir (the conventional, majority opinion) in the ancient Greek tragedy;
- «you» – narration-address in the second person in «The Raudups' Widow» (like in the scene where the little Matīss has just drowned and the Raudups' widow needs to make sure that no one has witnessed her inaction during the drowning) is very much like the dialogue/monologue device in the ancient Greek drama, creating the effect of presence for the reader;
- in individual episodes, Blaumanis' text can be perceived as a scenographic sketch for a play;
- a rider, riding in the closure of the story; carriage as a peculiar *deus ex machina* device (Euripides' Medea is taken away from the crime scene in the carriage sent by her grandfather sun-god Helios); this works well in «The Raudups' Widow» too, for what other solution to life could be imagined after the final horrible conversation with Kārlis?!

Admittedly, there is no question that many facets and aspects in the conception and devising of the two female characters remain ambiguous, for example, the Raudups' widow saying to Kārlis: «you were dearer to me than a child» – could these words be also attributed to Medea speaking to Jason?

OLGA SENKĀNE (RĒZEKNE)

RŪDOLFA BLAUMAŅA NOVEĻU NARATĪVS: TEKSTVEIDES STRATĒĢIJAS ASPEKTS

Pētījumā ar diskursa metodi tiks veikta R. Blaumaņa pazīstamāko un mazāk zināmo noveļu naratīva struktūras salīdzinošā analīze latviešu psiholoģiskā, sociālā realisma un naturālisma dominējošo naratīvu kontekstā. Autora tekstveides stratēģijas raksturojumā tiks izcelts konceptu, dispozīcijas posmu izvēles un izkārtojuma aspekts, kā arī Viljama Labova definētie naratīva izveides priekšnosacījumi (deskripcija, aktualitāte, ticamība, kauzalitāte, emociju atklājums).

Deskripcijā autors pārsvarā izmanto detaļas, kas atklāj laiktelpas cikliskumu, personāža aksioloģijas un instinktu varas samēru. Tematisku aktualitāti nodrošina cilvēkam tipiska konflikta (kaislību un prāta) neatkārtojams, dramatisks risinājums viena indivīda dzīvē, kur izvēle vienmēr ir paša atbildība (atšķirībā no naturālisma naratīva). Dispozīcijas posmu izkārtojums palīdz atklāt rakstura rīcības cēloņsakarības un emocionālo slodzi:

- 1) nezināt un nedomāt;
- 2) nejauši, pēkšņi uzzināt un sākt domāt;
- 3) saprast/apjēgt;
- 4) izvēlēties;
- 5) rīkoties atbilstoši izvēlei;
- 6) atbildēt par izvēli.

R. Blaumaņa vēstītājs visbiežāk nonāk sinhronā aculiecinieka funkcijā, nodrošinot noveles sižeta neparedzamību. Vēstījuma neprognozējamā perspektīva ir tikai naratora vai tā stratēģijas triks, jo ikviens narators atlasa un sakārto materiālu, respektējot tieši finālu, kas ir tekstveides stratēģijas smaguma punkts, it īpaši, veidojot mājienu (simbolu, detaļu, situatīvu atkārtojumu, ekspresīvās leksikas u.c.) mehānismu.

NARRATIVE OF RÜDOLFS BLAUMANIS' NOVELLAS: AN ASPECT OF TEXT FORMATION STRATEGY

In this study, using the discourse method, a comparative analysis of the narrative structures of R. Blaumanis' well-known and lesser-known novellas will be carried out in the context of the narratives dominant in Latvian psychological and social realism and naturalism. Characterising the author's text formation strategy, the conceptual and disposition phase selection and arrangement aspects will be highlighted, along with the narrative formation prerequisites defined by William Labov (description, relevance, credibility, causality, and expression of emotions).

In description, the author mostly uses details that reveal the cyclical nature of spacetime, the balance between the character's axiology and power of instincts. Thematic relevance is ensured by an unrepeatable, dramatic solution to the conflict between passion and reason in the life of an individual so typical to a human being, where the choice is always one's responsibility (as opposed to the narrative of naturalism). Disposition phase arrangement helps to reveal causal relations and emotional burden in the character's actions:

- 1) to refrain from knowing and thinking;
- 2) accidentally, suddenly get to know and start thinking;
- 3) to understand/comprehend;
- 4) to choose;
- 5) to act in line with the choice;
- 6) to be responsible for the choice.

R. Blaumanis' narrator often performs the function of a synchronous eyewitness, providing for the unpredictability of the novella's storyline. The unpredictable perspective of the narrative is just the narrator's trick or strategy, because each narrator selects and arranges the material with respect to the finale, which is the point of gravity of the text formation strategy, in particular, by creating the mechanism of insinuation (symbols, details, situational repetitions, expressive vocabulary, etc.).

ANNE SOMMERLAT (FRANCE)

THEODOR HERMANN PANTENIUS ALS DICHTER DER BALTISCHEN PARTIKULARITÄT

Im Rückblick seiner baltischen Jahre unterstreicht der deutsch-baltische Schriftsteller Theodor Hermann Pantenius (1843–1915), welchen zentralen Platz deutsche Kultur im Ostseeraum einnahm, obwohl das nationale und soziale Gefüge sich vom damaligen Deutschland unterschied. Dieses fungierte zu Pantenius' Lebzeiten noch als geistigen Hauptbezugspunkt, sodass sich ein *Doppelleben* zwischen dem realitätsfernen literarisch-geistigen Stoff und den lokal gegebenen Zuständen und Anschauungen einbürgerte. Die daraus entspringende intime Fremdheitserfahrung hielt die säkulare Vorstellung einer regionalen Eigenprägung aufrecht. Wie diese von Deutsch-Balten definiert wurde, blieb jedoch in den Augen des Dichters unbefriedigend. Vor Pantenius wird darüber im Baltikum selbst kein großangelegtes fiktionales Werk geschrieben. Als erster wird der Schriftsteller durchgehend in seinen Erzählungen das Bewusstsein

einer abweichenden Geistes- und Gemütsart zwischen dem deutschen Mutterland und der baltischen Kolonie thematisieren. Dabei bespiegelt er das Partikulare der Balten, das beobachtet und charakterisiert wird, und inszeniert ansatzweise die lettische Umwelt. Wie diese Thematik literarisch vermittelt wird, soll anhand von ausgewählten Werken des Schriftstellers diskutiert werden. Das Textkorpus umfasst die Erzählungen aus den Bänden *Im Gottesländchen* (1880–1881) und *Kurländische Geschichten* (1892), nämlich: *Um ein Ei*, *Unser Graf*, *Käthchen Hortensius*, *Der alte Jungherr und seine Liebe* sowie die Teilautobiographie *Aus den Jugendjahren eines alten Kurländers* (1907/1910).

TEODORS HERMANIS PANTENIUSS KĀ BALTIJAS PARTIKULARITĀTES RAKSTNIEKS

Atskatoties uz Baltijā pavadīto laiku, vācbaltu rakstnieks Teodors Hermanis Panteniuss (1843–1915) atzīmē to lielo nozīmi, kādu vācu kultūra ieņēma Baltijas reģionā, lai gan tās nacionālā un sociālā struktūra atšķirās no tā laika Vācijas. Panteniusa dzīves laikā tā vēl tika uzskatīta par svarīgu garīgo atskaites punktu, tā ka tika nostiprināta *dubultā dzīve* starp literāri garīgo vielu, kas attālināta no realitātes, un lokālajiem apstākļiem un uzskatiem. No tā izrietošā intīmā svešuma pieredze saglabā laicīgu priekšstatu par šo reģionālo kultūras veidojumu. Tā to definēja vācbalti, tomēr rakstnieku šis apzīmējums tomēr neapmierināja. Pirms Panteniusa par šo reģionālo veidojumu Baltijā pat netika sarakstīts neviens plaša apjoma daiļliteratūras darbs. Rakstnieks pirmais savos stāstos pauda vācu mātes zemes un Baltijas koloniju atšķirīgo gara apziņu un sajūtas. Turklāt viņš apspoguļo baltu partikularitāti, kas tiek novērota un raksturota, un vienkāršoti inscenē latviešu apkārtējo vidi. Par to, kā šī tematika literāri tiek attēlota, var diskutēt, par pamatu ņemot rakstnieka izvēlētos darbus. Tekstu krājums aptver stāstus no sējumiem *Im Gottesländchen* (1880–1881) un *Kurländische Geschichten* (1892), proti: *Um ein Ei*, *Unser Graf*, *Käthchen Hortensius*, *Der alte Jungherr und seine Liebe*, kā arī daļēju autobiogrāfiju *Aus den Jugendjahren eines alten Kurländers* (1907/1910).

THEODOR HERMANN PANTENIUS AS A POET OF THE BALTIC PARTICULARITY

In retrospect of his Baltic years, the German-Baltic writer Pantenius Theodor Hermann (1843-1915) underscored the central place that the German culture held in the Baltic region, although its national and social structure differed from that in Germany of those times. In Pantenius' lifetime, this culture still functioned as the main spiritual reference point, so that a *double life* of the literary-spiritual matters with no contact with reality and the given local circumstances and outlooks gained currency. The intimate experience of alienation arising therefrom upheld a secular picture of this regional self-coining. This was how Baltic Germans defined the situation; however, it was unsatisfactory in the eyes of the poet. Before Pantenius, no large-scale fiction works had been written about this in the Baltic region itself. He was the first writer who throughout his narrations thematised the awareness of the differing spirit and feeling in the Baltic colony compared to the German motherland. With this he portrayed what was particular to the Balts, observing and characterising, and in some way staging the Latvian milieu. Conveyance of this theme in literature can be discussed using texts from the selected works of the writer. The text corpus comprises stories from volumes *Im Gottesländchen* (1880–1881) and *Kurländische*

Geschichten (1892), in particular: *Um ein Ei, Unser Graf, Käthchen Hortensius, Der alte Jungherr und seine Liebe* as well as the partial autobiography *Aus den Jugendjahren eines alten Kurländers* (1907/1910).

VALENTĪNA ŠPUNE (RĪGA)

REDZĒŠANAS DISKURSS UN SUBJEKTA-ĶERMEŅA RELĀCIJA BLAUMAŅA DAIĻRADĒ

Referāta tēma saistīta ar ķermeņa diskursam pakārtoto redzēšanas diskursu Rūdolfā Blaumaņa daiļradē, kas skatāma Rietumeiropas 19. gs. beigās – 20. gs. sākuma redzēšanas diskursa dimensijā. Uz atsevišķu piemēru pamata es mēģinu atklāt diskursa semiotisko iedabu ķermeņa-subjekta attiecību analizē. Redzēšanas diskursa aplūkošana pētniecisko relevanci esmu apkopojusi sekojošās tēzēs:

- 1) Redzēšanas diskursa vieta saskatāma ķermeņa debatēs, kas norisinās 19. gs beigās un 19./20. gs. mijā un aktualizējas 21. gs. sākumā. Abos laikposmos ķermeņa stratēģiju pētniecībai tiek izvirzīts uzdevums: definēt (mākslā: situatīvi tēlot) ķermeņa organisko jeb materialitātes nojēgumu tā vēsturiski-kulturālajos un (mūsdienās) tā mediālajos un tehnoloģiskajos kontekstos.
- 2) Subjektivitātes un identitātes problēma, pati būdama filosofijas, ētikas un tiesību problēma, tiek izvēsta ķermeņa (šaurākā nozīmē: redzēšanas) nojēgumā. Blaumaņa daiļradē šī problēma mākslinieciski tvērta uz ekstrēmu (paš)tēla tapšanas un (paš)realizācijas iespējamību iztēlošanās fona.
- 3) Subjekta-ķermeņa attiecības un tās mēdiju jeb starpnieku – spoguļi un cita vai citu acīs – Blaumanis izmanto savas mākslinieciskās programmas realizēšanā. Gan skatiena jeb redzēšanas privilēģijas, gan to nosacījums ir savstarpēji saistīti, tie ļauj 'lasīt' gan ķermeņa erotiskos un prāta (ne)kritiski-rationālos komponentus, gan ķermeņa un prāta robežu 'pārkāpšanu'. Valodas jutekliskā un loģikas dimensija atklāta noteiktā dinamikā: valoda un ķermenis Blaumaņa novelēs un drāmās nereti 'izspēlēti' to asimetriskumā, t.i., subjekts «spiests» sekot privilēģētajam (ķermenim). Valodas performativitāte kļūst arī par ķermeņa performatanci.
- 4) Subjekta-ķermeņa relācijai un tās starpniekiem (pašrefleksijai jeb spoguļattēlam) ir īpaša vieta Rietumeiropas kultūrā. To tēlojums Blaumaņa daiļradē ir īpašs notikums latviešu literatūrā. Šo savstarpējo attiecību specifiku atklāj fokusētība uz imaginārā subjekta (*es*) un ķermeniskās dimensijas (*cits* vai *es kā cits*) attiecību iespēju daudzveidīgumu. Izsekojot valodas (literatūras) retoriskajai loģikai, mēs nonākam pie noteikta subjektu reprezentējoša ķermeņa nojēguma.
- 5) Subjekta-ķermeņa attiecības, kas analizējamās Rietumu kultūras ķermeņa-gara/dvēseles/prāta duālisma tradīcijas kontekstā, Blaumaņa mākslinieciskajā interpretācijā uztveramas kā tādas, kurās abiem komponentiem ir konstitutīva loma subjekta tapšanas procesā. Subjekta konstituēšanās problemātika atklāta subjekta izšķiršanās spējā vai nespējā un subjekta rīcības motivācijas saturā.

DISCOURSE OF SEEING AND SUBJECT-BODY RELATION IN BLAUMANIS' LITERARY WORKS

The topic of this paper is the discourse of seeing (which is related to the discourse of the body) in the literary work of Rūdolfs Blaumanis – thus to be viewed in the framework of the Western European discourse of seeing at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. On the basis of individual instances, I shall attempt to discover the semiotic nature of this discourse through the analysis of the body-subject relationship. The following theses summarise the academic relevance of such dealing with the discourse of seeing:

1. The discourse of seeing can be situated in the debates concerning the body that took place around the turn of the century (19/20) and were brought up again around the beginning of the 21st century. In both periods, the objective was set forth for studying the body strategies: to define (in art – to depict situationally) the organic or materiality notion of the body in its historical-cultural as well as (today) in medial and technological contexts.
2. The issue of subjectivity and identity – as such being a philosophical, ethical and legal issue – is extended to the notion of the body (in a narrower sense – seeing). In the literary work of Blaumanis, this issue is artistically captured in the context of imagining extreme possibilities of formation and (self-) realisation of the (self-) image.
3. To actualise his artistic programme, Blaumanis uses the subject-body relation and its media or mediators – the mirror and the eyes of another or others. Both the privilege of the gaze or seeing and their necessity are interrelated; they allow for «reading» not only the erotic components of the body and the (un)critically-rational components of the mind but also the «transgression» of the limits of the body and mind. The sensory/sensual and logical dimensions of language are revealed in a particular dynamics: language and the body in Blaumanis' novellas and dramas are often «played out» in their asymmetry, i.e. the subject is «forced» to follow what is privileged (the body). The performativity of language also becomes the performance of the body.
4. The subject-body relation and its mediators (self-reflection or mirror-image) have a special role in Western European culture. Their depiction in Blaumanis' works has a great significance for Latvian literature. The specifics of this interrelation are revealed in focusing on the multifariousness of possibilities for relations between the imaginary subject (*the I*) and the bodily aspect (*the other* or *oneself* as another). Tracing the rhetorical logic of language (literature), we arrive at a particular notion of the body representing the subject.
5. In the artistic interpretation of Blaumanis, the subject-body relations analysed in the context of the tradition of the body-mind/spirit/soul/reason dualism characteristic of Western culture can be perceived as such relations in which both components have a constitutive role in the process of the subject's becoming. The issue of the subject's constituting is disclosed in his/her (in)ability of making choices and in the motivational content of his/her actions.

KRIEVU «INDRĀNI»: RŪDOLFA BLAUMAŅA DRAMATURĢIJAS ESTĒTISKĀ VARIATIVITĀTE

Balstoties uz M. Čehova Rīgas Krievu teātra un Krievijas Valsts Literatūras un mākslas arhīvu materiāliem, kā arī 2012. gada «Indrānu» inscenējuma režisora un aktieru intervijām, referātā mēģināts atklāt Blaumaņa dramaturģijas estētisko variativitāti, tās potenciālo saistību ar reālistisko, sociāli reālistisko un modernistisko paradigmu. Referātā aplūkotas trīs Blaumaņa «Indrānu» «krievu versijas», kas iestudētas dažādos laika periodos un pieder dažādām teātra tradīcijām. Tās ir

- 1912. gada iestudējums Rīgas pilsētas krievu teātrī, ko inscenēja Maskavas Dailēteātra skolas pārstāvis N. Mihailovskis;
- 1941. gadā O. Ļitovska veiktais lugas tulkojums krievu valodā, kas bija paredzēts iestudēšanai viņa vadītajā Maskavas *Ļensoveta* teātrī;
- 2012. gada iestudējums M. Čehova Rīgas Krievu teātrī Elmāra Seņkova interpretācijā.

Blaumaņa teksta transponējumi «krievu tekstā», «teātra tekstā», «krievu teātra tekstā» ļauj novērtēt R. Blaumaņa dramaturģijas estētiku tās klasiskajā un/vai postklasiskajā rakursā.

THE RUSSIAN «INDRANS»: AESTHETIC VARIEDNESS OF RŪDOLFS BLAUMANIS' DRAMA

Based on the Mikhail Chekhov Riga Russian Theatre and the Russian State Archive of Literature and Art materials, as well as interviews with the 2012 «Indrans» staging director and actors, this paper is an attempt to unveil the aesthetic variedness of Blaumanis' drama and its potential association with the paradigms of Realism, Social Realism and Modernism. The paper deals with three Russian versions of «The Indrans» by Blaumanis that have been staged in different periods of time and belong to different theatre traditions:

- the 1912 staging at the Riga Russian Theatre by the Moscow Art Theatre school representative N. Mikhailovsky;
- O. Litovsky's 1941 Russian translation of the play which was intended for staging at the Lensoviet Moscow Theatre, then directed by Litovsky;
- The 2012 staging at the Mikhail Chekhov Riga Russian Theatre in the interpretation of Elmārs Seņkovs.

Transpositions of Blaumanis' texts into a «Russian text», a «theatre text» and a «Russian theatre text» allow for assessing the aesthetics of R. Blaumanis' drama from its classical and/or post-classical perspectives.

RŪDOLFA BLAUMAŅA DARBU RECEPCIJA ČEHIJĀ

Referātā tiks aplūkota Rūdolfā Blaumaņa darbu recepcija Čehijā, vietējā literārajā kontekstā. Blaumaņa daiļrade ievadīja latviešu literatūru Čehijā: 1910. gadā, pateicoties fenomenālajam poliglotam, Morāvijas katoļu mācītājam O. S. Vetti (īstajā vārdā Aloiss Koudelka), Prāgā tika izdots Blaumaņa stāstu un noveļu krājums «Latvijas stāti» («Lotyšské povídky»), kas bija pirmais nozīmīgais latviešu daiļdarba čehu izdevums. Starpkaru laikā Blaumani iepazīna arī čehu teātra skatītāji: viņa drāmas «Indrāni» izrāde notika gan Brno (1927), gan Prāgā (1929), un par vienu no šīm izrādēm referēja arī Marta Grimma. Čehu kritika šo drāmu novērtēja viennozīmīgi pozitīvi, ko nevar teikt par 1935. gadā Rīgā inscenētās brāļu Mrštiku lugas «Mariša» («Maryša») recepciju Latvijā, kur Blaumanis tika izvirzīts par piemēru šiem naturālisma ietekmētajiem čehu autoriem. Lai gan čehu laukus, kā arī vēsturi, 19. un 20. gadsimta mijā reālistiski tēloja vairāki nozīmīgi autori, liekas ka Čehijā toreiz nebija tāda universāla radītāja, kāds bija Blaumanis, kas spēja spēcīgi uzrunāt tiklab tautiešus, kā arī ārzemniekus. Reprezentatīvā Blaumaņa prozas izlase «Nāves ēnā un citi stāti» («Smrt na kře a jiné povídky») Vojtjeha Gajas tulkojumā (1959) kļuvusi par vienu no svarīgākajiem čehu tulkojumiem no latviešu literatūras vispār. Pēc pieredzes ar daudzām Baltijas padomju rakstnieku (īpaši Viļa Lāča) sociālistiski reālistiskajām epopejām, toreizējā Hruščova «atkušņa» laikā šādu klasiķu darbu tulkojumi palīdzēja atgūt čehu lasītāju cieņu pret Baltijas literatūru. Blaumani savos darbos vienmēr ļoti atzinīgi vērtējis arī čehu literārās baltistikas pamatlicējs Radegasts Paroleks.

RECEPTION RŪDOLFS BLAUMANIS' LITERARY WORKS BY THE CZECH READERSHIP

In this paper, the author will deal with the reception of Rūdolfs Blaumanis' works in the local literary context of the Czech Republic. Latvian literature was first introduced to the Czech readership in 1910, and this happened through Blaumanis' literary work translation thanks to the phenomenal polyglot, Moravian Catholic priest O. S. Vetti (real name Alois Koudelka), who issued a collection of Blaumanis' stories and novellas under the title *The Latvian Stories (Lotyšské povídky)* in Prague in that year. This was the first important Czech publication of a Latvian literary work. In the interwar period, the Czech theatre audiences also became acquainted with Blaumanis: his drama «The Indrans» was performed in Brno (1927) and in Prague (1929). Martha Grimm also reviewed one of these performances. Czech critics assessed this drama rather positively, which cannot be said about the reception of the Mrštík brothers' play «Maryša» staged in Riga in 1935. In the critics' reviews, Blaumanis was set as a model for these Czech authors influenced by naturalism. Although a number of influential authors portrayed the Czech countryside as well as history in the manner of Realism around the turn of the century (19/20), it seems that Czechs at that time did not have such a universal author as Blaumanis, who was able to address powerfully not only Latvians but also foreigners. The representative collection of Blaumanis' prose *In the Shadow of Death and Other Stories (Smrt na kře a jiné povídky)* translated by Vojtěch Gaja (1959) became one of the most important Czech translations of Latvian literature. After acquaintance with numerous epopees of Socialist Realism by the Baltic Soviet writers (especially by

Ilis Lācis), in the period of Khrushchev's Thaw, translations of such classic works as those of Blaumanis helped to restore the Czech readers' respect for the Baltic literature. Radegast Parolek – the founder of the Czech Baltic literary studies – in his works always greatly appreciated Blaumanis.

EDĪTE TIŠHEIZERE (VALMIERA/LIEPĀJA)

RŪDOLFA BLAUMAŅA «POTIVĀRA NAMS» UN «GENOVEVA» – CEĻĀ UZ JAUNĀS DRĀMAS ESTĒTIKU

Rūdolda Blaumaņa *lielās* lugas ir latviešu teātra zelta fonds ar nopietnu skatuvisko un izpētes vēsturi. Daudz mazāka uzmanība veltīta viņa nepabeigtajām lugām, uzmetumiem, kā arī pabeigtajai un iestudētajai drāmai «Potivara nams» (1897), ko jau laika biedri nodēvējuši par rakstnieka neveiksmi. 19./20. gs. mijas latviešu dramaturģijas (arī paša Blaumaņa) tradīciju kontekstā šī luga ar saraustītajiem dialogiem, varoņu sadzīvīski nemotivējamo rīcību, no ikdienišķa redzes viedokļa nesaskatāmām cēloņsakarībām patiešām var tikt uzskatīta par radošu kļūmi. Taču no vairāk nekā gadsimta perspektīvas redzams, ka šī luga un uzmetumi ir nozīmīgs pārejas posms no reālistiskās dramaturģijas, kam latviešu teātrī jau bija noteiktas iestudēšanas tradīcijas, atbilstoša aktier tehnika un inscenēšanas paņēmieni, uz tobrīd neaprobēto *jauno drāmu*. Uzskatāmi šo no reālistiskā teātra viedokļa *nepareizo* lugas uzbūvi, raksturu un dialogu veidojumu atklāja Feliksa Deiča iestudējums Valmieras teātrī (2002), atsedzot tās *citādo* struktūru un māksliniecisko valodu. Tādēļ ir vērts analizēt gan *Potivara namu*, gan *Genovevu* un citas nepabeigtās lugas ne tikai *jaunās drāmas* likumsakarībās, bet mēģināt saskatīt to iestudēšanas iespējas postmodernā un postdramatiskā teātra kontekstā.

RŪDOLFS BLAUMANIS' «POTIPHAR'S HOUSE» AND «GENOVEVA»: TOWARDS AN AESTHETIC OF THE NEW DRAMA

The *great* plays of Rūdolfs Blaumanis, with substantial stage and study histories, constitute the golden fund of the Latvian theatre. Much less attention has been paid to his unfinished plays, sketches, as well as to his finished and staged drama «Potiphar's House» (1897), judged to be a failure already by writer's contemporaries. In the context of the Latvian dramaturgical tradition of the turn of the century (and that of Blaumanis himself), the play – with its erratic dialogues, socially unjustifiable conduct of the characters, causal relationships indiscernible from the mundane perspective – can indeed be regarded as a creative failure. However, from a distant viewpoint of more than a century, this play and its sketches can be seen as marking an important transition from the realistic drama – which had an already established tradition and corresponding acting and staging techniques – to the *new drama* not recognised in the Latvian theatre at that time. Felikss Deičs' staging of this drama at the Valmiera Theatre (2002) demonstratively revealed the «wrong» formation of the composition, characters and dialogues of this play from the point of view of Realism, exposing its *different* structure and artistic language. Hence, it is worthwhile not only to analyse the «Potiphar's House», «Genoveva» and other unfinished plays from the perspective of the *new drama* but also to look for their staging possibilities in the context of postmodern and postdramatic theatre.

TELPAS KONCEPCIJAS LOMA BLAUMAŅA DARBU INTERPRETĀCIJĀS JAUNĀKAJĀ LATVIJAS TEĀTRĪ

Telpas koncepcija vairākos Rūdolda Blaumaņa darbu iestudējumos jaunākajā Latvijas teātrī iezīmē dažādas latviešu literatūras klasiķa darbu interpretācijas iespējas laikmetīgā teātra valodā. Skatuves telpa kopējo koncepciju ietekmē vairākos aspektos: pirmkārt, tā darbojas kā zīmju sistēma, otrkārt, kā reāla telpa tā nosaka aktieru skatuviskās eksistences veidu un skatītāja attiecības ar iestudējumu. Tukšā telpa Mārtiņa Eiheš «Nāves ēnā» iestudējumā (Valmieras drāmas teātris, 2007), Reiņa Dzudzilo vērienīgās scenogrāfiskās metaforas Elmāra Seņkova iestudējumos «Indrāni» (M. Čehova Rīgas Krievu teātris, 2012), un «Purva bridējs» (Latvijas Nacionālais teātris, 2012), darbības laika un vietas pārnēsums uz Rīgas Centrāltirgus paviljonu Rolanda Atkočūna «Trīnes grēku» iestudējumā (Dailes teātris, 2012, scenogrāfs: Mārtiņš Vilkārsis), divu līmeņu telpas fiziskā un metafiziskā nozīme izradē «Skroderdienas Silmačos» (LNT, 2010, scenogrāfs: Mārtiņš Vilkārsis; režisore: Indra Roga). Katrs no šiem gadījumiem parāda skatuves telpas risinājuma ietekmi R. Blaumaņa darbu mūsdienu interpretācijās. Referāta mērķis ir, salīdzinot dramaturģiskā materiāla piedāvātās iespējas un skatuvisko realizāciju, pētīt, kā scenogrāfiskā koncepcija iespaido izrādes tēmas, konflikta un tēlu traktējumu.

THE ROLE OF STAGE DESIGN CONCEPTIONS IN CONTEMPORARY INTERPRETATIONS OF BLAUMANIS' WORKS IN LATVIAN THEATRES

The stage designs in several latest stagings of Rūdolds Blaumanis' works in the present-day Latvian theatres mark out a variety of possibilities how the works of this Latvian literature classic can be reinterpreted in the contemporary theatre language. Stage design affects the overall conception of the play in several respects: first, it functions as a system of signs; second, by creating a real space, it defines the mode of the actors' theatrical existence and the viewer's relation with the staging. The empty space in Mārtiņš Eiheš's staging of «In the Shadow of Death» (the Valmiera Drama Theatre, 2007), Reinis Dzudzilo's ambitious scenographic metaphors in Elmārs Seņkovs' stagings of «The Indrans» (the Mikhail Chekhov Riga Russian Theatre, 2012) and «Quagmire Walker» (the Latvian National Theatre, 2012), transference of the play's timespace to the Riga Central Market pavilions in Rolands Atkočūns' staging of «Trine's Sins» (the Art Theatre, 2012; stage designer: Mārtiņš Vilkārsis), the physical and metaphysical meaning of the two-level space in the performance of «Tailors' Days at Silmači» (the Latvian National Theatre, 2010; stage designer: Mārtiņš Vilkārsis; director Indra Roga) – each of these cases demonstrates the effect of the stage design solution in contemporary interpretations of R. Blaumanis' works. The aim of the paper is, by comparing the possibilities inherent in the dramaturgical material and its theatrical enactment, to explore how the stage design conception affects the interpretation of the performance themes, conflicts, and characters.

IRMAS BRAČAS DRĀMA «VELNI»: BLAUMAŅA KONTEKSTS

Irmas Bračas luga «Velni» (1929) tapusi 20. gadsimta 20. gadu beigās un daudzējādā ziņā korespondē ar Rūdolfa Blaumaņa drāmu «Indrāni» (1904). Tekstuālās un sižetiskās atsaucēs uz «Indrāniem» Irmas Bračas drāmā ir tiešas un pašas autores apzinātas, tāpēc referātā primāri tiks skatītas abas lugas (gan satura, gan formas līmenī) komparatīvā aspektā. Abu lugu fabulas centrā ir ieildzis tēva un dēla konflikts, kura cēloņus un potenciālo atrisinājumu Rūdolfs Blaumanis un Irma Brača gan redz atšķirīgi. Plašāks ir jautājums par Irmas Bračas teksta attiecībām ar Blaumaņa daiļradē īstenoto nacionālā rakstura konceptu («Velnos» iespējams saskatīt arī netiešas references uz citiem Blaumaņa darbiem, piem., romāni «Raudupiete», lugām «Potivāra nams», «No saldenās pudeles», «Pazudušais dēls») un tā transformācijām pēc Blaumaņa nāves. «Velnu» tapšanas laikā jaunais laikmets (20. gadsimts ar kapitālismu kā saimniekošanas formu un morāles vērtību maiņu), kura tuvošanos ar pretrunīgām izjūtām ir spiesti pieņemt «Indrānu» varoņi, jau ir pārliecinoši iesācies un neizbēgami transformējis arī latviešu sabiedrības izpratni par ģimenes, saimes, mājas ideālmodesli. Bez tam 20. gadsimta 20., 30. gados iespējams runāt par apzinātām modernisma strāvojumu ietekmēm latviešu dramaturģijā, kas ļauj «Velnos» saskatīt arī zināmus naturalisma, simbolisma un dekadences elementus, kā arī Henrika Ibsena un Augusta Strindberga daiļrades motīvu, īpaši abu autoru t.s. ģimenes drāmu, alūzijas.

IRMA BRAČA'S DRAMA «THE DEVILS»: BLAUMANIS' CONTEXT

Irma Brača's play «The Devils» (1929) was written in the late 1920s, and this work in many ways overlaps with Rūdolfs Blaumanis' drama «The Indrans» (1904). As the textual and plot references to «The Indrans» in Irma Brača's drama are direct and deliberate, this presentation will primarily deal with the two plays comparatively, in terms of both the content and form. The fables of both plays focus on a protracted conflict between a father and a son, although the two authors see its causes and potential solutions quite differently. A broader issue concerns the association of Irma Brača's text with the concept of national character developed in Blaumanis' works (in «The Devils», one can also detect implicit references to other works of Blaumanis, for example, to novella «The Raudups' Widow», plays «Potiphar's House», «From the Sweetish Bottle», and «The Prodigal Son») and its transformations after his death. During the time of writing «The Devils», the new age (the 20th century with the economic system of capitalism and changing moral values) – the advent of which the protagonists of «The Indrans» are forced to accept with mixed feelings – has already definitely begun and irreversibly transformed the Latvian society's understanding of the ideal family, household and homestead models. In addition, in the 1920s and 1930s, deliberate influences of modernist movements can be discerned in the Latvian drama. On this account, «The Devils» also contain certain elements of naturalism, symbolism and decadence, as well as allusions to the motifs of Henrik Ibsen's and August Strindberg's works, especially to the so-called family dramas of these authors.

RŪDOLFA BLAUMAŅA UN JĀŅA PORUKA KONFLIKTS: DAŽAS HIPOTĒZES

R. Blaumaņa un J. Poruka konflikta ģenēze ierasti tikusi konstatēta, no vienas puses, Poruka pārmetumā Blaumanim par Poruka iecerēto »Skröderdienu Silmačos« sižeta izmantošanu Blaumaņa komēdijā, bet no otras puses, Blaumaņa pārmetumos Porukam par tā paviršībām manuskriptos un redakcijas darbā. Taču šāds konflikta raksturojums ir pārāk vienkāršots un virspusējs.

Pirmkārt, šī konflikta tiešākie cēloņi konstatējami romantiskā un reālistiskā daiļrades tipu atšķirīgumā. Romantiķis Poruks raksta impulsīvi, steigšus, aizrautībā, bez »istā vārda« racionālas meklēšanas un teksta labošanas, faktiski bez racionālas kontroles, paļaujoties uz mirkļa iedvesmu un radošu pacēlumu, neinteresējoties par literārā darba, viņaprāt, otršķirīgām īpatnībām, piemēram, manuskripta izlasāmības un saprotamības līmeni, kompozicionālu un valodisku labošanu. Savukārt reālists Blaumanis pievērs izteiktu uzmanību manuskripta vieglai izlasāmībai, skaidrībai, kompozīcijas linearitātes stingri ievērošanai, Blaumanis kā reālists absolūti noliedz Poruka darbiem un romantismam kopumā raksturīgo subjektīvo pārdomu, proti, filozofisko ekspromtu »iepludināšanu« tekstā, kompozīcijas iridenumu, saskaldītību, aprautību un fragmentārismu. Arī psiholoģiskā ziņā abi rakstnieki ir pretstati. Blaumanis tiecas, galvenokārt akcentējot reālismu, būt citu rakstnieku audzinātājs, tiecas kā tipisks ekstraverts pēc cilvēku rosības un aktivitātes, sarunām un domu apmaiņas; Poruks kā tipisks introverts tiecas pēc klusuma, vientulības, noslēgtības, »ieiešanas sevī«, »gremdēšanās« savu personisko pārdzīvojumu kolīzijās, samērā kategoriski un paštaisi uzsverot savu viedokļu nozīmību un pārākumu.

Otrkārt, sākotnēji atzinīgi atsaucoties par Blaumaņa agrīno dramaturģiju, vēlāk Poruks izteikti atturīgi vērtē turpmākās viņa lugas, it īpaši kritiski vērtējot »Potivara namu«, kuram pārmet psiholoģisma trūkumu, raksturu neizstrādātību no iedzīmtības aspekta, šauru un vienkāršotu varonības izpratni. Arī Blaumaņa lugu »Ugunī« Poruks uztver vienaldzīgi, nesaskatot tajā mīlestības cildinājumu un respektējamu mākslas līmeni.

Treškārt, hipotētiski jānorāda uz Blaumaņa latentām gaidām tieši no Poruka kā universālākā, Blaumaņa izpratnē, sava laika rakstnieka sagaidīt visizprotošāko un objektīvāko savu literāro darbu vērtējumu, kas Poruka subjektivitātes un personisko (iespējams, jau medicīniski klīnisku) aizspriedumu dēļ principiāli nebija iespējams.

THE CONFLICT BETWEEN RŪDOLFS BLAUMANIS AND JĀNIS PORUKS: A FEW HYPOTHESES

Conventionally, the genesis of the conflict between R. Blaumanis and J. Poruks has been traced, on the one hand, to Poruks accusing Blaumanis of using in his comedy the »Tailors' Days at Silmači« plot allegedly conceived by Poruks and, on the other hand, to Blaumanis accusing Poruks of his inaccuracies in manuscripts and editorial work. However, this characterisation of the conflict is too simplistic and superficial.

Firstly, the most straightforward causes of this conflict are evident in the difference between the romantic and realist styles of their literary work. The romanticist Poruks writes impulsively, in a rush, excitement, without rational searching for »proper« words, without text corrections, with virtually no rational control, relying on the moment of inspiration

and creative elation, without attention to, in his view, second-rate characteristics of the literary work, such as the manuscript legibility and comprehensibility, compositional and linguistic corrections, etc., while the realist Blaumanis pays considerable attention to the legibility of the manuscript, its clarity, strict adherence to the linearity of the composition. As a realist, Blaumanis absolutely denies the «injection» of subjective reflections, i.e. philosophical impromptus into the text, looseness, splitting, terseness and fragmentation of the composition – all so characteristic of Poruks' works and Romanticism in general. The two writers are opposites also psychologically. Blaumanis aspires to be a mentor of other writers, primarily by advocating Realism as the desired writing style. As a typical extrovert, he seeks the hustle and bustle of people and activities, discussions and intellectual exchanges. Poruks, a typical introvert, seeks silence, solitude, seclusion, immersion into one's own self, lingering in the collisions of his own personal emotional experiences, perceiving the significance and superiority of his views quite strictly and self-righteously.

Secondly, after the initial appreciation of Blaumanis' early drama, later on Poruks assesses the subsequent plays of his colleague with pronounced reservations. «Potiphar's House» receives a particularly harsh critique for its putative lack of psychologism, unrefined characters in terms of hereditary aspects, narrow and simplified understanding of heroism. Poruks also perceives Blaumanis' play «In the Fire» with indifference, seeing therein no glorification of love and no art of a respectable kind.

Thirdly, one could hypothetically point out Blaumanis' latent expectations to receive from Poruks – as an eminently universal writer of the time in Blaumanis' understanding – the most insightful and impartial evaluation of his literary works, which was principally impossible owing to Poruks' subjective and personal (perhaps even medically-clinical) prejudices.

KĀRLIS VĒRDIŅŠ (RĪGA)

RŪDOLFA BLAUMAŅA «BALTAIS» ZILO TEORIJAS LASĪJUMĀ

Rūdolfā Blaumaņa stāsts «Baltais» (1896) ir darbs, kuru iedvesmojusi rakstnieka personiskā pieredze. Tajā aprakstīta stāstītāja – gleznotāja Jāņa Kalnrozes – spēcīga pieķeršanās kalpu puisim Jānim, kurš apkārtējiem šķiet neparasts ar augstiem šķīstības ideāliem. Sekošana tiem noved viņu pie traģiska iznākuma. Lai saprastu stāsta galvenā varoņa motivāciju, to ir auglīgi lasīt zilo (*queer*) teorijas skatījumā. Izsekojot viņa psiholoģijai un attiecībām ar kalpu Jāni, ir iemesls runāt par apspiestiem homoerotiskiem impulsiem, kas nosaka stāstītāja darbību. Šis stāsts sasaucas ar paša Blaumaņa uzskatiem par seksualitātes un tikumības jautājumiem.

READING RŪDOLFS BLAUMANIS' NOVELLA «THE WHITE ONE» THROUGH THE LENS OF QUEER THEORY

Rūdolfs Blaumanis' story «The White One» («Baltais», 1896) is a work that was inspired by the writer's personal experience. It describes the painter Jānis Kalnroze's strong attraction to the servant boy Jānis, who is seen by those around him as unusual with lofty ideals of virtue. Following those leads to a tragic outcome. In order

to understand the motivation of the main character, it is fruitful to read from a gay theory viewpoint. Following his psychology and relationship with the servant Jānis, it is necessary to speak of repressed homoerotic impulses that drive the main character's actions. This story is in parallel with Blaumanis' own views on questions of virtue and sexuality.

INGRĪDA VILKĀRSE (RĪGA)

RŪDOLFA BLAUMAŅA LUGAS «UGUNĪ» UN NOVELES «PURVA BRIDĒJS» TRANSKRIPCĪJA MĀRAS ZĀLĪTES UN JĀŅA LŪSĒNA MŪZIKLĀ «HOTEL KRISTINA»

Lai gan Rūdolfis Blaumanis ir viens no nozīmīgākajiem latviešu oriģināldramaturģijas iedibinātājiem un pārstāvjiem, R. Blaumaņa lugu izmantojums Latvijas skaņražu lielas formas muzikālos darbos tomēr ir reta parādība. No autora desmit pabeigtajām lugām tikai divas tikušas izmantotas kā pamatmateriāls muzikāli dramatisko darbu – operu tapšanā: 1937. gadā komponists Jānis Kalniņš saraksta operu «Ugunī», savukārt 2004. gadā komponists Romualds Kalsons saraksta operu «Pazudušais dēls».

Savukārt rakstniecei un dzejniecei Mārai Zālītei divi R. Blaumaņa darbi – nepabeigtā luga «Dzīvais ūdens» un luga «Ugunī» – bijuši kā iedvesmas avoti, lai rastos M. Zālītes oriģināldarbi (luga un librets), kas attiecīgi vēlāk pārtapa arī muzikālās skatuves drāmās: komponistes Ilonas Breģes 1988. gadā tapušā kameroperā ar tādu pašu nosaukumu «Dzīvais ūdens» un 2006. gadā Jāņa Lūsēna rokoperā – melofarsā «Hotel Kristina».

Referātā salīdzinošā aspektā tiks tuvāk analizēts tieši M. Zālītes un J. Lūsēna rokoperas «Hotel Kristina» librets un R. Blaumaņa luga «Ugunī», un novele «Purva bridējs»: darbu kompozīcija, saskares punkti, darbības virzība, galvenās paralēlās līnijas, situāciju izveide, tēlu raksturu sakritības vai atšķirības.

TRANSCRIPTION OF RŪDOLFS BLAUMANIS' PLAY «IN THE FIRE» AND NOVELLA «QUAGMIRE WALKER» IN MĀRA ZĀLĪTE'S AND JĀNIS LŪSĒNS' MUSICAL «HOTEL KRISTINA»

Although Rūdolfis Blaumanis is one of the most important founders and representatives of the Latvian original drama, the use of his plays in the Latvian composers' large-scale musical works is a rare occurrence. From Blaumanis' ten finished plays, only two have been used as a base material for dramatic musical works in the form of a classical opera: one is Jānis Kalniņš' opera «In the Fire» composed in 1937, the other – Romualds Kalsons' «Prodigal Son» of 2004.

The writer and poet Māra Zālīte, in turn, used two works of R. Blaumanis – the unfinished play «The Living Water» and the play «In the Fire» – as a source of inspiration for her respective original works (a play and a libretto) that were subsequently transformed into musical dramas: the chamber opera under the same title («The Living Water») composed by Ilona Breģe in 1988 and Jānis Lūsēns' rock opera – melofarce «Hotel Christina» of 2006.

In this paper particularly, a closer comparative analysis of the libretto of M. Zālīte's and J. Lūsēns' rock opera «Hotel Christina», R. Blaumanis' play «In the Fire» and novella

«Quagmire Walker» will be carried out with respect to their composition, points of contact, progression of action, main parallel lines, development of situations, similarities and differences of the protagonists' characters.

JĀNIS ZĀLĪTIS (RĪGA)

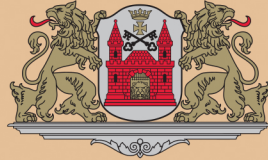
TĀLAVAS TAURĒTĀJA TĒLS LATVIEŠU DZEJĀ

Dzejolis «Tālavas taurētājs» (1902), kura klasiskās rindas «Mans zelts ir mana tauta,/ Mans gods ir viņas gods» iegravētas arī R. Blaumaņa pieminekļa pamatnē, faktiski ir vienīgais darbs viņa literārajā mantojumā ar tik izteikti ekspresīvu patriotisma patosu. Tā sižets tradicionāli atvedināts uz J. Frīdenberga-Mieriņa balādi «Taurētājs» (1889) – agrā jaunībā pašnāvībā mirušais dzejnieks divdesmit divrindu pantos izvērsis kādu nostātos saglabātu epizodi par seno kuršu varonīgajām cīņām pret vācu krustnešiem. Divrinde (oriģinālā vārdu *kurši* aizstājot ar *latvji*) atrasts par piemērotu arī simboliskajam (un anonīmajam) uzrakstam Rūjienas pieminekli (1937), kurš vēlāk dēvēts gan par *Taurētāju*, gan *Tālavas taurētāju*, laikam jau daudziem pirmās asociācijas raisot ar Blaumaņa «Tālavas taurētāju». Savukārt Frīdenberga-Mieriņa atdusas vietā 19. gadsimta apbedījumu vidū atrodams melns marmora obelisks ar «Taurētāja» vārdiem: «Tēvu zeme dārgākā / Nekā manta, dzīvība». Iespējams, ierosmi R. Blaumaņa «Tālavas taurētājam» devusi arī J. Janševska balāde «Taurinieks» – datēta ar 1885. gada 26. maiju un publicēta krājumā «Pagātnes pauzmas un tagadnes jausmas» (1890), tāpat J. Grīnberga, vēlākā bīskapa, sacerētais «Taurētājs» (1894). Plašākais un izvērstākais sacerējums «dotās tēmas ietvaros» – dzejolis «Tālavas taurinieks» (1924) – pieder pedagogam un vēsturniekam Baltazara Rusova «Livonijas kronikas» tulkojuma (1926) autoram E. Veispālam. Vēlākajos gados atzīmējams A. Ķirškalnes «Taurētājs nomodā» (1959), A. Gobas «Taurus silā» (1979), K. Kalnieša «Strēlnieks» (1997) u.c., kuru tapšanu un idejisko ievirzi neapšaubāmi impulsējis R. Blaumaņa «Tālavas taurētājs».

IMAGE OF THE TRUMPETER OF TĀLAVA IN LATVIAN POETRY

«The Trumpeter of Tālava» («Tālavas taurētājs», 1902), the poem whose classic verse «My gold is my nation,/ My honour is its honour» is engraved in the base of R. Blaumanis' monument, in fact, is the only work of his literary legacy with such a pronounced pathos of patriotism. Its plot is traditionally linked back to J. Frīdenbergs-Mieriņš' ballad «The Bugler» («Taurētājs», 1889) – the poet who committed suicide at an early age has left an interpretation in twenty couplets of an episode from a legend about the heroic battles of the ancient Cours against the German crusaders. The couplet (replacing the original designation «the Cours» with «Latvians») was found to be appropriate also for the symbolic (and anonymous) inscription in the monument erected in Rūjiena (1937), which was later named «The Trumpeter» and «The Trumpeter of Tālava», probably because of live associations with the respective poem by Blaumanis. In the final resting place of Frīdenbergs-Mieriņš, in turn, amid the 19 century graves, there is a black marble obelisk with the words from «The Bugler»: «The fatherland is more precious/ Than fortune and life itself.» Conceivably, R. Blaumanis may have been inspired for his «Trumpeter of Tālava» also from J. Janševskis' ballad «The Hornblower» («Taurinieks»,

dated 26 May 1885) published in the collection *Past Utterances and Present Intuitions* (*Pagātnes pausmas un tagadnes jausmas*, 1890), as well as «The Trumpeter» (1894) composed by J. Grīnbergs, the later bishop. The most extended and elaborated composition on the «given theme» – the poem «The Hornblower of Tālava» («Tālavas taurinieks», 1924) – came from the pen of the educator and historian, translator of *Balthasar Rüssow's Livonian Chronicle* (translation dated 1926), E. Veispāls. In later years one can note A. Ķirškalne's «The Vigilant Trumpeter» («Taurētājs nomodā», 1959), A. Goba's «Forest Bugles» («Tauris silā», 1979), K. Kalnietis' «Rifleman» («Strēlnieks», 1997) and others poems whose creation and ideological orientation have definitely been spurred by R. Blaumanis' «Trumpeter of Tālava».

ISBN 978-9984-45-680-5

